

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
VIDUSLAIKU VĒSTURES KATEDRA

Vēstures bakalaura studiju programmas
3. kursa studente
Ingūna **Raudiņa**
stud. apl. nr. 08149

**JŪDU UN MUSULMAŅU SOCIĀLAIS STĀVOKLIS
KRISTIEŠU PĀRVALDĪTAJĀS ZEMĒS IBĒRIJAS
PUSSALĀ VIDUSLAIKOS.**

BAKALaura DARBS

Darba zinātniskais vadītājs
Prof. I. Misāns

RĪGA 2011

Anotācija

Darbs „Jūdu un musulmaņu sociālais stāvoklis kristiešu pārvaldītajās zemēs Ibērijas pussalā viduslaikos” rakstīts ar mērķi salīdzinošā aspektā izanalizēt un novērtēt jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli kristiešu pārvaldītajās zemēs no 11.gadsimta līdz 15.gadsimta beigām.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, avotu un literatūras apskata, trim nodaļām un secinājumiem. Pirmajā un otrajā nodaļā tiek apskatīts jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa attīstība un apstākļi kuru ietekmē tas mainījās. Trešajā nodaļā veikta jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa salīdzinoša analīze. Darba rezultātā tika secināts, ka galvenie aspekti, kuri pasargāja jūdus un musulmaņus bija viņu ekonomiskā nozīme, bet apdraudēja konfrontācija ar kristiešu sabiedrību.

Annotation

The aim of baccalaureate paper “Social situation of Jews and Muslims under the Christian rule in Medieval Iberia „ is to analyze, evaluate and compare social situation of Jews and Muslims under Christian rule from 11th century till the end of 15th century.

Work consists from introduction, review of historical sources and literature, three chapters and conclusions. First and second chapter analyses development of social situation of Jews and Muslims and conditions affecting it. Third chapter gives comparing analyses of social situation of Jews and Muslims, and conditions affecting it. It was concluded that the main aspects effecting social status of Jews and Muslims was there economical importance, but the main threat was confrontation with Christian society.

Saturs

Anotācija	2
Annotation	3
Ievads.....	5
Avotu un literatūras apskats.....	10
1. Jūdu sociālais stāvoklis un tā izmaiņas.....	21
1.1. Jūdu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis kristiešu pārvaldītajās zemēs.	21
1.2. Jūdu sociālā stāvokļa apdraudējumi 11.-13.gadsimtā.	27
1.3. Jūdu stāvokļa pasliktināšanās 14. – 15.gadsimtā un padzīšana no Ibērijas pussalas.	33
2. Musulmaņu sociālais stāvoklis.	39
2.1. Musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis 11.- 14.gadsimtā.	39
2.2. Baznīcas centieni pievērst musulmaņus kristietībai un musulmaņu stāvokļa pasliktināšanās 15.gadsimtā.	46
3. Jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa un tā izmaiņu salīdzinājums.	54
3.1. Jūdu un musulmaņu tiesiskā un ekonomiskā stāvokļa attīstības salīdzinājums.	54
3.2. Ikdienas kontakti starp kristiešiem, jūdiem un musulmaņiem kristiešu pārvaldītajās zemēs 11.- 13.gadsimtā.	57
3.3. Jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa apdraudējumu analīze.	60
Secinājumi	65
Izmantoto avotu un literatūras saraksts.....	66

Ievads.

Viduslaikos Ibērijas pussalā sastapās un pat ieguva sava veida līdzsvaru trīs monoteiskās reliģijas - islāms, kristietība un jūdaisms. Kristīgā ticība Ibērijas pussalā ienāca Romas Impērijas laikā. Lielās Tautu staigāšanas rezultātā barbaru ciltis sasniedza pussalu un pēc Romas Impērijas sabrukuma šeit nostiprinājās Vestgotu valsts, kas apvienoja daļu teritorijas zem daudz maz vienotas kristiešu varas. Vestgoti ienākot pārņēma vietējo reliģiju-kristietību, ariānisma formā, bet 589.gadā Ričards I pieņēma katoļticību un uzsaka aktīvu ķeceru vajāšanu.¹ Vestgotu valdīšanu pussalā 8.gadsimtā pārtrauca arābu invāzija, kuras rezultātā lielākā daļa teritorijas nonāca musulmaņu pakļautībā. 711. gada pavasarī no Ziemeļāfrikas Tariks Ibn Zīads (*Tariq Ibn Zyad*) ar 7000 vīriem ienāca pussalā un pakļāva to musulmaņu kontrolei, izveidojot Arābu kalifāta provinci. Šeit izveidojās pirmā un līdz šim vienīgā islāma valsts Eiropā.² Kad musulmaņi iekaroja pussalu, tur jau atradās vērā ņemama jūdu kopiena, īpaši salas austrumu un dienvidu pilsētās.³ Musulmaņu dominanti, kura ilga līdz 11.gadsimtam, pussalā pārtrauca rekonkista.⁴

Pēc musulmaņu invāzijas Ibērijas pussalas ziemeļu daļā saglabājās nelielas kristiešu pārvaldītas teritorijas. Ap 10.gadsimtu teritorijās bija izveidojušās vairākas kristiešu karalistes- Galīcija, Astūrija, Kastīlija un Aragona, kuras sāka izdarīt spiedienu uz musulmaņu robežā.⁵ Ziemeļos esošās kristiešu karalistes izjuta kontinuitāti ar bijušo Vestgotu karalisti, uzskatīja sevi par tās mantiniecēm. Šī iedomātā saikne starp esošajām karalistēm un kādreizējo Vestgotu valsti, kura bija aptvērusi pussalu vienotā kristīgā valstī, kalpoja kā iedvesmas avots rekonkistas idejai, ka pussalai ir lemts no jauna atrasties zem kristiešu varas.⁶ 11.gadsimta beigās, 12.gadsimta sākums bija pagrieziena punkts Ibērijas pussalas vēsturē. Krusta karu filozofijas ietekmē, kristieši sāka aktīvi atkarot pussalas teritorijas.⁷ Rekonkistai bija gan reliģiski motīvi- cīņa pret islāmu-, gan arī kristiešu vēlme izplesties teritoriāli. Pāvests īpaši atbalstīja centienus atgūt pussalu kristiešu rokās.⁸ Kristiešu centienus vainagoja tas, ka 11.gadsimtā vājinājās Kordovas kalifāta vara un tas, iekšēju konfliktu dēļ, sāka brukt. Kalifāts ilgstoši bija galvenais musulmaņu spēks pussalā. Pēc iekšēja kara, pēdējās kalifāta

¹Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.30.

²Lapidus, Ira M., *A History of Islamic societies*. P.98.

³ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. New York: Oxford University Press, 2000. P.63.- 65.

⁴Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.22.

⁵ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.78.

⁶ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2003. P.209.

⁷ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.78.

⁸ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.3.-11.

atliekas izjuka 1031.gadā. Kalifātu aizstāja virkne mazāku teritoriju *taifa*, kuras parasti balstījās uz pilsētām un to laiku teritorijām. Kristiešu valdnieki veikli manipulēja ar šīm teritorijām, liekot tām maksāt meslus, kuri ievērojami papildināja kristiešu valdnieku kases.⁹ Uz neilgiem periodiem musulmaņu teritorijas apvienoja radikālie almoravīdi¹⁰, un vēlāk almohaīdi¹¹, kuri nespēja ilgstoši noturēt kontroli pār teritorijā. Līdz ar to, pateicoties tam, ka sašķēlās musulmaņu kalifāts, krusta kara gaisotnē, pakāpeniski un ar dažādām sekmēm, kristieši atguva teritorijas, kuras vairākus gadsimtus bija atradušās islāma ietekmē. Vislielākos panākumus kristieši guva 12. un 13.gadsimtā.¹² 13.gadsimta otrajā pusē kristiešu uzvaras gājiens bija panācis, ka musulmaņu varā bija palikusi vienīgi Granada, kura palika feodālā Kastīlijas pakļautībā līdz 1492.gadam, kad Kastīlijas- Aragonas valdnieki to ieņēma.¹³ Rekonkista ir viens no sarežģītākajiem periodiem viduslaiku Ibērijas vēsturē, jo tā neietekmēja visu pussalu vienlaicīgi un ar vienādu spēku. Kamēr kādās teritorijās valdīja jau kristiešu valdnieki, citas vēl ilgstoši atradās musulmaņu varā. Rekonkistai noslēdzoties, pussalā nostiprinājās vairākas kristiešu karalistes.

Rekonkistas rezultātā Ibērijas pussalā radās karam veidota sabiedrība, līdz ar to iekšēji mobilāka un reizē agresīvāka. Ibērijas pussalas sabiedrībā līdzās pastāvēja dažādas kultūras un dažādu reliģiju grupas, kuras, lai gan nemeklēja savstarpēju integrāciju, ietekmēja cita citu.¹⁴ Kā jau tika minēts, Ibērijas pussalā savstarpēju līdzsvaru guva kristiešu, jūdu un musulmaņu sabiedrības. Līdztekus šīm grupām pastāvēja vēl mozarābieši, kuri bija arābu valodā runājoši kristieši. Mozarābiešu slāni veidoja kristieši, kuri pēc musulmaņu invāzijas bija palikuši pussalā un turējās pie kristietības, bet reizē bija nošķirti no pārējās kristīgās Eiropas un Romas katoļu baznīcas ietekmes. Musulmaņi, kuri palika apdzīvot Ibērijas pussalu pēc kristiešu iebrukuma un nolēma pakļauties kristiešu varai tika klasificēti kā *mudejares*. Un, lai gan viņi palika islāma ticībā, vienīgā saikne ar pārējo islāma pasauli šiem musulmaņiem palika Granadas valsts pussalas dienvidos. Sabiedrība Ibērijas pussalā veidojās komplicēta un daudzējādā ziņā pretrunīga.

⁹ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.71.- 75.

¹⁰ Berberu- musulmaņu dinastija, kura 11.gadsimta vidū izpleta savu ietekmi Ziemeļāfrikā un Ibērijas pussalas dienvidos. Almoravīdi bija islāma fundamentālisti, kuri turējās stingrim islāma likumiem.

¹¹ Berberu- musulmaņu dinastija, kura 12.gadsimta vidū aizstājja almoravīdus, nostiprinoties Ziemeļāfrikā un Ibērijas pussalas dienvidu daļā. Almohaīdi balstījās ortodoksālā islāma izpratnē, un viņus raksturoja reliģisks fanātisms un fundamentālisms.

¹² O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.209.

¹³ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.78.- 97.

¹⁴ Turpat. P.84.

Ibērijas pussalā atradās vienīgās kristiešu pārvaldītās zemes, kurās vienlaikus pastāvēja plaša gan jūdu, gan musulmaņu minoritāte. Tāpēc, pētot tieši Ibērijas pussalas vēsturi, ir iespējams pievērsties jautājumam par jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli kristiešu pārvaldītajās zemēs.

Sociālais stāvoklis ir ar godu, prestižu, varu, tiesisko un materiālo stāvokli saistīta vieta sabiedriski atzītā sociālo vērtību hierarhijā¹⁵ un tiek pausts caur laulību, paražām un nodevām, un kopīgiem dzīves apstākļiem. Sociālo stāvokli ietekmē indivīda vai grupas status attiecīgajā sabiedrībā jeb vietu, kuru persona ieņem sociālajā struktūrā. Statusa grupas tiek vērtētas un organizētas caur likumiem, politiskiem un kultūras kritērijiem un ir saistītas ar sociālo stratifikāciju jeb dalījumu kārtās. Statuss tiek praktizēts caur specifisku dzīvesveidu.¹⁶ Līdz ar to sociālo stāvokli nosaka attiecīgās grupas ekonomiskie, tiesiskie un sadzīviskie apstākļi, kā arī kultūras attīstība un citu sociālo grupu attieksme pret šo grupu.

Runājot par sociālo stāvokli viduslaikos, jāņem vērā viduslaiku sabiedrības specifika, kurā pastāvēja stingrs dalījums kārtās. Sabiedrības dalījums kārtās jeb noteiktās sociālajās grupās, bija viduslaiku pasaules kārtības uztveres neatņemama sastāvdaļa, kurā nepastāvēja indivīds ārpus kādas sociālās grupas. Kārta bija noslēgta, juridiskā ziņā kompakta grupa, un, lai gan tajā bija gan bagātie, gan nabagie, to raksturoja noteiktas ekonomiskās, saimnieciskās un sadzīves formas. Tomēr arī starp kārtām nebija absolūti stingru nepārejamu robežu, sabiedrībā pastāvēja sava veida mobilitāte. Dalījums kārtās īpaši izteikts bija pilsētās, kur dažādu sociālo grupu sajaukšanās bija visvairāk iespējama.¹⁷ Šie aspekti ir būtiski apskatot Ibērijas pussalas sabiedrību.

Bakalaura darba mērķis ir salīdzinošā aspektā izanalizēt un novērtēt jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli kristiešu pārvaldītajās zemēs no 11.gadsimta līdz 15.gadsimta beigām.

Darba uzdevumi ir:

1) Raksturot jūdu tiesisko statusu un ekonomisko darbību, izsekojot pārmaiņām šajās jomās gadsimtu gaitā.

2) raksturot musulmaņu tiesisko statusu un ekonomisko darbību, izsekojot pārmaiņām šajās jomās gadsimtu gaitā.

3) noskaidrot apstākļus, kuru ietekmē jūdu un musulmaņu sociālais stāvoklis piedzīvoja pārmaiņas

¹⁵ Zepa, B., Zobena, A. *Socioloģijas skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Socioloģijas katedra, 1997. 17.lpp.

¹⁶ Marshall, G. *Oxford Dictionary of Sociology*. New York: Oxford University Press, 1998. P.638.- 639.

¹⁷ Rubenis, A. *Viduslaiku dzīve un kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne, 1994. 22.-25.lpp.

4) veikt jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa un tā izmaiņu salīdzinošu analīzi.

Bakalaura darbā sociālais stāvoklis tiek pētīts apskatot attiecīgās sociālās grupas – šajā gadījumā jūdu vai musulmaņu- tiesisko stāvokli un tā attīstību, un pētot sociālās grupas ekonomisko darbību un stāvokli. Tālāk tiek apskatīti un pētīti sociālā stāvokļa apdraudējumi un to kādu iespaidu tie atstāja. Šāda pieeja izvēlēta, jo tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis ir divi no rādītājiem, kuri nosaka indivīda, vai šajā gadījumā jūdu vai musulmaņu, iespējas un vietu sabiedrībā attiecībā uz pārējo sabiedrību. Ņemot vērā Ibērijas pussalas viduslaiku vēsturi, uzmanība tiek vērsta uz sociālā stāvokļa apdraudējumiem. Šāda pieeja tika izvēlēta arī balstoties uz pieejamajiem vēstures avotiem un literatūras.

Pamatojoties uz šo pieeju tika izvēlēta darba struktūra. Pirmajā nodaļā „Jūdu sociālais stāvoklis un tā izmaiņas” tiek pētīta jūdu tiesiskā un ekonomiskā stāvokļa attīstība. Tālāk tiek pētīti apdraudējumi jūdu kopienai 11.-13.gadsimtā un jūdu sociālā stāvokļa pasliktināšanās 14.-15.gadsimtā, noslēdzot ar jūdu padzīšanas no Ibērijas pussalas aspektiem. Otrajā nodaļā „Musulmaņu sociālais stāvoklis un tā izmaiņas” tiek apskatīts kā pēc kristiešu varas nostiprināšanās veidojas un attīstās musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis 11.-14.gadsimtā. Tālāk tiek apskatīti musulmaņu sociālā stāvokļa apdraudējumi un tā pasliktināšanās 14.-15.gadsimtā, līdztekus kristīgās baznīcas misionēšanas centieniem. Trešajā nodaļā „Jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa un tā izmaiņu salīdzinājums” tiek veikta jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa un tā izmaiņu salīdzinoša analīze. Tiek analizēts un salīdzināts jūdu un musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis, salīdzinot kopīgos un atšķirīgos aspektus, kuri ietekmē tiesiskā un ekonomiskā stāvokļa attīstību. Tālāk tiek apskatīts kā šie aspekti izpaužas liecībās par Ibērijas pussalas ikdienu. Pēc tam tiek analizēti un salīdzināti jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa apdraudējumi, un to ietekmējošie kopīgie un atšķirīgie faktori. Salīdzinošo analīzes veikšanu apgrūtina tas, ka nav pieejami pilnībā līdzvērtīgi avoti par jūdu un musulmaņu stāvokli Ibērijas pussalā.

Bakalaura darbā apskatītas teritorijas, kuras ģeogrāfiski atrodas Ibērijas jeb Pireneju pussalā. Apskatītas tiks tikai tās teritorijas, kuras kopš 8.gadsimta atradās musulmaņu pakļautībā, un līdz ar to, pēc rekonkistas, tajās palika musulmaņu iedzīvotāji. Līdz ar to darbā mazāk uzmanības tiks pievērsts pussalas Ziemeļu teritorijām, kuras pēc musulmaņu invāzijas bija palikušas kristiešu pārvaldē, jo tajās, lai gan ir sastopama jūdu kopiena, musulmaņi pēc rekonkistas bija sastopami mazākā skaitā. Bakalaura darbā netiek vērsta uzmanība teritorijām pussalas rietumu daļā, kur atradās Portugāles karaliste, jo par tās jūdu un musulmaņu vēsturi trūkst pieejamu materiālu.

Bakalaura darbs aptver laika periodu sākot no 11.gadsimta, kad kristieši aktīvi sāk atkarot pussalu, nostiprinot tajā savu varu un aizsākot būtiskākos procesus, kas noteica jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli. Līdz 15.gadsimta beigām, kad pussalā beidz pastāvēt pēdējā musulmaņu pārvaldītā zeme un no pussalas tiek padzīta jūdu kopiena, tādējādi noslēdzot abu minoritāšu pastāvēšanu Ibērijas pussalā viduslaikos. Darbā lielāka uzmanība tiek vērsta uz notikumiem, kuri risinājās pēc rekonkistas un to ietekmei uz jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa attīstību.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, avotu un literatūras apskata, trim nodaļām, astoņām apakšnodaļām un secinājumiem.

Avotu un literatūras apskats

1. Vēstures avotu apskats.

Darbā izmantotie vēstures avoti iedalāmi septiņās grupās: 1) likumi un koncilu lēmumi; 2) valdnieku edikti un līgumi; 3) tiesvedības un cita veida dokumenti; 4) Vēstules un oficiālā sarakste; 5) hronikas un atmiņas; 6) teoloģiska rakstura avoti; 7) avoti, kuri neietilpst nevienā no iepriekšējām grupām. Darbā izmantoti tikai publicētie avoti no avotu krājumiem un interneta vietnēm, tulkoti angļu valodā, un viens avots tulkots latviešu valodā. Avotu izvēli ierobežoja autora valodas zināšanas, kā arī to pieejamība. Jāņem vērā, ka avoti, kuri saistīti ar jūdu sociālā stāvokļa attīstību, ir pieejamāki. Pirmkārt to noteica viduslaiku Ibērijas jūdu kopienas specifika, salīdzinot ar musulmaņiem. Jūdi bija izglītotāki un plašāk nodarbojās ar vēstures norišu fiksēšanu, līdz ar to līdz mūsdienām ir saglabājušies vairāk rakstīto avotu saistībā ar jūdu kopienas dzīvi. Otrkārt, avoti, kuri saistīti ar jūdu sociālo stāvokli, ir vairāk tulkoti un publicēti, un līdz ar to plašāk pieejami darba autoram.

1) Likumi un koncilu lēmumi.

Pētot likumus jāņem vērā, ka tie pārsvarā ataino vēlamo, nevis reālo situāciju. Tie būtiski liecina par valdnieka un varas, vai arī baznīcas attieksmi pret iedzīvotāju grupu, uz kuriem statūti vai likumi ir attiecināti. Likumi parāda arī problēmas un konfliktus attiecīgajā sabiedrībā. Būtiskākais likumu krājums, kurš izmantots darbā ir Kastīlijas karaļa Alfonso X sastādītais likumu krājums septiņās daļās *Las Siete Partidas*.¹⁸ Likumu krājums tika sastādīts 13.gadsimta beigās, tomēr plašāk sākts pielietot tikai 14.gadsimta sākumā. Alfonso X politiskā vara bija vāja, līdz ar to sākotnēji bija grūtības to pilnībā realizēt praksē, taču vēlāk likumi kalpoja par paraugu likumiem daudzviet Ibērijas pussalā. Darbā tika izmantoti vēl trīs izvilkumi no likumiem. Likumi, kuri tika sastādīti grāfa Ramona Berengera IV laikā Barselonai¹⁹, un divi izvilkumi no Valadolidas pilsētas likumiem 1412.²⁰ un 1432.gadā.²¹

¹⁸ *Las Siete Partidas, Christian Laws. Readings in Medieval history.* Geary, Patric J. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.803.- 812.

¹⁹ *Ustage of Barcelona. Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources.* Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.127.-130

²⁰ *The Laws of Valladolid, 1412. Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader.* Murray, J. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2001. P.470.- 471.

²¹ *The Laws of Valladolid, 1432. Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader.* Murray, J. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2001. P.471.- 472.

Būtiskas ziņas par notikumiem Ibērijas pussalā sniedz valdnieku izdotie privilēģiju raksti un noteikumi pilsētām jeb *fueros*. *Fueros* bija izplatīti viduslaiku Ibērijā un valdnieki regulāri izsniedza pilsētām šādus noteikumus. Caur šiem rakstiem valdnieki centās sev nodrošināt pilsētu nodokļu ienākumus. Darbā izmantots raksts Toledo pilsētai, kurš apstiprina Alfonso VII 1086.gadā dotās garantijas pilsētu iedzīvotājiem. Avots parāda to, cik komplicēta bija pilsētas sabiedrība, kā arī norāda uz dažādu iedzīvotāju grupu atšķirīgo tiesisko statusu.²² Līdzīgus rakstus valdnieki izdeva arī atsevišķām jūdu kopienām. Ņemot vērā, ka tie parasti iekļāva sevī zināmas privilēģijas, visticamāk kopienas tās arī izmantoja. To mērķis bija stiprināt valdnieka varu un nodrošināt vietējo jūdu lojalitāti. Valdnieku privilēģijas attiecas uz dažādām pilsētām- Barselonu²³, Tortosu²⁴, Navare²⁵, Tudelu²⁶, Valensiju²⁷ un citām pilsētām²⁸, kas parāda, ka šādi raksti bija vispārpieņemti un plaši izplatīti.

Darbā tika izmantoti arī Trešā Laterānas koncila²⁹ un Ceturtā Laterānas³⁰ baznīcas koncila lēmumi, kuri raksturo baznīcas nostāju un uzskatus attiecībā uz jūdiem un musulmaņiem, kā arī parāda baznīcas problemātiku attiecībā uz abām grupām. Darbā tika izmantoti tikai tie kanoni, kuri attiecās uz darba tēmu. Darbā būtiskāki ir Ceturtā Laterānas koncila lēmumi, jo lielā mērā tie iezīmē visas Eiropas nostājas izmaiņas attiecībā uz jūdiem. Avoti nesniedz tiešas ziņas par norisēm Ibērijas pussalā, bet palīdz izprast notikumus kopējā Eiropas kontekstā.

2) Valdnieku edikti un līgumi.

Līgumi un valdnieku edikti kā vēstures avoti, konkrētā bakalaura darba kontekstā, sīkāk atspoguļo konkrētas konfliktsituācijas. Arī līgumos un izdotajos ediktos rakstītais uzreiz

²² Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo, 1086. *Medieval Towns: a Reader*. Kowaleski. M. (ed.) Toronto: University of Toronto Press, 2008. P.25. -27.

²³ Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241.-1271.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots: 24.03.2011.];

²⁴ Count Raymond Berebguer IV of Barcelona, 1149. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980.P 70.

²⁵ King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 72.

²⁶ King Alfonso I of Aragon, provision to city of Tudela, 1115. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.69.

²⁷ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.73.

²⁸ Character of Jaca. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.122.- 125.

²⁹ Third Lateran Council, 1179. Canon 24, 26. Pieejams: <http://www.piar.hu/councils/ecuml1.htm> [aplūkots: 05.04.2011]

³⁰ Fourth Lateran Council, 1215. Canon 68. Pieejams: <http://www.trosch.org/lin/latieran-jews.htm> [aplūkots: 04.04.2011]

neliecina, ka tajos noteiktais tika realizēts praksē, bet citu avotu kontekstā var noteikt cik lielā mērā līgumi un edikti tika ievēroti. Edikti parāda valdnieku mērķus, un dažkārt arī motivāciju.

Līgumi starp kristiešiem un musulmaņiem atspoguļo kā sākotnēji tika risinātas kristiešu un musulmaņu attiecības. 1245.gadā noslēgtais līgums starp Alfonso, Jakoba Iekarotāja dēlu, un musulmaņu līderi sniedz vērtīgu ieskatu tajā kādas bija kristiešu un musulmaņu politiskās attiecības, kā arī veids kā tika risinātas kristiešu un musulmaņu attiecības, pēc teritoriju iekarošanas. Avotu papildina tas, ka ir gan kristiešu, gan musulmaņu līguma versija.³¹ Līdztekus miera līgumiem ir arī padošanās līgumi, kuri parāda, ka dažādus aspektus tam kā kristieši attiecās pret iekaroto zemju musulmaņiem- gan pilsētās³², gan lauku apgabalos³³

Darbā tiek izmantoti divi valdnieku izdoti edikti. Aragonas karaļa Jakoba I izdotais edikts³⁴ atspoguļo 13.gadsimta valdnieku nostāju attiecībā uz reliģisko minoritāšu konvertēšanu. Edikta mērķauditorija bija kristieši, kuriem bija jārūpējas par jūdu un musulmaņu pievēršanu kristietībai. Pats edikts liecina tikai par valdnieku nodomiem attiecībā uz misionēšanas jautājumu, tomēr citu avotu kontekstā ir zināms, ka centās realizēt ediktā noteikto. Ļoti būtisks ir edikts par jūdu padzīšanu no Ibērijas pussalas.³⁵ Ediktu izdeva Kastīlijas un Aragonas apvienotie valdnieki Izabella un Ferdinands, kuri intensīvi centās centralizēt varu savos valdījumos, līdz ar to edikta mērķis bija apmierināt valdnieku politiskās un finansiālās ambīcijas.

3) Tiesvedības un cita veida dokumenti.

Tiesvedības dokumenti parāda problēmas, kuras radās Ibērijas pussalas sabiedrībā, kā arī ikdienas sadzīvi un sadzīves konfliktus. Tiesvedības dokumenti arī dod norādes uz iesaistīto cilvēku sociālo stāvokli, sabiedrības organizāciju, kā arī savstarpējajām attiecībām.

³¹ Muslim-Christian Threaty. *The Crusades: a Reader*. Allen, S.J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.314.- 316.

³² Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Cacilleria Real. Pergu mos de Jame I, 734. (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.212.-213.

³³ Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.213.-215.; Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Reg. Jame I, 261, Reg.11, fol.152v. (1259) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.216.

³⁴ King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfields: Behrman House, Inc. 1980. P.255.

³⁵ Edict of the Expulsion of the Jews, 1492. Pieejams: <http://www.sephardicstudies.org/decreed.html> [aplūkots: 16.04.2011.]

Pētot tiesvedības dokumentus jāņem vērā, ka cilvēki arī viduslaikos meloja, un līdz ar to sniegtie fakti var būt arī maldīgi, vai arī ne pilnībā objektīvi atspoguļoti. Darbā izmantoti dažādos laikos un apstākļos tapuši tiesas materiāli. Tiesas materiāli par kāda musulmaņa nogalināšanu Lieldienu procesijas laikā, paralēli informācijai par pašu atgadījumu, sniedz ieskatu kristiešu un musulmaņu attiecībās, un tajā kā veidojās konflikti.³⁶ Musulmaņu sievietes tiesas process sniedz ieskatu sociālajā problēmās, kuras veidojās sabiedrībā.³⁷ Līdzīgi jūdu sievietes inkvizīcijas materiāli netieši norāda uz problēmām ar kurām saskārās jūdi, kuri tika konvertēti kristietībā.³⁸ Materiāli par tiesas prāvu starp kādu jūdu un kristieti parāda ikdienas kontaktus un to cik plaši jūdi iesaistījās ekonomiskajā dzīvē.³⁹ Tiesas prāvu papildina jūda un kristieša sadarbības līgums, kurš tika noslēgts dažus gadus pirms tiesvedības.⁴⁰ Par to, ka daudzviet jūdiem tika atļauts veidot savas tiesas liecina jūdu tiesu materiāli, kuri parāda to kādus jautājumus risinātas šīs tiesas, kādas bija jūdu tiesiskais stāvoklis, kā arī norādes par iesaistīto personu finansiālo stāvokli.⁴¹

Darbā tiek izmantoti vairāki dokumenti, kuri attiecas uz jūdu kopienas iekšējo organizāciju un darbību. Apskatot šos avotus jāņem vērā, ka tos sastādīja jūdi, līdz ar to, skatījums uz kādiem procesiem un notikumiem nav pilnībā objektīvs. Arī dokumentu adresāti bija jūdu kopiena. Dokumentu veidnes, lai gan nav zināms vai tika pielietotas, atspoguļo to kāda autoritāte bija kopienas līderim.⁴² 1354.gada Aragonas jūdu kopienas lēmumos redzama situācija kādā atradās minētā kopiena pēc mēra Ibērijas pussalā, problēmas ar kādām bija saskārušies un cik lielā mērā cietusi pēc uzbrukumiem. Avota mērķauditorija bija Aragonas jūdu kopiena. Pētot šo avotu jāņem vērā, ka tulkojuma autors tekstu ir pārfrāzējis, jo oriģinālā darbs bijis daļēji rakstīts dzejā.⁴³ Tālāku ieskatu un veidus kā jūdu kopiena centās risināt savas

³⁶ Socializing and Violence on Corpus Christi Day. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.338.-340.

³⁷ Confessions of a Muslim Prostitute (1491). *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.340.-342.

³⁸ Inquisito trial of Ines Lopez. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997.P. 332. - 337.

³⁹ A Business Partnership agreement between a Jew and Christian in Barcelona, 1235.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1242barcelonabusagreement.html> [aplūkots: 20.03.2011.]

⁴⁰ A Lawsuit between a Jew and Christian in Barcelona, 1242.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1242barcelonabusagreement.html> [aplūkots: 20.03.2011.]

⁴¹ Barcelonas Jewish Court Documents: A Daughter's Inheritance, 1293.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1293belladona.html> [aplūkots: 18.04.2011.]; Barcelonas Jewish Court Documents: A Jewish Widow and her Daughter, 1261.-1262.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1262cru xia.html> [aplūkots: 18.04.2011.]

⁴² Jewish Community of Barcelona: The Book of Document Forms.

Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/13Cbookdocuments.html> [aplūkots:18.04.2011.]

⁴³ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots: 18.04.2011.]

grūtības, atspoguļo 1432.gada jūdu sinodes darba un lēmumu apraksts. Avots, kura mērķauditorija bija Kastīlijas jūdu kopiena, sniedz ieskatu arī izskaidrojumos ar kuriem kopiena pamato savas nelaiemes. Lai gan avotā aprakstīti arī kopienas lēmumi, kā risināt smago situāciju, tomēr tas nenozīmē, ka šie lēmumi tika ieviesti praksē.⁴⁴ Darbā izmantots arī viens testaments, kuru sarakstījis jūds no Toledo. Avots sniedz interesantu ieskatu kopienas dzīvē 13.gadsimta beigās, 14.gadsimta sākumā, bet, pētot avotu, jāņem vērā, ka testamentā tika iekļauta arī ētiska un teoloģiska pamācība autora dēlam.⁴⁵

4) Vēstules un oficiālā sarakste.

Darbā, kā avoti, izmantotas arī vairākas vēstules, pārsvarā oficiālā sarakste. Apskatot vēstules kā vēstures avotus, jāņem vērā, ka tajās bieži tiek iekļauta subjektīva informācija, kā arī var tik iekļauta nepatiesa informācija. Pētot vēstules un oficiālo saraksti, ir svarīgi zināt vēstules adresātu un mērķi, kādēļ vēstule rakstīta. Nozīmīga ir pāvesta Aleksandra II vēstule Ibērijas pussalas bīskapiem. Vēstules mērķis bija mudināt garīdzniecību censties pasargāt jūdus no krusta karotāju uzbrukumiem, un tika sarakstīta laikā, kad pussalā vēl norisinājās aktīva rekonkista.⁴⁶ Kastīlijas valdnieka Ferdinanda III rakstītās vēstules Toledo bīskapam mērķis bija dot atļauju, lai pilsētas jūdiem netiktu uzspiests valkāt kauna zīmes, līdz ar to, vēstules mērķis bija pasargāt valdnieka finansiālās intereses. Vēstule tika sarakstīta laikā, kad valdnieki vēl bija izteikti atkarīgi no jūdu nodokļu maksājumiem.⁴⁷ Darbā izmantots arī Aragonas karaļa Jakoba II raksts Saragozas pilsētas varas iestādēm, kuras mērķis bija mudināt vietējās varas iestādes pasargāt jūdus, līdz ar to valdnieka finansiālās intereses. Avots ir nozīmīgs, jo sniedz ieskatu Ibērijas pussalas jūdu problemātikā.⁴⁸ Nozīmīgs avots ir Aragonas valdnieka Petera IV trīs vēstules saistībā ar jūdiem. Vēstuļu mērķis bija mudināt vietējās varas iestādes pasargāt jūdus un kārtību valdījumos, un tika sarakstītas laikā, kad jūdu cieta no nesankcionētiem sabiedrības uzbrukumiem. Tas, ka vēstules ir trīs, palīdz izprast situācijas attīstību.⁴⁹ Darbā izmantota viena personīga rakstura vēstule, kuru 11.gadsimtā bija sarakstījis

⁴⁴ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots:03.04.2011.]

⁴⁵ Rabbi Judah ben Yehiel Asheri of Toledo (1349.) Testament. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval Society*. Goodich, M. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998. P.33.

⁴⁶ Pope Alexander II to all the bishops of Spain. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.99.

⁴⁷ King Ferdinand III of Castile to the Archbishop of Toledo 1219. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 179.

⁴⁸ Aragonas karaļa Jakoba II raksts Saragozas pilsētas varas iestādēm. Misāns, I., Šnē, A. *Klosteris, pils un pilsēta*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004. 229.lpp.

⁴⁹ King Peter IV of Aragon. First letter according Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 129.; King Peter IV of Aragon. Second letter according Jews.

ietekmīgs Andalūzijas jūdu kopienas līderis. Vēstures adresāts bija autora draugs Ēģiptē, un tās mērķis bija vākt līdzekļus, lai pasargātu kopienas locekļus, no uzbrukumiem.⁵⁰

5) Hronikas un atmiņas.

Pētot hronikas un atmiņas, jāņem vērā autora personība un, kam autors adresējis darbu, kā arī cik ilgi pēc notikuma darbs sarakstīts. Ibērijas pussalas viduslaiku vēstures pētniecībā nozīmīgs vēstures avots ir hronikas, bet diemžēl darba autoram vairums šo hroniku nebija pieejamas. Darbā izmantots izvilkums no Jakoba I hronikas, kur aprakstīta Valensijas ieņemšana.⁵¹ Hronikas, kura pirmajā personā apraksta Aragonas Jakoba I dzīvi, autors ir nezināms. Hronikas *Primera chronica general de Espana* pasūtītājs 13.gadsimtā bija Kastīlijas valdnieks Alfonso X, un tās mērķis bija aprakstīt pussalas vēsturi, īpaši izceļot Kastīliju. Darbā izmantots hronikas fragments, kurš apraksta Seviļas ieņemšanu Alfonso X tēva vadībā. Līdz ar to notikuma apraksts ir tendenciozs nostatīt kristiešu iekarotājus, īpaši karali, pozitīvā skatījumā.⁵² Seviļas iekarošanu apraksta arī arābu autora raudu dziesma, sarakstīta 13.gadsimta vidū, ar mērķi panākt Ziemeļāfrikas musulmaņu atbalstu cīņā pret kristiešiem Ibērijas pussalā. Jāņem vērā, ka darbs sarakstīts dzejā.⁵³ Ieskatu musulmaņu padzīšanā no Ibērijas pussalas sniedz arābu vēsturnieks Muhameda Abu Abdillas, kurš savā vēstures aprakstā iekļāva arī Granadas krišanu.⁵⁴ Attiecībā uz šo avotu jāņem vērā, ka tas ir tapis 17.gadsimtā, vairāk kā simts gadus pēc notikumiem, un atspoguļo notikumu no musulmaņu skatu punkta. Nozīmīgs avots, apskatot jūdu padzīšanu no pussalas, ir kāda Itālijas jūda atmiņas. Darbs sarakstīts 1495.gadā, tikai trīs gadus pēc notikumiem, un sniedz samērā precīzu notikumu aprakstu.⁵⁵ Bakalaura darbā tika izmantoti trīs 1263.gada Barselonas disputa apraksti, kas palīdzēja objektīvāk apskatīt šo notikumu no dažādām disputa dalībnieku

Church, State and Jews in the Middle Ages. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 130.; King Peter IV of Aragon. Third letter according Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 130.

⁵⁰ Judah ha-Levi, from the Cairo, letters. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 131.-132.

⁵¹ James I of Aragon Chronicle. The Christian Conquest of Valencia (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 209.-212.

⁵² *Primera chronica general de Espana*. The Christian Conquest of Seville (1248). *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 217.- 220

⁵³ Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.220.-222.

⁵⁴ Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.334.-339.

⁵⁵ The Expulsion from Spain in 1492. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots 20.03.2011.]

pusēm. Jūdu skatījumu uz notikušo disputu apskata divas jūdu rabīna sarakstītas notikuma atskaites, kuru mērķis bija parādīt kā jūdi savā argumentācijā pārspējuši kristiešus.⁵⁶ Kristiešu apraksta mērķis bija tieši pretējs- norādīt uz to kā kristieši pārspējuši disputā jūdus.⁵⁷ Vēl attiecībā uz vēstures avotiem, kuri klasificējami kā notikumu apraksti, jāmin *Autos de Fe* procesijas apraksts.⁵⁸

6) Teoloģiska rakstura avoti.

Bakalaura darbā izmantoti vairāki teoloģiski darbi, kuri sniedz informāciju par kristietības nostādņēm attiecībā uz jūdiem un musulmaņiem. Teoloģiska rakstura vēstures avoti reti, kad sniedz precīzus faktus vai norādes par notikumiem, bet reizē, tie palīdz objektīvāk izprast viduslaiku cilvēku domāšanu un pasaules skatījumu. Izmantojot teoloģiska rakstura darbus kā vēstures avotus, jāņem vērā, ka tos pārsvarā rakstīja garīdzniecība un tie apskata jautājumus, kuri nodarbināja tikai daļu sabiedrības. Apskatot teoloģiska rakstura vēstures avotus, būtiski ir zināt darba sarakstīšanas mērķi. Darbā izmantoti vairāki 14.gadsimta sludinātāja Ramona Llulla sarakstīti darbi. Stāsta *Blanquerna* mērķis bija mudināt kristiešus iesaistīties musulmaņu un jūdu pievēršanā kristietībai.⁵⁹ Pārējie darbi atspoguļo sludinātāja darbību un argumentāciju centienos pievērst musulmaņus kristietībai.⁶⁰ Jāņem vērā, ka šie avoti nesniedz pilnīgu priekšstatu par sludinātāja darbības rezultātiem. Vairāku avotu mērķis bija aizstāvēt kristietības dogmu patiesumu. 13.gadsimtā Ibērijas pussalā tika sarakstīts apoloģētisks darbs arābu valodā, no kura bakalaura darbā izmantota daļa no teksta, kura pievēršas trīsvienības jautājumam.⁶¹ Izmantots tika arī 12.gadsimtā Ibērijas pussalas kristieša Islāma atspēkojums.⁶² Šie avoti norāda uz kristiešu centieniem

⁵⁶ Rabbi Moses report of disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.258.; A Hebrew report on disputation in Barcelona 1263.

Church, State and Jews in the Middle Ages. Chazan, R.(ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.269. - 276.

⁵⁷ A Latin report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R.(ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.265.-269.

⁵⁸ Description of Autos de Fe, 1486. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.331. - 333.

⁵⁹ Ramon Llull, *Blanquerna*. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R.(ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.280.-284.

⁶⁰ Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. Goodich, M. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998. P.89. ; A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.276.-379.; Ramon Llull's plans to convert the muslims. *The Crusades: a Reader*. Allen, S.J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.371.- 375.

⁶¹ In support of the Trinity. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.149.-151.

⁶² Mozarabic Refutation of Islam ,1140. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.143. - 147.

aizstāvēt kristietību, kā arī norāda uz stereotipiem, kuri valdīja kristiešu domāšanā attiecībā uz citām reliģijām.

7) Avoti, kuri neietilpst nevienā no augstākminētajām grupā.

Kā avots darbā tika izmantota jūdu dzejnieka Abravanela rakstītā poēma savam dēlam, kuras mērķis bija mudināt dēlu turēties pie jūdu tradīcijām. Avots nedod precīzu informāciju par notikumiem, toties sniedza ieskatu tajā kā jūdi uztvēra savu padzīšanu no Ibērijas pussalas.⁶³ Kristiešu mānīcīgo skatījumu uz musulmaņiem parāda kristiešu militārā ordeņa noteikumi, kuru mērķis bija regulēt ordeņa darbību.⁶⁴ Avotam nav lielas nozīmes bakalaura darbā. Jūdu skatījums uz Aragonas karaļa monetāro politiku ir rabīnisks darbs, kurš tika sarakstīts 13.gadsimtā. Tā mērķis bija atbildēt uz jautājumu, kurš bija radies jūdiem saistībā ar savu finansiālo darbību. Lai gan darbs ir teoloģiska rakstura un koncentrējas ap Talmudu, tomēr tas dod ieskatu problēmās ar kurām jūdi saskārās Ibērijas pussalā, taču nedod objektīvu skatījumu uz Aragonas monetāro politiku.⁶⁵ Bakalaura darbā nozīmīgs avots ir Īzaka Abravanela atbilde uz jūdu padzīšanas ediktu 1492.gadā. Avota mērķis bija atspēkot ediktā izvirzītās apsūdzības jūdu kopienai un atspoguļot jūdu skatījumu uz notiekošo.⁶⁶ Avots ir nozīmīgs, jo dod pilnīgāku priekšstatu par padzīšanas apstākļiem.

2. Literatūras apskats.

Bakalaura darbā izmantoto vēstures literatūru var iedalīt vairākās grupās. Pirmajā grupā ietilpst tie vēstures literatūras darbi, kuri apskata visas Ibērijas pussalas jeb Spānijas vēsturi. Viens no bakalaura darbā nozīmīgākajiem darbiem, kurš apskata Ibērijas vēsturi plašāk ir Raimonda Karra (*Raymond Carr*) sastādītā grāmata *Spain: A History*⁶⁷. Grāmatu veidojuši vairāki Spānijas vēstures pētnieki, bet bakalaura darbā tika izmantotas nodaļas, kuras attiecās uz viduslaiku vēsturi. Darbs bija nozīmīgs, lai izprastu Ibērijas pussalas politisko attīstību rekonkistas kontekstā, kā arī sniedza informāciju par jūdu un musulmaņu vēsturi Ibērijas pussalā pirms, un pēc rekonkistas. Bakalaura darbā tika izmantota Čarlza

⁶³ Judah Abravanel, Poem to His Son. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.357.

⁶⁴ Constitutions of the Order of Merced. Christian Laws. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.326.-331.

⁶⁵ Jewish Views of Royal Monetary Policy in Aragon, 13th Century. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/13jewishviews-monpolicy.html> [aplūkots 11.04.2011.]

⁶⁶ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams: <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

⁶⁷ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P. 318.

Čepmena (*Charles E. Chapman*) darbs *A History of Spain*.⁶⁸ Č.Čepmens ir publicējis vairākus pētījumus saistībā ar Ibērijas pussalas vēsturi. Bakalaura darbā būtiski bija tas, ka darbs *A History of Spain* paralēli nodaļām par pussalas politisko vēsturi, atsevišķi pievēršas izmaiņām un norisēm Ibērijas pussalas sabiedrībā, kā arī ekonomiskajai attīstībai. Lai gan darbā netiek atsevišķi apskatītas izmaiņas jūdu un musulmaņu stāvoklī, tomēr darbs palīdz izprast Ibērijas pussalas sabiedrību kristiešu pārvaldes laikā. Bakalaura darbā tika izmantota vēstures literatūra, kura attiecas tieši uz Ibērijas pussalas viduslaiku vēsturi. Jozefs F. O'Kalahana (*Joseph F. O'Callaghan*) ir viens no vadošajiem Ibērijas pussalas viduslaiku vēstures pētniekiem, kurš ir pievērsies vairākiem specifiskiem jautājumiem Ibērijas pussalas vēsturē. Bakalaura darbā nozīmīgu devumu deva grāmata *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*.⁶⁹ Darbs palīdz izprast kristiešu motivāciju uzsākot rekonkistu un to kā veidojās kristiešu attieksme pret jūdiem un musulmaņiem, pēc savas varas nostiprināšanas. Bakalaura darbā tika izmantots vēl viens O'Kalahana darbs- *A history of medieval Spain*. Bet, ņemot vērā, ka bakalaura darba autoram pieejams tikai fragmentārs grāmatas skats, bakalaura darba izstrādē tam nav liela nozīme.⁷⁰ Krisa Lovnija (*Chris Lowney*) grāmata *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*⁷¹ apskata kristiešu, musulmaņu un jūdu attiecības Ibērijas pussalā viduslaikos, un bakalaura darba izstrādē palīdzēja labāk izprast triju reliģiju pārstāvju ikdienas kontaktus un to kā tie veidojās, palīdzēja izprast pretrunas, kuras veidojās Ibērijas pussalas sabiedrībā. K. Lovnijs nespecializējas viduslaiku Ibērijas pussalas vēsturē, līdz ar to grāmata brīžam bija vairāk stāstoša nekā analītiska. Pītera Linhena (*Peter Linehan*) grāmata *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance* apskata procesus, kuri norisinās Ibērijas pussalā 12. gadsimta otrajā pusē. Bakalaura darbā tika izmantotas apakšnodaļas, kuras sniedza analītisku skatījumu uz kristiešu un musulmaņu attiecībā, kā arī jūdu kopienas problemātiku Ibērijas pussalā. Tomēr darbs sniedz informāciju par salīdzinoši īstu periodu, līdz ar to bakalaura darba izstrādē nav tik nozīmīgs.⁷²

Otru bakalaura darbā izmantotās literatūras grupu veido darbi, kuri apskata viduslaiku vēsturi, nespecializējoties Ibērijas pussalas vēsturē. Šī vēstures literatūras grupa ir mazāk nozīmīga bakalaura izstrādē, jo nesniedza sīkāku ieskatu Ibērijas pussalas vēstures

⁶⁸ Chapman, C. E. *A History of Spain*. Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 2007. P.559.

⁶⁹ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.322.

⁷⁰ O'Callaghan, J. F. *A History of Medieval Spain*. New York: Cornell University Press, 1983. P.728. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

⁷¹ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.321.

⁷² Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. Malden, MA : Blackwell Publishing, 2008. P. 284.

problemātikā, bet palīdzēja izprast Ibērijas pussalā notiekošo, plašākā Eiropas kontekstā. Andra Rubeņa grāmata *Viduslaiku dzīve un kultūra Eiropā*⁷³ tika izmantota bakalaura ievada izstrādē. Bakalaura darbā tika izmantotas vēl tās grāmatas, kuras apskata Eiropas viduslaiku vēsturi- Robina W. Vinksa (*Robin W. Winks*) *Medieval Europe and The World*⁷⁴, Kliforda R. Bekmena (*Cliford R. Backam*) *The Worlds of Medieval Europe*⁷⁵ un Daniela Povera (*Daniel Power*) sastādītā grāmata *The Central Middle Ages*⁷⁶ sniedza ieskatu Ibērijas pussalas vēsturē līdz 14.gadsimtam. No šiem darbiem pārsvarā tika izmantotas nodaļas, kuras sniedza ieskatu Ibērijas pussalas vēsturē.

Trešo vēstures literatūras grupu veido darbi, kuri pēta viduslaiku jūdu vēsturi. Nozīmīgākais no izmantotajiem vēstures literatūras darbiem ir Roberta Čeizana (*Robert Chazan*) *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*.⁷⁷ R. Čeizans ir viens no vadošajiem pētniekiem, kurš specializējas viduslaiku Eiropas jūdu pētniecībā. Bakalaura darbā izmantotā grāmata sniedza ieskatu un informāciju par jūdu problemātiku kristīgajā Eiropā. Viena no grāmatas nodaļām ir veltīta Ibērijas pussalas jūdu vēsturei, un tā sniedza vērtīgu informāciju bakalaura darbam tieši attiecībā uz jūdu sociālā stāvokļa attīstību. Bakalaura darbā tika izmatota Josifa Šteimana *Ebreju tautas vēsture*.⁷⁸ Darbs sniedza ieskatu Eiropas jūdu kopienas vēsturē. Grāmatā tiek skatīta arī Ibērijas jūdu vēsture, uzsverot kopienas kultūras uzplaukumu, bet neiedziļinoties dziļākās norisēs. Darbā mazāka nozīme ir a Abrama Sakhara *A History of the Jews*.⁷⁹ Ņemot vērā, ka Ibērijas pussalā izveidojās viena no nozīmīgākajām viduslaiku jūdu kopienām, kura piedzīvoja tā dēvētos divus „zelta laikmetus”⁸⁰, tās vēsture mūsdienās, īpaši Rietumu historiogrāfijā tiek samērā daudz pētīta. Tomēr daudzi darbi nebija pieejami bakalaura darba autoram, piemēram, vēsturnieka J. Baera *A history of the Jews in Christian Spain*.

Ceturto vēstures literatūras grupu veido darbi, kuri apskata islāma un kristietības attiecību vēsturi. Daniela Normana darbs *Islam and the West: the Making of an Image* deva nozīmīgu ieskatu kristiešu misionāru darbībā, kuri darbojās musulmaņu vidū, un palīdz

⁷³ Rubenis, A. *Viduslaiku dzīve un kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne, 1994. 127.lpp

⁷⁴ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. Oxford: Oxford University Press, 2005. P.302.

⁷⁵ Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 462.

⁷⁶ Power, D. *The Central Middle Ages*. New York: Oxford University Press, 2009. P.304

⁷⁷ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. New York: Cambridge University Press, 2006. P.343.

⁷⁸ Šteimans, J. *Ebreju tautas vēsture*. Rīga: Nordik, 2007. 550.lpp.

⁷⁹ Sachar, A. L. *A History of the Jews*. New York: Knopf, 1965. P.478

⁸⁰ Par pirmo zelta laikmetu tik uzskatīts kopienas uzplaukums pēc arābu iebrukuma, un otrs - pēc kristiešu varas atjaunošanas. Jēdzienu „Zelta laikmets” parasti tiek attiecināts uz jūdu kopienas kultūras, literatūras un intelektuālās dzīves uzplaukumu.

izprast kristiešu attieksmes veidošanos attiecībā uz musulmaņiem. Bet darbs nesniedz dziļāku informāciju par notikumiem un kristiešu un musulmaņu attiecību attīstību.⁸¹ Godarda H. grāmata *A History of Christian-Muslim Relations*⁸² nedaudz pieskaras Ibērijas musulmaņu jautājumam, līdz ar to bija maznozīmīgāka darba izstrādē. Leonarda P. Harveja grāmata *Islamic Spain, 1250 to 1500* sniedza informāciju par musulmaņu stāvokli kristiešu pārvaldītajās zemēs, un palīdzēja izprast musulmaņu pārvaldē esošās Granādas ietekmi uz musulmaņiem kristiešu pārvaldītajās zemēs. Darbs būtu nozīmīgāks bakalaura darba izstrādē, ja būtu pieejams pilnībā, ne tikai fragmentāri.⁸³ Vēsturnieki vairāk pievēršas Ibērijas pussalas vēsturei islāma valdīšanas laikā, bet mazāk uzmanības tiek veltīts jautājumam par musulmaņiem kristiešu pārvaldītajās zemēs. Dziļāki pētījumi attiecībā uz musulmaņu vēsturi kristiešu pārvaldītajās zemēs Ibērijas pussalā, bakalaura darba autoram nebija pieejami.

⁸¹ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. Oxford : Oneworld Publ., 2009. P.467.

⁸² Goddard, H. *A History of Christian-Muslim Relations*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2000. P.212.

⁸³ Harvey, L.P. *Islamic Spain, 1250 to 1500*. Chicago: University of Chicago Press, 1992. P. 370. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=td3tcLWvSNkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 13.05.2011.]

1. Jūdu sociālais stāvoklis un tā izmaiņas.

Jūdaismam un kristietībai ir senas un ļoti komplicētas attiecības jau no pašiem kristietības pirmsākumiem. Katoļu baznīca bija tā, kas lielā mērā ietekmēja jūdu tēlu Eiropas kristiešu acīs, bet baznīcas attieksme pret jūdiem viduslaiku gaitā mainījās.⁸⁴ Teoloģiskā ziņā kristīgajā Eiropā valdīja pamatā divējāda attieksme pret jūdiem. Viens bija Augustīna aizstāvētais uzskats par Jūdu tautu kā Dieva izredzēto tautu, kas līdz ar to ir pelnījusi tolerantu attieksmi. Viņš pauda pārliecību, ka Pastarā tiesā jūdus piemeklēs sods par jūdu neticību Kristum. Šī iemesla dēļ kristieši nedrīkst paši kādā veidā tiesāt un sodīt jūdus par viņu pārliecību. No cita skatupunkta, jūdi bija novērsušies no Dieva un vainojami Kristus nāvē, līdz ar to zaudējuši savu izredzēto stāvokli Dieva priekšā, līdz ar to piedzīvo izsūtījumu kā Dieva sodu. Tas nozīmē, ka pret jūdiem nav jāizrāda nekāda tolerance un iecietība.⁸⁵ Teoloģiski neviennozīmīgā nostāja pret jūdiem padarīja arī attieksmi pret jūdiem kristīgajā Eiropā komplicētu, ko pastiprināja baznīcas un laicīgo valdnieku nereti komplicētās attiecības un savstarpējie konflikti.⁸⁶ Jūdu stāvokli Ibērijā, atšķirībā no pārējās Eiropas, ietekmēja tas, ka vairākus gadsimtus pussala bija atradusies musulmaņu pakļautībā.

1.1. Jūdu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis kristiešu pārvaldītajās zemēs.

Kristieši rekonkistas gaitā, pakāpeniski atkaroja Ibērijas teritorijas un, ieņemot jaunas pilsētas, valdnieki nereti piešķīra privilēģijas tajās esošajiem jūdiem un slēdza līgumus ar jūdu kopienām.⁸⁷ Minētās privilēģijas bija īpaši valdnieku izdoti municipālie noteikumi attiecībā uz noteiktu pilsētu vai apvidu, kurā valdnieks garantēja jūdiem noteiktas tiesības un aizsardzību. Līgumi un privilēģijas būtiski ietekmēja jūdu tiesisko stāvokli. Bieži noteikumi attiecībā uz jūdiem tika pārņemti no pilsētām, kurās tie jau darbojās, piemēram, Tudela pilsētā 1115.g. pamatā pārņēma Najera pilsētas noteikumus par jūdiem⁸⁸, bet Tortosas jūdiem 1148.g. tika piešķirtas Barseļonas jūdu tiesības.⁸⁹

⁸⁴ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.43.

⁸⁵ Noble, Thomas F.X., Smith, Julia M.H. *Early Medieval Christianities, c. 600-c. 1100*. P.160.-162.

⁸⁶ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.28.

⁸⁷ Šteimans, J. *Ebreju tautas vēsture*. 213.lpp.

⁸⁸ King Alfonso I of Aragon, provision to city of Tudela, 1115. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.69.

⁸⁹ Count Raymond Berenguer IV of Barcelona, 1149. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.70.

Jūdi tika klasificēti kā *servi Regis caurie* jeb kroņa kalpi, īpašums, un līdz ar to bija pakļauti tieši valdniekam. Karaļi uzskatīja jūdus par savu īpašumu.⁹⁰ Valdnieku izdotajos rakstos jeb privilēģijās kristiešu valdnieki solīja nodrošināt jūdu un viņu īpašumu drošību, kā arī piešķirt kvartālus, kur jūdiem apmesties.⁹¹ Raimonds Berengers IV (*Raimond Berenger IV*) Tortosas pilsētas jūdu kopienai piešķīra konkrētas teritorijas, kuras solīja paplašināt, ja pieaugtu dzīvojošo skaits, kā arī piešķīra nodokļu privilēģijas.⁹² Līdzīgā veidā Aragonas karalis Alfonso I aicināja jūdus atgriezties Tudelas pilsētā.⁹³ Arī citviet kristīgajā Eiropā jūdi labprāt pilsētās apmetās kopā vienos kvartālos,⁹⁴ tāpēc solījumi nodrošināt atsevišķas teritorijas pilsētas bija būtiski, lai nodrošinātu jūdu labvēlību.

Jūdiem piešķirtās privilēģijas nereti iekļāva sevī arī tiesības uz savām iekšējām tiesām, kā veidu kā oficiāli risināt kopienas iekšējos jautājumus.⁹⁵ Jūdiem tika dotas tiesības pašiem iztiesāt noziegumus savā starpā, saskaņā ar jūdu likumiem, tik tālu, kamēr tie nekonfrontēja ar kristiešu likumiem.⁹⁶ Jūdu tiesas aktīvi darbojās, piemēram, izšķirot dažādus mantojumu jautājumus,⁹⁷ gan īpašumu jautājumus.⁹⁸ Aragonas valdnieks Jākobs I tiesības tiesām 1271.gadā, paplašināja, ļaujot pat padzīt atsevišķus jūdus no savām teritorijām.⁹⁹ Valdnieki piešķīra jūdiem arī juridisko aizsardzību, piemēram, neļaujot notiesāt jūdu bez citu jūdu līdzdalības tiesas procesā, ja noziegumā ir iesaistīti gan jūdi, gan kristieši.¹⁰⁰

Būtisks aspekts ir tas, ka privilēģijas deva iespēju jūdiem baudīt samērā plašu reliģisko brīvību. Jūdiem tika ļauts ne tik vien praktizēt savu ticību, bet tika ņemtas vērā arī viņu paražas. Jūdiem tiesās bija jāzvēr uz Toras, kā arī tika aizliegts jūdus turēt apcietinājumā

⁹⁰ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P. 229.

⁹¹ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.; Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241.-1271. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots: 24.03.2011.]; King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 72.

⁹² Raymonds Berenguers IV provision for the Jews of Tortosa, 1149. *Church, State and Jew in the Middle Ages*. P.71.

⁹³ Kings Alfonso I of Argon provision for the Jews of Tudela, 1115. *Church, State and Jew in the Middle Ages*. P.69.-70.

⁹⁴ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.55.

⁹⁵ Kings James I of Aragon provision for the Jews, 1239. *Church, State and Jew in the Middle Ages*. P.73.-75.

⁹⁶ Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241-1271. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots. 02.04.2011.]

⁹⁷ Barcelona Jewish Court Documents: A Daughter's Inheritance, 1293. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1293belladona.html> [aplūkots 02.04.2011.]

⁹⁸ Barcelona Jewish Court Documents: A Jewish Widow and her Daughter, 1261-1262. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1262cru xia.html> [aplūkots: 02.04.2011.]

⁹⁹ Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241-1271. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots. 02.04.2011.]

¹⁰⁰ King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 72.; King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.

un tiesāt jūdu sabbatā vai kādā citā jūdaismā noteiktā svētku dienā.¹⁰¹ Slēdzot darījumus, starp jūdiem un kristiešiem, tika ievērotas katras reliģijas noteiktās svētās dienas.¹⁰²

Šādas tolerantas un draudzīgas kristīgo valdnieku attieksmes pamatā bija vairāki apstākļi. Pirmkārt, kristiešu valdnieku ietekme atkarotajās teritorijās bija nepietiekama, lai viņi paši noturētu robežas bez vietējo iedzīvotāju atbalsta. Tā kā vairākums pussalas iedzīvotāju bija musulmaņi, jūdi veidoja minoritāti, kurai kristieši varēja uzticēties, jo tie nebija ieinteresēti tiešā veidā saglabāt islāma varu.¹⁰³ Kristieši atbalstu, meklēja pussalas salīdzinoši lielajā jūdu kopienā un, izsniedzot privilēģijas jūdu kopienām, nodrošināja to lojalitāti. Lauku teritorijas jau pirms rekonkistas bija mazapdzīvotas, un pilsētu iedzīvotāju skaits bija samazinājies karu gaitā.¹⁰⁴ Līdz ar to jūdi veidoja būtisku iedzīvotāju slāni, lai apdzīvotu kristiešu atkarotās teritorijas. Jūdi veidoja arī būtisku ekonomisko spēku.¹⁰⁵ No finansiālā viedokļa, kristiešu karalistēm īpaši nozīmīgi bija jūdu maksātie nodokļi un ekonomiskā aktivitāte.¹⁰⁶ Jāņem vērā, ka kristiešu karalistes sāka nostiprināties pussalā, pastāvot vēl musulmaņu pārvaldītajām teritorijām. Tāpēc, ņemot vērā jūdu nozīmi pussalas ekonomikā, kristiešu valdnieki vēlējās veicināt jūdu pārceļšanos no musulmaņu teritorijām, uz kristiešu valdījumiem.¹⁰⁷ Valdnieku dotās privilēģijas bija viens no būtiskākajiem elementiem, kurš veidoja un ietekmēja jūdu tiesisko stāvokli. Lai gan daļa no privilēģijām tika izdotas pussalā vēl norisinoties rekonkistai, tās ietekmēja jūdu tiesisko stāvokli uz ilgstošāku periodu, nodrošinot apstākļus jūdu kopienas uzplaukumam. Tas uzlaboja jūdu sociālo stāvokli

Lai gan valdnieku izdotie raksti nodrošināja jūdu kopienu ar plašākām tiesībām, valdnieku mērķis nekad nebija integrēt jūdus kristiešu sabiedrībā. 3. Laterānas koncilā 1179.gadā pavests Aleksandrs III aizliedza kristiešiem dzīvot vai strādāt jūdu vai musulmaņu mājās.¹⁰⁸ Koncilā skaidri tika formulēts, ka nevienam ne kristietim kristīgā sabiedrībā nedrīkst būt autoritāte pār kristiešiem. Tas atspoguļojas arī likumos, kuri izdoti attiecībā uz jūdiem Ibērijas pussalā. Virkne likumu un noteikumu paredzēja, ka jūdiem nedrīkst būt nekāda veida autoritāte pār kristiešiem.¹⁰⁹ Kristiešu likumi noteica, ka: „neviens jūds neieņemtu pozīciju

¹⁰¹ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.

¹⁰² Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

¹⁰³ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.95.

¹⁰⁴ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.82.

¹⁰⁵ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.87.

¹⁰⁶ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.81.

¹⁰⁷ King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 72.

¹⁰⁸ Third Latheran Concil, 1179. <http://www.piar.hu/councils/ecum11.htm> [aplūkots 13.04.2011.]

¹⁰⁹ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

vai darbu, kurā tas varētu apspiest kādu kristieti”.¹¹⁰ Jūdiem nevarēja būt kalpi vai vergi kristieši. Kristiešu likumos skaidri ir manāma attieksme pret jūdiem kā zemākiem un kā tādiem ar kuriem nevajadzētu meklēt kontaktus un ir jāuzmanās.¹¹¹

Laikā, kad kristīgie valdnieki piešķīra dažādām jūdu kopienām privilēģiju rakstus un izdeva jūdiem labvēlīgus likumus, citviet kristīgajā pasaulē jūdu dzīve tika aizvien intensīvāk ierobežota.¹¹² Tomēr Ibērijas pussalā, vēl turpinoties rekonkistai, jūdu ekonomiskā nozīme salīdzinoši bija svarīgāka. Pilsētas spēlēja lielu lomu valdnieku karagājienā pret musulmaņiem finansiālā atbalstīšanā, un, privilēģiju piešķiršana tām, deva iespēju valdniekiem gūt sev finansiālus labumus no tām.¹¹³ Pāvests Honorijs III, rakstīja, ka kristiešu pārvaldītā Kastīlijas karaliste ciestu „nopietnu nelaimi” zaudējot jūdus un viņu nodokļu ienākumus.¹¹⁴ Kastīlijas karalis Fernando III savā vēstulē Toledo bīskapam pat apgalvo, ka bez šiem ienākumiem, karaļa varas stabilitāte ir apdraudēta.¹¹⁵ Kristiešu karalistu valdnieki paļāvās uz jūdu nodokļu maksājumiem.¹¹⁶ Jūdi aktīvi iesaistījās pussalas ekonomiskajā dzīvē. Liela jūdu daļa bija amatnieki, un šo pozīciju saglabāja līdz pat padzīšanai 15.gadsimtā¹¹⁷, kā arī iesaistījās tirdzniecībā.¹¹⁸ Jūdi aktīvi tirgojās ar kristiešiem, tai skaitā mūkiem.¹¹⁹ Jau musulmaņu valdīšanas laikā, pussalā atradās nozīmīgi tirdzniecības ceļi, kuri veda uz Āfriku un citām musulmaņu zemēm. Jūdu valodu zināšanas un kontakti deva viņiem aktīvi iesaistīties tirdzniecībā. Jūdu kopiena Ibērijas pussalā bija skaitliski liela, tas arī noteica to, ka jūdi, īpaši Kastīlijā un Aragonā, iesaistījās plašāk citās saimnieciskajās sfērās.¹²⁰ Jūdiem mēdza piederēt arī plašāki zemes īpašumi, nodrošinot sev diezgan labu finansiālo stāvokli, maksājot arī labus nodokļus.¹²¹ Tiesiskā stabilitāte, ļāva veidot ilgtermiņa darījumus, kā to rāda, piemēram, vienošanās starp kristietī un jūdu 1235.gadā Barselonā, kurā kristietis,

¹¹⁰ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

¹¹¹ Turpat.

¹¹² Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.124. -125.

¹¹³ Turpat. 122.lpp.

¹¹⁴ Citēts: Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.201.

¹¹⁵ King Ferdinand III of Castile to the Archbishop of Toledo 1219. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.179.

¹¹⁶ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.229.

¹¹⁷ The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

¹¹⁸ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.205.

¹¹⁹ Barcelona Jewish Court Documents: A Daughter's Inheritance, 1293.

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1293belladona.html> [aplūkots 02.04.2011.]

¹²⁰ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.123.

¹²¹ Barcelona Jewish Court Documents: A Jewish Widow and her Daughter, 1261-1262.

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1262cru xia.html> [aplūkots: 02.04.2011.]

noslēdzot līgumu uz diviem gadiem par dzirnavu īri, kā garantiju solot visu savu īpašumu.¹²² No visām jūdu ekonomiskajām aktivitātēm kristīgajā pasaulē, baznīca visvairāk pievērsa uzmanību augļošanai. Pati baznīca pati bija veicinājusi jūdu specializāciju naudas aizdošanā, nosakot, ka kristiešiem neklājas savstarpēji gūt labumu uz cita kristieša rēķina, bet neiebilstot, ka šādi naudas darījumi notiktu starp ne kristiešiem un kristiešiem. Līdz ar to jūdi, kuri pastāvīgi bija klātesoši kristīgajā Eiropā, ieņēma šo nišu.¹²³ Arī Ibērijas pussalas jūdi nodarbojās ar augļošanu, un bija viens no elementiem pussalas ekonomiskās un politiskās dzīves attīstībā. Pat karalis Alfonso VIII aizņēmas naudu no jūdiem, lai finansētu savus karagājienus pret musulmaņiem.¹²⁴ Bet nodarbošanās ar augļošanu un tās sekas, nereti radīja nepatiku kristiešos, un kristiešu mēģinājumus nepildīt savas saistības ar jūdiem, vēršoties agresijā pret viņiem. Valdnieki un vietējās autoritātes izmantoja savu varu, lai iegūtu finansiālu labumu no jūdiem.¹²⁵

Paralēli tam, jūdu salīdzinoši augstāks izglītības līmenis noteica to, ka jūdi specializējās kā ārsti, finansisti un tulki, un bija spējīgi sasniegt prestižus amatus.¹²⁶ Pateicoties jūdu labajām valodu zināšanām, administratīvajām un finansiālajām prasmēm jūdiem radās iespējas ieņemt augstus amatus valdnieku galmos un valsts pārvaldē, to skaitā kā nodokļu iekasētāji.¹²⁷ Piemēram, karaļa Kastīlijas karalis Pedro I karaļa galma kasieris Samuels Halevi bija jūds.¹²⁸ Lai gan 4.Latrānas koncils noteica jau 1215.gadā, ka jūdi nedrīkst strādāt valsts pārvaldē¹²⁹, Ibērijas pussalas realitātes noteica to, ka valdniekiem bija nepieciešams iesaistīt jūdus administrācijā, jo jūdi pārzināja dažādas valodas un bija lojāli valdniekiem. Augstu stāvokli sasniegušie jūdi centās palīdzēt kopienai, īpaši gadījumos, kad kāda no kopienas daļām nokļuva nelaimē.¹³⁰

Pateicoties stabilajam jūdu sociālajam stāvoklim, jūdu kultūra Ibērijā piedzīvoja uzplaukumu, kam impulsus deva rekonkista un svaiga saskarsme ar kristiešu kultūru.¹³¹ Līdz pat jūdu padzīšanai 15.gadsimtā, jūdi bija aktīvi zinātnēs, un pastāvēja vairākas jūdu

¹²² A Business Agreement between a Jew and Christian in Barcelona, 1235.

¹²³ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.58.- 62.

¹²⁴ O'Callaghan, Joseph F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.171.

¹²⁵ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.58.- 62.

¹²⁶ Šteimans, J. *Ebreju tautas vēsture*. 212.lpp.

¹²⁷ Goodich, M. *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998. P.35

¹²⁸ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.228.

¹²⁹ Forth Lateran Concil, 1215. Canon 68. <http://www.trosch.org/lin/lateran-jews.htm> [aplūkots:04:04.2011]

¹³⁰ Judah ha-Levi, from the Cairo, letters. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 131.

¹³¹ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P. 105.

akadēmijas.¹³² Jūdu kultūru attīstīja arī tas, ka jūdiem bija jādomā kā iekļauties kristiešu pārvaldītajā vidē. Jūdi meklēja savos Rakstos un teoloģiskajos darbos to, kā viņiem pastāvēt kristiešu sabiedrībā kā jūdiem, saglabājot savu identitāti, rituālus un ticību. Pat tādā jautājumā kā ekonomika, jūdiem bija jādomā kā iekļauties kristiešu vidē.¹³³ Jūdu kopiena Ibērijā nereti kalpoja kā patvērumu citu Eiropas jūdu patvērumu, kā tas bija gadījumā ar nozīmīgo rabīnu un Talmudistu Asher ben Yechie, kurš 14. gs. sākumā pārcēlās uz Toledo.¹³⁴

12.gadsimtā kristīgā sabiedrība Eiropā pakāpeniski kļuva neiecietīgāka un radikālāka pret svešajiem elementiem kristiešu sabiedrībā.¹³⁵ Jau kopš kristietības pirmsākumiem baznīcā pastāvēja bažas par to, jūdi varētu kādā veidā negatīvi ietekmēt kristiešus. Šī problēma izrietēja no tā, ka jūdaisms un kristietība balstījās vienos Vecās Derības rakstos. Lai gan bija maz ticams, ka jūdu minoritāte varētu nopietni kaitēt kristiešu vairākumam, tomēr tas, ka jūdu klātbūtne un nozīme pieauga, noteica to, ka baznīcas raizes par jūdu ietekmi uz kristīgo sabiedrību pieauga. Tā rezultātā baznīca aktīvāk centās ierobežot jūdu darbību.¹³⁶ Jau minētais 3.Laterānas koncils noteica stingrākas robežas starp jūdiem un kristiešiem. „Jūdiem un saracēņiem aizliegts turēt kristiešu kalpus savās mājās, ar mērķi auklēt viņu bērnus, vai lai veiktu mājas darbus, vai kāda cita iemesla dēļ. Tie, kuri uzdrošināsies dzīvot jūdu vai saracēņu mājās, tiks nodoti ekskomunikācijai.”¹³⁷ 1215.gadā 4. Laterānas koncils vēl stingrāk vērsās pret jūdiem, liekot viņiem visās kristīgajās zemēs tika noteikts valkāt īpašas atšķirības zīmes.¹³⁸ 4. Laterānas koncils bija kā pagrieziena punkts visas Eiropas jūdu kopienu dzīvē. Tomēr, vērtējot situāciju Ibērijas pussalā, koncilos noteiktie punkti sākotnēji netika pilnībā praktizēti. Bija likumi, kuri noteica stingrākas robežas starp kristiešiem un jūdiem Ibērijas pussalā. *Siete Partidas* 13.gadsimtā noteica, ka kristiešiem ir aizliegts ēst kopā ar jūdiem, kā arī izmantot jūdu ārstu pakalpojumus.¹³⁹

Šo likumu mērķis bija nošķirt kristiešu saskari ar jūdiem, taču realitātē liela daļa šo likumu netika praktizēti, piemēram, ir zināms, ka plaši tika izmantoti izglītoto jūdu ārstu

¹³² The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

¹³³ Jewish Views of Royal Monetary Policy in Aragon, 13th Century. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/13c jewish views - monpolicy.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

¹³⁴ Rabbi Judah ben Yehiel Asheri of Toledo (1349.) Testament. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.38.

¹³⁵ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.124.- 125.

¹³⁶ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.54.-58.

¹³⁷ Third Latheran Concil, 1179. Canon 24, 26. Pieejams: <http://www.piar.hu/councils/ecum11.htm> [aplūkots: 05.04.2011]

¹³⁸ Forth Lateran Concil, 1215.Canon 68. <http://www.trosch.org/lin/lateran-jews.htm> [aplūkots:04:04.2011]

¹³⁹ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval History*. P.803.- 812.

pakalpojumi.¹⁴⁰ Bet pakāpeniski jūdu stāvoklis arī Ibērijas pussalā pasliktinājās, un viņu darbības tika vairāk ierobežotas. 1412. gadā jūdiem vairs neļāva strādāt valsts pārvaldē, strādāt par nodokļu iekasētājiem, kā arī nodarboties ar augļošanu.¹⁴¹ Tika piemērots arī jūdiem pazemojošais likums par atpazīšanas zīmju nēsāšanu, kurš sākotnēji netika praktizēts Ibērijas pussalā.¹⁴² Tas notika, jo zuda iepriekšējie apstākļi, kuri noteica valdnieku un baznīcas toleranto attieksmi pret jūdiem, piemēram, noslēdzoties rekonkistai, vairs nebija nepieciešams to finansēt, kā arī kristīgās karalistes bija nostiprinājušās. Kā arī Ibērijas pussalas karalistes nebija noslēgtas no pārējās kristīgās pasaules, kurā baznīcas ietekmē, attieksme pret jūdiem, kā jau tika skaidrots, kļuva stingrāka.

1.2. Jūdu sociālā stāvokļa apdraudējumi 11.-13.gadsimtā.

Jau rekonkistas laikā kristieši sāka apdraudēt jūdus, atstādami negatīvu iespaidu uz jūdu sociālo stāvokli. Krusta kari negatīvi ietekmēja jūdu stāvokli visā Eiropā, jo veicināja sabiedrībā fanātismu. Pirmais krusta karš visā Eiropā atstāja negatīvu iespaidu uz jūdu dzīvi, lai gan neietvēra sevī pret jūdiem vērstu vēsti. Pirmā krusta kara iespaidā, Reinzemē, bez vadības un disciplīnas atstātie krusta karotāji fanātismā sāka uzbrukt jūdiem. Tāpēc Bernards no Klevo, viens no otrā krusta kara garīgajiem līderiem, neatbalstīja uzbrukumus jūdiem, pamatojoties, ka Dieva pārziņā ir sods par jūdu neticību. Un par cik jūdi dzīvoja zem kristiešu varas un pakļauti tai, viņi nedrīkstētu ciest no kristiešu vardarbības.¹⁴³ Līdzīgi uzbrukumi notika arī Ibērijas pussalā, kur krusta karu fanātisms pret musulmaņiem, nereti pavērsās pret jūdiem.¹⁴⁴ Vēstulē pāvests Aleksandrs II slavē bīskapu, kurš bija pasargājis apdraudētos jūdus no kristiešu karotāju vardarbības, uzsverot jūdu dievbijību un kristiešu pienākumu viņus pasargāt.¹⁴⁵ Var novērot, ka kristīgo valstu valdnieki un baznīca, gan Ibērijas pussalā, gan Reinzemē un citviet Eiropā, centās pasargāt jūdus no šādiem pēkšņiem, nesankcionētiem uzbrukumiem.

Visus viduslaikus jūdu stāvokli patstāvīgi apdraudēja tas, ka kristiešu vidū viegli izplatījās baumas un māņticība saistībā ar jūdiem. Līdz ar to nelieli incidenti viegli varēja pāraugt nopietnos uzbrukumos jūdiem. Baumu radīti uzbrukumi nebija tipiski tikai Ibērijas

¹⁴⁰Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.201.

¹⁴¹Turpat. 229.lpp.

¹⁴²Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel.

<http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

¹⁴³Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.50.-53.

¹⁴⁴Turpat. 92.lpp.

¹⁴⁵Pope Alexander II to all the bishops of Spain. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.99.

pussalā, bet notika arī citās zemēs. Nelieli notikumi un ikdienas nelaimes, kurām kristieši nespēja tūlītēji ieraudzīt izskaidrojumu, pārrauga apvainojumos jūdiem. Piemēram, 1294.g. Saragosā kāda puīša pazušā nepamatoti tika vainoti jūdi, kuri it kā esot upurējuši jauni. Situācija draudēja pāriet nekārtībā, tā, ka „jūdi neuzdrošinājās parādīties kristiešu vidū”.¹⁴⁶ Šādi gadījumi nebija reti. Jūdi centās panākt, lai aizliedz „kristiešu masām uzbrukt jūdiem, kad vien notiek tādas dabas parādības kā mēris vai bads”.¹⁴⁷ Īpaši jūdi cieta 14.gs.krīzes laikā, kad pussalā izplatījās mēris. Arī citviet kristiešu zemēs sabiedrība, pēc mēra sākšanās 1348.gadā, sāka vainot jūdus apkārt notiekošajās nelaimēs.¹⁴⁸ Jūdi cieta no tā, ka vairums sabiedrības krita panikā, meklējot izskaidrojumu tam, kas notika apkārt.¹⁴⁹ Kā liecina jūdu sinodē 1354.g. apspriestie jautājumi, kristiešu iedzīvotāju uzbrukumi nopietni apdraudēja jūdu fiziskā drošība.¹⁵⁰ Apdraudējumi kopienām bija pat tik lieli, ka varēja uzbrukumam vilnī iznīcināt pat veselu kopienu.¹⁵¹

Līdz ar to visus viduslaikus jūdu sociālais stāvoklis kristiešu zemēs Ibērijā bija lielākā vai mazākā mērā apdraudēti. Tomēr, par cik šāda veida sabiedrības vai krusta karotāju, uzbrukumi bija stihiski, valdnieki centās pasargāt jūdus no nepamatotas agresijas un saglabāt kārtību savos valdījumos.¹⁵² Valdnieki bija tradicionāli jūdu aizstāvji, un jūdi valdnieku uztvēra kā savu aizstāvi un ierasti vērsās pie viņa pēc aizsardzības. Jūdi uzskatīja, ka tas ir kristiešu pienākums viņus pasargāt „kurus, saskaņā ar viņu pašu ticību, ir viņu pienākums pasargāt.”¹⁵³ Valdnieki bija tradicionāli jūdu aizstāvji, jo parasti valdnieki, caur nodevām un aizņēmumiem, visvairāk ieguva no jūdu klātbūtnes savos valdījumos. Karalis Pedro IV no Aragonas uzteica Barselonas varas iestādes, kuras rīkojās, lai pasargātu jūdu kvartālus no uzbrukumiem.¹⁵⁴ Atsaucoties uz gadījumu Saragosā, Aragonas karalis Jakobs II uzstāja, lai vietējās varas iestādes novērš gadījumus, kad bez pierādījumiem jūdi tika vainoti nelaimēs, kas piemeklēja kristiešus.¹⁵⁵ Viņš vērsās arī pie garīdzniecības, uzsverot to, ka jūdi ir valdnieka subjekti, lai pasargātu jūdus, to skaitā pievērsos uzmanību tam, lai baznīcās teiktās

¹⁴⁶ Aragonas karaļa Jakoba II raksts Saragosas pilsētas varas iestādēm. *Klosteris, pils un pilsēta*. 229.lpp.

¹⁴⁷ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁴⁸ Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. P.422.- 423.

¹⁴⁹ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P. 75.

¹⁵⁰ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁵¹ King Peter IV of Aragon. First letter according to Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 129.

¹⁵² Aragonas karaļa Jakoba II raksts Saragosas pilsētas varas iestādēm. *Klosteris, pils un pilsēta*. 229.lpp.

¹⁵³ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁵⁴ King Peter IV of Aragon. First according to Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*./ ed. Chazan, R. Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 129.

¹⁵⁵ Aragonas karaļa Jakoba II raksts Saragosas pilsētas varas iestādēm. *Klosteris, pils un pilsēta*. 229.lpp.

svētrunas nerosinātu agresiju pret jūdiem.¹⁵⁶ Kā var redzēt Barcelonas gadījumā, valdnieku aizsardzība ne vienmēr bija efektīga. Karalim nācās rakstīt uz Barcelonu vēl vismaz trešo reizi, jo par spīti centieniem, situācija neuzlabojās un jūdi joprojām cieta no uzbrukumiem.¹⁵⁷ Ibērijas pussalas zemju valdnieki nebija vienīgie, kuri centās pasargāt jūdus dažādās situācijās savos valdījumos, tomēr ilgstoši Ibērijas pussalā jūdu ekonomiskais piensums valdniekiem bija nozīmīgāks, nekā citviet Eiropā. Un, kamēr jūdi valdniekiem bija noderīgi, tikmēr valdnieki centās viņus sargāt. Jūdi arī pielika pūles un centās pasargāt sevi, piemēram, kad Saragozas pilsētā pazuda jau minētais puisis, paši jūdi meklēja viņu caur vairākām Ibērijas jūdu kopienām.¹⁵⁸ Kopiena centās konsolidēties, saskatīja problēmu tajā, ka kopiena nav vienota un tai trūkst spēcīgu līderu.¹⁵⁹ Kopiena izdeva iekšējos likumus, lai sevi pasargātu, apzinoties apkārt esošo situāciju: „Neviens jūds nedrīkst pieņemt darbā savā namā uz laiku kalpu kristieti, ar vai bez samaksas. Jo nopietni skandāli ir radušies šādas prakses rezultātā un senākos laikos nebija šādu noteikumu pret to.”¹⁶⁰ Tika veidota kopienas iekšējo nodokļu sistēma, kura bija paredzēta, lai palīdzētu gadījumos, kad nācās palīdzēt kādai daļai no kopienas, kura nokļuva problēmās.¹⁶¹ Šādā veidā jūdi centās aizsargāt un uzlabot savu sociālo stāvokli.

Nozīmīga loma sabiedrības attieksmes veidošanā pret jūdiem bija baznīcai. Visā latīņu kristīgajā pasaulē, to skaitā Ibērijas pussalā, baznīcas attieksme pret jūdiem bija neviennozīmīga, pat pretrunīga un balansēja starp aizsargāšanu un jūdu ierobežošanu.¹⁶² Piemēram, 13.gadsimtā baznīca sāka nostāties pret jūdu nodarbošanos ar augļošanu, bet, kad Francijā sākās kristiešu uzbrukumi jūdiem, pāvests Gregorijs IX nostājās pret šiem uzbrukumiem un mudināja kristiešus pildīt savas finansiālās saistības attiecībā uz jūdiem.¹⁶³ No vienas puses baznīca iestājās pret uzbrukumiem jūdiem, un tā tas bija arī Ibērijas pussalā bet reizē ar savu darbību veicināja agresiju un baumas saistībā ar jūdiem. Baznīca Ibērijas pussalā bieži sūdzējās pāvestam par jūdiem, piemēram, kā to 1239.g. darīja Kordova garīdzniecība. Tika apgalvots, ka jūdi iefiltrējoties viņu diecēzēs un zogot bērnus, kurus vēlāk

¹⁵⁶ King Peter IV of Aragon. Second letter according to Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 130.

¹⁵⁷ Turpat.

¹⁵⁸ Argonas karaļa Jakoba II raksts Saragozas pilsētas varas iestādēm. *Klosteris, pils un pilsēta*. 229.lpp..

¹⁵⁹ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁶⁰ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

¹⁶¹ Turpat.

¹⁶² Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom: 1000-1500*. P.52.

¹⁶³ Turpat. 54.-58.lpp.

pārdodot.¹⁶⁴ Baznīcu satrauca jautājums par laulībām un intīmām attiecībām starp jūdiem un kristiešiem, lai gan tās bija stingri aizliegtas.¹⁶⁵ Sūdzējās arī par jūdu augļošanu, desmitās tiesas nepiešķiršanu draudzei, uzbrukumiem garīdzniekiem, kapsētu novietošanu līdās kristiešu kapsētām un citiem jautājumiem.¹⁶⁶ Šādi baznīca pauda savu uztraukumu par to, ka jūdu sabiedrība var negatīvi ietekmēt kristiešus.

Kastīlijas Alfonso X savā likumu krājumā uzsvēra, ka „jūdiem jāaizvada sava dzīve mierīgi starp kristiešiem, praktizējot savu ticību, bet nesakot neko kaitīgu par Kristu”¹⁶⁷ Jūdiem pilnībā bija aizliegts sludināt kristiešiem. Par kristieša pārvilināšanu jūdaismā draudēja nāvēssods.¹⁶⁸ Likumi aizliedza jūdiem kādā veidā apvainot Jēzu Kristu vai kādu no Katoļu baznīcas svētajiem.¹⁶⁹ Taču likumi bija diezgan viegli interpretējami, kas būtu un kas nebūtu uzskatāms par zaimošanu. Jūdiem bija jādzīvo kristiešu vidū nemanāmi un netraucējot, uzskatot to par privilēģiju, ka viņi var uzturēties kristiešu valdījumos. Reliģiskie jautājumi ļoti viegli varēja izraisīt konfliktus. Konflikta jautājumi varēja būt dažādi, piemēram, jautājums par Dievgalda necienīšanu, kā tas bija Seviļā 14. gs.50tajos gados, kad tika uzbrukts jūdiem.¹⁷⁰ Viens no saspīlētākajiem laikiem jūdu un kristiešu attiecībās bija Lieldienas.¹⁷¹ Lieldienu laikā, kad varēja izplatīties plaši uzbrukumi jūdiem, kuri pat varētu iznīcināt veselas kopienas daļas, centās jūdu drošībai pievērst īpašu uzmanību,¹⁷² gan paši jūdi centās sevi un savus kvartālus pasargāt no kristiešu uzbrukumiem šajā laikā.¹⁷³

Viduslaiku gaitā var novērot, ka ierobežojumi attiecībā uz jūdiem patstāvīgi tikai pieaug, un paralēli tam pieauga misionēšanas mēģinājumiem.¹⁷⁴ Kristiešiem bija aizliegts ar varu konvertēt jūdus kristietībā, bet tas bija jādara ar vārdiem jeb sludināšanu.¹⁷⁵ 13.gadsimta vidū baznīca sāka nopietnāk pievērsties jūdu misionēšanas jautājumam.¹⁷⁶ Viens no veidiem kā kristieši centās aizsniegt jūdus, un arī musulmaņus, bija piespiedu svētrunu klausīšanās.¹⁷⁷

¹⁶⁴ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.88.

¹⁶⁵ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

¹⁶⁶ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.88.

¹⁶⁷ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

¹⁶⁸ Turpat.

¹⁶⁹ Turpat.

¹⁷⁰ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁷¹ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.91.

¹⁷² King Peter IV of Aragon. Third letter according Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 130.

¹⁷³ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

¹⁷⁴ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.52.

¹⁷⁵ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

¹⁷⁶ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P. 63.

¹⁷⁷ King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.255.

Jūdiem tika uzspiesti disputi.¹⁷⁸ Nereti valdnieki bija iniciatori disputiem, un paši tajos piedalījās. Ļoti nozīmīgas debātes 1263.gadā rīkoja Aragonas karalis Jakobs I, kurās pats arī piedalījās.¹⁷⁹ Šīs debātes bija nozīmīgs pagrieziena punkts kristiešu centienos pievērst jūdus kristietībai, jo pirmo reizi kristieši savu nostāju pamatoja balstoties pašu jūdu rabīniskajos tekstos, norādot, ka jūdu pašu teksti pierāda, ka Jēzus bija solītais mesija.¹⁸⁰ Svētrunas un disputus pārsvarā noturēja sinagogās, dodot iespēju jūdiem atbildēt. Būtiskākie jautājumi par kuri tika apspriesti bija vai Jēzus Kristus bija Vecajā Derībā solītais Mesija, kā arī jautājums par Dieva Trīsvienīgumu.¹⁸¹ Disputu mērķis nebija diskutēt un apspriest šos jautājumus un meklēt kompromisus, kristiešu mērķis bija pārliecināt jūdus, ka viņi ir tie, kuri ir nomaldījušies no patiesības, neatdzīstot kristietību. Mērķis bija parādīt savu pārkumu, un bija sava veida konfrontācija.¹⁸² Bet pārsvarā disputi nepārliecināja jūdus mainīt savu reliģisko nostāju.¹⁸³ Un 1263.gada Barselonas disputa gadījumā abas puses uzskatīja, ka ir uzvarējušas diskusijā, gan kristieši¹⁸⁴, gan jūdi.¹⁸⁵ Būtiski ir tas, ka disputi un piespiedu svētrunas radīja neērtu un bīstamu situāciju jūdiem, vairojot saspīlējumu starp kristiešiem un jūdu minoritāti. Jūdi nevarēja aizstāvēt savu ticību, nenoliedzot Jēzus Kristus dievišķumu. Paši jūdi apzinājās, ka, runājot brīvi disputos, viņu sacītais tiks uzskatīts par zaimošanu.¹⁸⁶ Paralēli disputiem, 13.gadsimtā radās apsūdzības Talmudam. 1239.g. pāvests Gregorijs IX pavēlēja Francijas, Anglijas un Ibērijas valdniekiem izmeklēt Talmudu kā pret kristīgu un kā šķērsli, lai cilvēki pārietu kristietībā un pavēlēja visas Talmuda kopijas nodot mūkiem. Tā rezultātā Parīzē 1242.gadā tika dedzināts liels daudzums rabīniskās literatūras, jo tika pierādīts, ka Talmuds uzskatāms par galveno iemeslu kāpēc jūdi nepieņem kristietību. Jūdi saskatīja pretrunu tajā, ka no vienas puses jūdiem ir ļauts dzīvot kristiešu zemēs, praktizējot savu ticību, bet no otras puses tiek aizliegta viena no atslēgas lietām viņu reliģiskajā praksē - Talmuds.¹⁸⁷ Šo apsūdzību rezultātā, arī Ibērijas pussalā vietām notika masveida Talmuda dedzināšanas.¹⁸⁸ Tas parāda, ka Ibērijas pussalas jūdu dzīve nebija noslēgta no kopējās kristīgās baznīcas dzīves, un izmaiņas attiekmē citviet Eiropā, būtiski varēja ietekmēt pussalas jūdu sociālo stāvokli.

¹⁷⁸ A Hebrew report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.269.- 276.

¹⁷⁹ Rabbi Moses report of disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.258.-261.

¹⁸⁰ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P. 63.-65.

¹⁸¹ Rabbi Moses report of disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.258.-261

¹⁸² A Latin report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.265.-269.

¹⁸³ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.64.

¹⁸⁴ A Latin report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.265.-269.

¹⁸⁵ A Hebrew report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.269.- 276.

¹⁸⁶ Turpat.

¹⁸⁷ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.54.-58.

¹⁸⁸ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.89.

Mēģinājumos misionēt starp jūdiem, būtisku lomu spēlēja tie jūdi, kuri bija konvertējušies kristietībā. Viņi spēlēja būtisku lomu minētajos disputos, jo viņi labi pārzināja jūdu tekstus un mācību.¹⁸⁹ Jau minētajā Barselonas disputā no kristiešu puses uzstājās sludinātājs mūks Pāvils Kristiāns, kurš bija pārnācis no jūdaisma kristietībā un aktīvi sludināja arī Francijā un citās kristiešu valstīs. Viņš izmantoja savas Talmuda un jūdaisma zināšanas, lai parādītu kristietības pārākumu pār jūdaisu.¹⁹⁰ Bieži dedzīgākie sludinātāji pret jūdaisu, nāca no pašu jūdu vidus, veicinādami pret jūdiem vērsto noskaņojumu sabiedrībā. 14.gadsimtā Kastīlijas dienvidos darbojās sludinātājs Ferands Martinezs, kurš aicināja nojaukt visas 23 Seviļas sinagogas. Viņa sludināšanas ietekmē Seviļā 1391.gadā aizsākās grautiņi. Tika sagrauti jūdu kvartāli, sinagogas pārveidotas par baznīcu, daudzi jūdi nogalināti. Daudzi pieņēma kristietību, lai glābtu savu dzīvību un īpašumu. Nemieri izplatījās pa visu Kastīliju un pārgāja arī uz Aragonu. Grautiņu rezultātā jūdu kopiena gan Kastīlijā, gan Aragonā smagi cieta.¹⁹¹ Tomēr pamatā uzbrukumiem jūdiem nebija tikai reliģiskie apsvērumi un sludinātāju pārliecināšanas spējas. Enrikes III hronikā teikts, ka uzbrukumi notika „drīzāk aiz alkām pēc laupījuma, nekā dievbijības.”¹⁹² Šajos un citos uzbrukumos jūdiem, pamatā nebija tikai reliģiska pārliecība. Jūdu kopiena bija liela un labi integrēta sabiedrībā, tāpēc kristiešus bieži motivēja skaudība pret jūdu materiālo stāvokli, nepatika pret augļošanu un ikdienas sadzīves konflikti.¹⁹³ Šādi motivēti grautiņi notika arī citviet Eiropā, tomēr 1391.gada vajāšanas atstāja graujošu iespaidu uz Ibērijas jūdu kopienu. Sabiedrībā patstāvīgi bija novērojama nepatika un aizdomas pret jūdiem, un viņu darbību. Tomēr sludinātāju ietekmē, pret jūdiem vērstais noskaņojums pārauga nopietnos uzbrukumos.

1391.gadā Seviļā sinagogas tika pārvērstas baznīcās un jūdu kvartāli praktiski izzuda.¹⁹⁴ Iespējams, ka pat puse Ibērijas jūdu vismaz formāli pārgāja kristietībā.¹⁹⁵ Lielākā daļa jūdu, kuri pārgāja kristietībā, darīja to formāli un tupināja sevi uzskatīt par jūdiem, audzināt savus bērnus saskaņā ar jūdaisu.¹⁹⁶ Taču kāda daļa no jūdiem, kuri pārgāja kristietībā kļuva par īpaši dedzīgiem kristiešiem un ieņēma augstus amatus baznīcas institūcijā.¹⁹⁷ Pārejot kristietībā jūdiem pavērās arī daudzas iespējas uzlabot savu sociālo

¹⁸⁹ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.100.- 102.

¹⁹⁰ A Latin report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.265.-269.

¹⁹¹ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P. 106.

¹⁹² Citēts: *Chronica de Enrique III*. O'Callaghan. *A History*. P. 537.

¹⁹³ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 214.

¹⁹⁴ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.106.

¹⁹⁵ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P. 229.

¹⁹⁶ Judah Abravanel, Poem to His Son. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.357. – 363.

¹⁹⁷ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.214.

stāvokli. Viņiem pavērās plašākas ekonomiskas iespējas, iespējas strādāt valsts dienestā. Likumi paredzēja aizsargāt tos jūdus un viņu īpašumus, kuri konvertējās kristietībā.¹⁹⁸ Tomēr lielais skaits jūdu, kuri pārgāja kristietībā radīja jaunu kristiešu slāni, kuru kristiešu sabiedrība ne labprāt uzņēma un raudzījās uz viņiem ar aizdomām.¹⁹⁹

1.3. Jūdu stāvokļa pasliktināšanās 14. – 15.gadsimtā un padzīšana no Ibērijas pussalas.

Var novērot, ka līdz 15.gadsimtam jūdu sociālais stāvoklis pakāpeniski bija pasliktinājies. No vienas puses tas notika, jo bija zuduši apstākļi, kuri agrākos gadsimtos bija nodrošinājuši jūdiem privilēģijas un aizsardzību no valdnieku puses. Pussala, ja neskaita Granadu, atradās kristiešu rokās, un kristiešu karalistes, par spīti savstarpējām un iekšējām cīņām, bija nostiprinājušās. Līdz ar to jūdi bija zaudējuši savu nozīmi teritoriju apdzīvošanā, kā arī ekonomiski valdniekiem jūdu nodokļi nebija vairs tik nozīmīgi. No otras puses, Ibērijas pussalas jūdus ietekmēja pārējā kristīgajā pasaulē pieaugošā nepatika un agresija pret jūdiem, kura spilgti Ibērijas pussalā izpaudās 14.gadsimta grautiņos pret jūdiem. 15.gadsimtā virkne Eiropas jūdu kopienu bija piedzīvojušas padzīšanas, vai arī nopietni cietušas. Ņemot vērā, ka pussalā pilnībā bija nostiprinājušies kristieši, tas nevarēja neietekmēt pussalā notiekošo.

Jau 14.gs. var redzēt, ka jūdu ietekme sabiedrībā ir mazinājusies, un viņu sociālais stāvoklis ir pasliktinājies.²⁰⁰ 1432.g. jūdu sinodes izdots dekrēts rāda, ka jūdu kopiena bija nopietni cietusi iepriekšējo gadsimtu uzbrukumos. Trūka izglītotu skolotāju un rakstu mācītāju, kuri varētu būt tiesneši un ieņemt vadošus amatus kopienā.²⁰¹ Kopiena un tās līderi centās stiprināt kopienas un tās organizāciju.²⁰² Jūdu sinode Kastīlijā veidoja speciālu nodokļu sistēmu, lai atjaunotu un stiprinātu Toras un Tamluda studijas, lai nodrošinātu izglītību bērniem, kā arī, lai stiprinātu jūdu garīgo dzīvi. Jūdi centās atjaunot un sakārtot iekšējo tiesu sistēmu, lai nodrošinātu kārtību kopienā. Tika uzlikti arī ierobežojumi apģērbam, lai izvairītos no kopienas noslāņošanās. Jūdu kopienas vadītāji arī centās pasargāt jūdus, neļaujot atsevišķiem jūdiem pieņemt dažādus kristiešu dotus privilēģiju rakstus, kā arī mudināja izvairīties no sadursmēm ar kristiešiem, piemēram, no jauna aizliedzot pašiem jūdiem savos

¹⁹⁸ King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.255.

¹⁹⁹ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.230.

²⁰⁰ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

²⁰¹ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

²⁰² Jewish Community of Barcelona: The Book of Document Forms

<http://www.fordham.edu/halsall/source/13Cbookdocuments.html> [aplūkots: 02.04.2011.]

namos uzņemt kristiešus kā kalpus, zinot, ka iepriekš šādi gadījumi ir izraisījuši smagas nesaskaņas ar kristiešiem.²⁰³ Jūdu kopienas stāvoklis pasliktinājās arī ekonomiski. Bija pieaudzis jūdiem uzlikto nodokļu slogs.²⁰⁴ 14.gs. kopiena plaši cieta no tā, ka valdnieki saviem kreditoriem izsniedza īpašas tiesības ievākt nodokļus, to skaitā īpaši no jūdu kopienas.²⁰⁵ Tika ierobežotas jūdu tiesiskās privilēģijas.²⁰⁶ Turpinājās arī uzbrukumi jūdiem un viņu kvartāliem, kulmināciju piedzīvojot 1473.gadā, kad grautiņi notika daudzās Andalūzijas pilsētās.²⁰⁷ 1354.g. jūdu sinode centās panākt aizliegumu par herētiķiem uzskatīt tos jūdu uzskatus, kuri ir uzskatāmi par ķecerību kristietībā, bet ir saskaņā ar jūdu ticību.²⁰⁸ Jūdi meklēja izskaidrojumu un cēloņus savām nelaimēm.²⁰⁹

Problēmas jūdiem Ibērijas pussalā sagādāja jaunais kristiešu slānis, kuru veidoja jūdi, kuri, vismaz formāli, bija pārgājuši kristietībā. Inkvizīcijas materiāli ap 1480.gadu rāda, ka diezgan lielā apmērā šie jūdi atkrita no kristietības.²¹⁰ Tika uzskatīts, ka ja kristietis, pat ja viņš ir bijis jūds, pāriet jūdaismā, viņš ir uzskatāms par herētiķi.²¹¹ Tā kā liela daļa jūdu kristietībā pārgāja tikai formāli, kristiešiem bija viegli apvainot jaunos kristiešus. 15.gadsimtā Ibērijā plaši sāka darboties inkvizīcija, kura kļuva īpaši nežēlīga Žuana de Torquemanda laikā no 1485. līdz 1494. gadam.²¹²

Viedokļi dalās vai jūdi uzskatāmi par herētiķiem un ir pakļaujami inkvizīcijai.²¹³ Pēc būtības jūdi nebija ķeceri, jo nepiederēja kristīgajai baznīcai.²¹⁴ Bet avoti rāda, ka jūdi tomēr regulāri cieta no inkvizīcijas.²¹⁵ Daudzi jūdi tika apvainoti kristiešu pārvilināšanā pāriet jūdaismā. Visbiežāk inkvizīcijas pakļautībā nonāca tie jūdi, kuri formāli bija pārgājuši kristietībā, kā arī kristieši, kuri turpināja praktizēt kādus jūdu rituālus, nespēdami pilnībā

²⁰³ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

²⁰⁴ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams: <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²⁰⁵ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

²⁰⁶ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams: <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²⁰⁷ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.106.

²⁰⁸ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

²⁰⁹ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

²¹⁰ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P. 112.

²¹¹ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

²¹² Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.215.

²¹³ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.90.

²¹⁴ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.235.

²¹⁵ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

adoptēties baznīcas dzīvē.²¹⁶ Lietas, kuras tika uzskatītas kā jūdaisma praktizēšana, nereti nebija saistītas ar ticību, bet gan drīzāk ar paražām. Kāda kristiete, kura nāca no jūdu ģimenes, savā atzīšanās rakstīja, ka nestrādāja sestdienās un piektdienu vakaros iededzināt sveces, saskaņā ar jūdu sabata tradīcijām, kā arī izvairās ēst cūkgaļu, un ievēro zināmus gavēšanas rituālus. Šīs lietas tika darītas aiz tradīcijas, bez dziļākas reliģiskās nodošanās vai nodoma.²¹⁷ Inkvizīcijā cieta dažāda statusa cilvēki.²¹⁸ Jūdi viegli krita inkvizīcijas rokās, jo sūdzēties varēja anonīmi, lai gan apsūdzētais varēja sastādīt savu ienaidnieku sarakstu, kuru liecības netiktu ņemtas vērā. Bieži kāds tika nosūdzēts sadzīvisku konfliktu un tenku dēļ.²¹⁹ Bieži šo apsūdzību pamatā bija skaudība vai nepatika pret jūdu sociālo vai materiālo stāvokli, vai arī vēlme izvairīties no parādu atmaksas jūdiem, kā tas bija raksturīgs arī uzbrukumos jūdu kopienai.²²⁰ Ir redzams, ka pāriešana kristietībā neatrisināja jūdu problēmu un nemainīja kristīgās sabiedrības attieksmi. Jūdiem grūtības sagādāja pilnībā iekļauties kristiešu sabiedrībā, un tas turpināja veidot kristiešu negatīvo skatījumu kopumā uz jūdiem. Tas kavēja jūdu iespējas uzlabot savu sociālo stāvokli.

Strauji jūdu situācija izmainījās, kad 1469.g. apriecējas Ferdinads un Izabella, kuri 1474.gadā kļuva par Kastīlijas valdniekiem, 1479.gadā- Aragonas, apvienojot abas karalistes. Abi valdnieki pozicionēja sevi kā dedzīgus katoļticības aizstāvjus, paralēli vēloties reformēt un centralizēt savu varu. Ferdinads un Izabella saistīja sevi ar kādreizējo Vestgotu valsti, uzskatot, ka viņiem ir lemts apvienot teritorijas, nodibinot hegemoniju pussalā. Par vienu no mērķiem pāris nostatīja pēdējās musulmaņu varas iznīcināšanu pussalā, panākot kristiešu hegenomiju, kas viņiem izdevās 1492.g. Otrs mērķis bija iznīcināt jebkādu herētismu kristiešu vidū, līdz ar to abi bija aktīvi inkvizīcijas atbalstītāji.²²¹ 1492.gadā, īsi pēc tam, kad 1492.gadā Ferdinands un Izabela ieņēma musulmaņu Granadu, viņi izdeva ediktu, kurā padzina jūdus no saviem valdījumiem, kuri aptvēra lielāko daļu Ibērijas. Jau pirms tam 1483.gadā Izabella bija padzinusi jūdus no Andalūzijas.²²² Jūdiem tika doti trīs mēneši, lai pamestu Ibēriju. Jūdu avoti dod atsauci, ka pussalu nācās pamest ap 50 000- 53 000 ģimeņu, kuras pirms tam bija labi

²¹⁶ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.235.- 238.

²¹⁷ Inquisito trial of Ines Lopez. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources.* / ed. Constable, O.R. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997.P. 332.

²¹⁸ Description of Autos de Fe, 1486. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources.* P.331.- 333.

²¹⁹ Inquisito trial of Ines Lopez. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources.* / ed. Constable, O.R. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997.P. 332. - 337.

²²⁰ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 214.

²²¹ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.113.-114.

²²² The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

integrētas pussalas dzīvē.²²³ Citi avoti runā, ka emigrēja 165 000 jūdi, kristījās – 50 000, bet nogalināti tika ap 20 000 jūdu.²²⁴ Oficiāli jūdu padzīšana tika pamatota ar to, ka jūdi nodarot lielu ļaunumu kristiešiem un Katoļu baznīcai. Jūdi pārvilnot kristiešus jūdaismā, liekot tiem iesaistīties jūdaisma rituālos. Līdz ar to kristiešu komunikācija ar jūdiem ir jāpārtrauc un jūdu klātbūtne kristiešu valdījumos ir kaitīga. Tam pamatā esot garīdznieku, laju un pat pašu jūdu liecības.²²⁵ Par cik, jūdu dzīve ir pieļaujama tikai tik ilgi kamēr tā nekaitē kristiešiem, tad šis bija piemērots pamatojums jūdu padzīšanai.

Padzīšanas pamatā bija principiāli reliģiskie apsvērumi. Gan caur Granadas atkarošanu, gan caur jūdu padzīšanu, Ferdinands un Izabella centās arī vairo savu slavu savu katoļu ticības aizstāvju tēlu.²²⁶ Karaļpāris centās centralizēt varu savos valdījumos, līdz ar to, elementi, kuri varēja konfrontēt ar baznīcu, viņuprāt varēja radīt politiskas briesmas. To papildināja reliģiskais fanātisms, kurš jau apdraudēja jūdus.²²⁷ Lai gan teorētiski padzīšanas pamatā bija vēlme stiprināt kristietību, to motivēja arī valdnieku finansiālie apsvērumi. Pavēle paredzēja, ka to jūdu īpašumi, kuri nepametīs teritoriju, pāries valdnieka valsts kases rīcībā. Tāpat dekrēts paredzēja, ka jūdi nedrīkst no salas izvest ne zeltu, ne sudrabu, ne monētas. Jūdiem par mazām summām nācās pārdot savus īpašumus, un iepirkt lietas, kuras var pārvietot, dodoties prom no pussalas.²²⁸ Līdz ar to padzīšana jūdiem bija finansiāli graužīga.²²⁹ Bet reizē nesa lielus ienākumus valdnieku kasē. Jūdu kopiena Ibērijas pussalā pēdējā piedzīvoja padzīšanu. Virkne Eiropas valstu to bija izdarījušas pat vairākus gadsimtus iepriekš. No Francijas jūdi tika padzīti 1306.gadā, bet no Dienviditālijas 1288. un 1294.gadā. Arī tajās viens no būtiskākajiem jūdu padzīšanas aspektiem bija finanses. Edvards I 1290.gadā padzina jūdus no Anglijas, jo viņš bija parādā diezgan lielas naudas summas jūdu finansistiem un baņķieriem.²³⁰

²²³ The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²²⁴ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.214.

²²⁵ Edict of the Expulsion of the Jews (1492). Pieejams: <http://www.sephardicstudies.org/decree.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²²⁶ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams: <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²²⁷ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 213.- 214.

²²⁸ The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²²⁹ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.213.

²³⁰ Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. P.422.- 423.

Tas, kā 15.gs. vidū jūdi centās atjaunot un saliedēt savu kopienu pussalā, rāda, ka jūdi nenojauta un negaidīja padzīšanas dekrētu, tas viņus pārsteidza.²³¹ Jūdi centās izmantot savu ietekmi, lai atpirktos no padzīšanas, bet par spīti pūlēm un tēriņiem, tas neizdevās.²³² Lai gan jūdi joprojām bija lojāli karalim un karalienei kā saviem kungiem.²³³ Jūdi arī centās atspēkot apvainojumus, norādot, ka, ja jūdi apdraud kristietību, tad tas tikai norāda uz kristietības pašas vājumu.²³⁴ Daļa padzīto jūdu devās uz Portugāli, kur valdniekam samaksāja, lai viņiem ļautu apmesties. Taču 9 mēnešus vēlāk jūdi tika padzīti arī no Portugāles, bēgļiem tika atņemti bērni, kurus valdnieks Emanuēls I lika kristīt un mācīties kristiešu skolās.²³⁵ Daļa jūdu devās uz musulmaņu zemēm, Ziemeļāfriku un Tuvajiem Austrumiem. Liela daļa devās uz Turciju, kur tika uzņemti. Daudzi nomira pa ceļam uz citām vietām, vai netiekot uzņemti pilsētās.²³⁶ Citi apmetās Itālijā, Sicīlijā un Neapolē, saglabājot saiknes ar pussalu.²³⁷ Līdz ar padzīšanu viduslaiku norietā, beidzās plašās jūdu kopienas dzīve Ibērijas pussalā.

Kristiešu valdnieki Ibērijā, ar privilēģiju un līgumu palīdzību, uzlaboja jūdu tiesisko stāvokli. Jūdi atradās valdnieka aizsardzībā, varēja dzīvot saskaņā ar saviem iekšējiem likumiem, veidot savas tiesas un baudīt samērā plašu reliģisko brīvību. Tam pamatā bija kristiešu valdnieku vajadzība pēc atbalsta no vietējo iedzīvotāju puses, bet galvenokārt, tam pamatā bija jūdu ekonomiskā nozīme un tas, ka jūdi bija būtiski nodokļu maksātāji valdnieka kasē. Lai gan jūdiem tika piešķirtas būtiskas privilēģijas, jūdiem nekad nedrīkstēja būt nekāda veida autoritāte pār kādu kristieti. Jūdi tiesiski bija tikai minoritāte kristiešu valdījumos, atkarīga no valdnieka lēmumiem. Nostiprinoties kristiešu karalistēm, likumi attiecībā uz jūdiem kļuva stingrāki, jo mazinājās jūdu atbalsta nozīme. Ekonomiski jūdi iesaistījās

²³¹ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

²³² The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²³³ Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots: 03.04.2011.]

²³⁴ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams: <http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²³⁵ The Expulsion from Spain, 1492 CE. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

²³⁶ Turpat.

²³⁷ Judah Abravanel, Poem to His Son. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources.* P.357. – 363.

daudzās sfērās, un, pateicoties savam augstajam izglītības līmenim, daudziem jūdiem pavērās plašas iespējas ieņemt arī augstus amatus, ar iespējām uzlabot kopienas sociālo stāvokli. Jūdu kopiena bija labi integrēta kristiešu sabiedrībā un ikdienas sadzīve noritēja cieši kopā. Sociālā stāvokļa stabilitāte un saskarsme ar kristīgo kultūru, veicināja jaunu jūdu kultūras dzīves uzplaukumu.

Tomēr paralēli tam, jūdu kopiena patstāvīgi tika apdraudēta. Jūdi patstāvīgi krita par upuri baumām un mānticībai, kas radīja agresiju kristiešu sabiedrībā. Šādi uzbrukumi jūdiem īpaši izplatījās, kad kristiešu sabiedrība saskārās ar kādām krīzēm, piemēram, mēri. Valdnieki un baznīca centās pasargāt jūdus no stihiskiem uzbrukumiem. Jūdu drošība bija atkarīga no valdnieka varas stabilitātes. Daudzus konfliktus un apdraudējumus jūdiem radīja reliģiskie jautājumi, kristiešu laicīgās un garīgās varas centieniem misionizēt jūdu vidū. Kristiešu sabiedrība nevēlējās sevī integrēt no viņu skatu punkta neticīgos jūdus. Piespiedu svētrunas, disputi un atsevišķi sludinātāji veicināja sabiedrības neiecietību pret jūdiem un izraisīja konfliktus. Kristiešu nepatiku izraisīja tas, ka daudzi no jūdiem nodarbojās ar augļošanu, bija veiksmīgi kādā jomā, izraisot kristiešos skaudību. Kristiešu vajāšanu rezultātā, īpaši pēc 1391.gada vajāšanām, daudzi jūdi, vismaz formāli tika konvertēti kristietībā, veidojot plašu jauno kristiešu slāni. Daudzi no šiem jaunajiem kristiešiem tupināja praktizēt jūdaismu, kas atkal veicināja kristiešu neapmierinātību. Jūdiem, kuri pārgāja kristietībā, pavērās tādas pašas iespējas kā kristiešiem, kas vairoja konkurenci, un agresiju no kristiešu puses.

14.gadsimta beigās un 15.gadsimtā var redzēt, ka jūdu kopienas spēks un nozīme ir mazinājies, pasliktinājies sociālais stāvoklis. Likumi attiecībā uz jūdiem kļuva stingrāki, kā arī nodokļu slogi pasliktināja jūdu ekonomisko stāvokli, kā arī pieauga kristiešu neiecietība pret jūdiem. 15.gadsimtā jūdi, īpaši tie, kuri formāli pieņēma kristietību, cieta no inkvizīcijas. 1492.gadā Kastīlijas un Aragonas valdnieki Ferdinads un Izabela padzina jūdus no savām teritorijām. Tam pamatā bija valdnieku vēlme centralizēt savu varu, spodrināt savu katoļu valdnieku tēlu un finansiālie apsvērumi. Līdz ar padzīšanu, noslēdzās jūdu kopienas dzīve viduslaiku Ibērijā.

2. Musulmaņu sociālais stāvoklis.

Kristiešu karalistes un to valdnieki sasaistīja sevi ar kādreizējiem Vestgotu valdniekiem. Kristiešu skatījumā musulmaņi bija spējusi iekarot pussalu par sodu vestgotu valdniekiem un viņu grēkiem. Drīz pēc musulmaņu invāzijas kristiešu vidū radās pārliecība, ka pienāks diena, kad pussalu kristieši atgūs.²³⁸ Jau līdz ar arābu iebrukumu 711.gadā, kristiešu skatījums uz musulmaņiem Ibērijas pussalā veidojās izteikti negatīvs, ko 11.gadsimtā papildināja krusta karu ideoloģija un tas, ka musulmaņu rokās atradās Svētā zeme.²³⁹ Kristiešu valdnieki skaidri noformulēja savu mērķi atkarot pussalu no musulmaņiem, Kristus ienaidniekiem, un atjaunot tajā kristiešu varu, tādējādi vairojot Kristus valstību.²⁴⁰ Tomēr rekonkistas motīvi bija gan reliģiski- atkarot pussalu no pagāniem-, gan teritoriāli- apmierināt valdnieku teritoriālās varas ambīcijas. Arī Ibērijas pussalas krusta karotājus motivēja iespēja gūt sev finansiālus ieguvumus, to skaitā iespējas iegūt savā īpašumā atkarotās teritorijas.²⁴¹ To papildina tas, ka jau pirms aktīvas rekonkistas kristiešu un musulmaņu politiskās attiecības bija sarežģītas un pilnas politiskām intrigām, kurās kristiešu valdnieki nereti sadarbojās ar musulmaņu *taifa* valstiņu līderiem.²⁴² Šie aspekti arī noteica to, kā kristiešu valdnieki risināja musulmaņu jautājumu pēc savas varas nostiprināšanas Ibērijas pussalā, ietekmējami musulmaņu sociālo stāvokli.

2.1. Musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais stāvoklis 11.- 14.gadsimtā.

Rekonkistas veicēji bija formulējuši, ka vēlas atbrīvot pussalu no musulmaņiem, iznīcinot un padzenot musulmaņus, tādējādi atjaunojot kristiešu varu pussalā.²⁴³ Tomēr iekarotajās teritorijās iedzīvotāju vairākumu veidoja musulmaņi. Kristiešu valdniekiem bija jārisina jautājums, kā asimilēt musulmaņu vairākumu, līdzās jūdiem un mozarābiem. Reizē valdniekiem nācās risināt jauno teritoriju pārvaldes jautājumu, līdzās finansiālajām problēmām, kuras radās, lai turpinātu finansēt rekonkistas gaitu.²⁴⁴ Līdz ar to, pēc

²³⁸ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.3.-6.

²³⁹ Goddard, H. *A History of Christian-Muslim Relations*. P.84.-85.

²⁴⁰ King Sancho I Ramirez of Aragon and Navarre. In O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2003. P.8.

²⁴¹ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.7.

²⁴² Goddard, H. *A History of Christian-Muslim Relations*. P.80.

²⁴³ King Sancho I Ramirez of Aragon and Navarre. In O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2003. P.8.

²⁴⁴ Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. P.199.

iekarojumiem, valdniekiem primārais bija noturēt un nodrošināt varu atkarotajās teritorijās un nodrošināt sev vietējo iedzīvotāju lojalitāti.

Musulmaņi tika padzīti no vairākām teritorijām. Piemēram, pēc tam, kad Aragonas valdnieks Jakobs I 1238.gadā iekaroja Valensiju, musulmaņi tika padzīti no ziemeļu teritorijām, bet viņiem tika ļauts palikt Valensijas centrālajā un dienvidu daļā, izņemot Valensijas pilsētu un tās apkārtni.²⁴⁵ 1248.g. no Seviļas tika padzīti tās musulmaņu iedzīvotāji, jo Fernando III Seviļu vēlējās redzēt kā vienīgi kristiešu apdzīvotu pilsētu.²⁴⁶ Taču pēc dažiem gadiem Seviļā tika atļauts atgriezties gan musulmaņiem, gan jūdiem, jo tai piesaistīto kristiešu skaits nebija pietiekams, lai pilsēta varētu sekmīgi attīstīties. Tas parāda, ka padzīt musulmaņus no visām iekarotajām teritorijām nebija iespējams. Nereti padzīšanu no kādas teritorijas izraisīja musulmaņu sacelšanās, jo, lai gan pārsvarā musulmaņiem tika ļauts vismaz daļēji praktizēt savu ticību un turēties pie tradīcijām, viņi nevēlējās pakļauties, no viņu skatu punkta, neticīgajiem.²⁴⁷ 1264.gadā Andalūzijas musulmaņi, saņemot atbalstu no Granadas un Ziemeļāfrikas, sarīkoja nopietnu sacelšanos, kura bija neveiksmīga. Jau iepriekš pretestība Kordovā un Seviļā bija panākusi musulmaņu padzīšanu. Tomēr pēc 1264.gada sacelšanās Andalūzijā Kastīlija mainīja savu nostāju attiecībā uz musulmaņiem un pakāpeniski padzina musulmaņus no vairākām teritorijām, līdz tajās palika tikai atsevišķas musulmaņu apmetnes. Bija vietas, kur musulmaņus padzina no pilsētām, bet ļāva palikt lauku teritorijās.²⁴⁸ Respektīvi, musulmaņu pretestība kristiešu varai bija viens no padzīšanas iemesliem.

Viens no svarīgākajiem iemesliem, kāpēc musulmaņi netika padzīti, bija grūtības iekarotās teritorijas apdzīvot ar kristiešiem. Jakobs I 1270tajos gados sūdzējās, ka trūkst kristiešu, kuri palīdzētu apdzīvot jauniegūtās teritorijas.²⁴⁹ Tāpēc, piemēram, Andalūzijas pilsētām, kurām 13.gadsimtā bija grūtāk piesaistīt iedzīvotājus, karaļi ļāva izdot savus municipālos likumus, kas palīdzēja no jauna piesaistīt iedzīvotājus, to skaitā musulmaņus.²⁵⁰ Līdz ar to veidojās pilsētas, kurās dominēja kristieši, gan tādas, kurās sadzīvoja musulmaņi un

²⁴⁵ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.95.

²⁴⁶ Primera chronica general de Espana. The Christian Conquest of Seville (1248). *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 217.- 220

²⁴⁷ Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.220.-222.

²⁴⁸ Carr, R. (ed.) *Spain: A History..* P.83.

²⁴⁹ Turpat. 96.lpp.

²⁵⁰ Turpat. 82.lpp.

kristieši kopā.²⁵¹ Daudzi musulmaņi palika lauku teritorijās, jo tās bija grūtāk apdzīvot ar jauniem kristiešiem un stratēģiski bija mazāk nozīmīgas. Bieži kristiešu valdnieki, apmaiņā pret militāro palīdzību, saglabāja musulmaņu iedzīvotājus, dodot viņiem iespēju saglabāt savus īpašumus un ticības brīvību. Nereti *taifa* valstiņu līderi kļuva par kristiešu valdnieku vasaļiem, kuri karoja kristiešu labā.²⁵² Tas skaidri parāda, ka kristiešiem primārais bija nodrošināt savu varu. Tāpēc, piemēram, Alfonso IV, līdz ar Toledo pilsētas ieņemšanu 1085.gadā un sākot valdīt pār lielu jūdu un musulmaņu populāciju, pats sevi nodēvēja par „valdnieku pār trīs reliģijām”.²⁵³ Visticamāk musulmaņi tika padzīti no stratēģiski svarīgākajām pilsētām, kuras bija iespējams apdzīvot kristiešiem. To pierāda Valensijas piemērs, kur musulmaņi tika padzīti no ziemeļu teritorijām, kuras atradās tuvāk kristiešu zemēm, bet viņiem tika ļauts palikt Valensijas dienvidu daļā, kuru bija daudz grūtāk piepildīt ar kristiešiem. Musulmaņi tika padzīti no Valensijas pilsētas, kura bija stratēģiski svarīga, tādējādi izvairoties no musulmaņu sacelšanās tajā. Jautājums par to, kur un kāpēc tika padzīti musulmaņi pēc kristiešu iekarojumiem ir būtisks, jo iezīmē kristiešu varas tālāko attieksmi pret musulmaņu minoritāti un musulmaņu sociālo stāvokli. Piemēram, Katalonijā, kurā ir maz musulmaņu, viņu nozīme ir neliela, un viņu ikdienas gaitas maz tika traucētas.²⁵⁴

Musulmaņu tiesisko stāvokli kristiešu pārvaldītajās zemēs sākotnēji ietekmēja miera līgumi un kapitulācijas līgumi, kuri tika slēgti starp kristiešiem un musulmaņiem. Jakobs I no Aragonas, militāro panākumu pamatā, iekarojot Valensiju 1238.gadā, daļēji bija tas, ka viņš bija gatavs vienoties ar musulmaņiem un slēgt miera līgumus, ļaujot viņiem saglabāt kādas savas civilās un reliģiskās institūcijas.²⁵⁵ Kapitulācijas un miera līgumi, kuri tika slēgti, lai taupītu kristiešu laiku un resursus, bieži paredzēja, ka musulmaņiem tiks nodrošinātas zināmas tiesības un drošība.²⁵⁶ Miera līgumos tika ietverti noteikumi, ka kristieši pasargās musulmaņus un ļaus droši pamest pilsētu, bet ne vienmēr kristieši pildīja šīs normas, piemēram, masveidā nogalinot musulmaņus, kā tas notika pēc Lisabonas ieņemšanas.²⁵⁷ Musulmaņi centās nodrošināt savu drošību maksājot kristiešu valdniekiem lielas summas,

²⁵¹ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.97.

²⁵² Muslim-Christian Threaty. *The Crusades: a Reader*. P.314.- 316.; Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.127.-130.

²⁵³ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.190.-194.

²⁵⁴ Champman, C. E. *A History of Spain*. Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 2007. P.149.

²⁵⁵ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.95.

²⁵⁶ James I of Aragon Chronicle. The Christian Conquest of Valencia (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 209.-212.

²⁵⁷ Ibnu Hayyab on Warfare in Spain. *The Crusades: a Reader*. P.20.-24.; The Conquest of Lisabon, 1147. *The Crusades: a Reader*. P.304.-308.; Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Cacilleria Real. Pergumos de Jame I, 734. (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources* P.212.-213.

apmierinot iekarotāju finansiālās intereses.²⁵⁸ Kapitulācijas un miera līgumi noteica būtībā to, kāds sākotnēji pēc kristiešu iekarojumiem veidojās musulmaņu sociālais stāvokli. Daudzviet musulmaņiem tika ļauts dzīvot saskaņā ar saviem likumiem un viņu tiesiskā brīvības netika īpaši ierobežota.²⁵⁹ Nereti nelieli apgabali vai lauku ciemati padevās iekarotājiem, pretī saņēma iespēju saglabāt savā īpašumā zemes, ticības brīvību, aizsardzību un atļauju turēties pie savām tradīcijām.²⁶⁰ Tika saglabātas vietējās pārvaldes institūcijas un tiesas.²⁶¹ Kristieši nodrošināja arī musulmaņu aizsardzību, piemēram, izdodot normas, ka tiesā kristietis nevar stāties pret musulmani, bez liecinieka musulmaņa.²⁶² Tam pamatā bija tas, ka sākotnēji kristiešiem pietrūka resursu, lai pilnībā veidotu savas pārvaldes institūcijas un tiesu sistēmu, kas palīdzētu saglabāt kārtību valdījumos. Pozitīvi musulmaņu tiesisko stāvokli ietekmēja tas, ka kristiešu valdniekiem nācās piesaistīt iedzīvotājus teritorijām, kurām bija grūti piesaistīt iedzīvotājus.²⁶³ Tas nozīmēja, ka kristiešu valdnieki nevarēja izdot pārmēru stingrus likumus vietās, kurām viņi vēlējās piesaistīt iedzīvotājus. Pastāvēja tendence, ka lauku apgabalos musulmaņi varēja dzīvot salīdzinoši brīvāk. Bet no otras puses musulmaņi tika pakļauti kristiešu stingrajiem likumiem, kā arī pārsvarā musulmaņu īpašumi tika atņemti. Īpaši pilsētās, likumi ierobežoja musulmaņu dzīvi, kas negatīvi ietekmēja musulmaņu sociālo stāvokli.

Tiesiski musulmaņi bija valdnieka īpašums un atradās viņa pakļautībā.²⁶⁴ Iekarotās zemes pārgāja kristiešu valdnieku īpašumā, izņemot atsevišķus gadījumus, kad saskaņā ar līgumiem musulmaņi saglabāja savus īpašumus vai arī kļuva par valdnieku vasaļiem vai īrniekiem. Tomēr pārsvarā iegūtie īpašumi tika nodoti kristīgajiem valdnieka vasaļiem, līdz ar tur dzīvojošajiem musulmaņiem.²⁶⁵ Daudzi musulmaņi kļuva par vergiem vai dzimtcilvēkiem,

²⁵⁸ James I of Aragon Chronicle. The Christian Conquest of Valencia (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 209.-212.; Ibnu Hayyab on Warfare in Spain. *The Crusades: a Reader* P.20.-24.; The Conquest of Lisabon, 1147. *The Crusades: a Reader*. P.304.-308.

²⁵⁹ Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. P.420.

²⁶⁰ Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.213.-215.

²⁶¹ Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.127.-130.

²⁶² Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.213.-215.; Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo (1086- 1118) *Medieval Towns: a Reader*. P.25.-27.

²⁶³ Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.228.-231.

²⁶⁴ Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474.* Chichester: Blackwell Publishing., 2011. P.248. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 17.05.2011.]

²⁶⁵ Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Reg. Jame I, 261, Reg.11, fol.152v. (1259) *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*.P.216.; Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.228.-231.

piesaistīti noteiktai zemei.²⁶⁶ Bet brīvajiem musulmaņiem tika ļauts doties uz musulmaņu zemēm, kopā ar ierobežotu daudzumu kustāmā īpašuma.²⁶⁷ Līdz ar to daļa musulmaņu pameta kristiešu atkarotās teritorijas un devās uz Granadu vai uz Ziemeļāfriku.²⁶⁸

Pēc kristiešu varas nostiprināšanās, musulmaņi turpināja iesaistīties pussalas ekonomiskajā dzīvē. Musulmaņi bija lauksaimnieki, amatnieki, tirgotāji, kā arī darbojās citās profesijās, kā arī nodarbojās ar naudas aizdošanu.²⁶⁹ Atsevišķos gadījumos musulmaņi mēdza strādāt arī par nodokļu ievācējiem.²⁷⁰ Lai gan sākotnēji musulmaņiem ļāva saglabāt iepriekšējās vietējās pārvaldes institūcijas, tomēr musulmaņus pārsvarā neiesaistīja valsts pārvaldē, jo viņi nebija lojāli kristiešu varai, un pārvaldes institūcijās plaši tika iesaistīti izglītotākie jūdi. Līdz ar to musulmaņu izaugsmes iespējas bija ierobežotas. Liela daļa musulmaņu veidoja sabiedrības apakšslāņus- zemniecību, amatniekus un citu mazāk prestižu darbu veicējus.²⁷¹ Tomēr musulmaņi bija nodokļu maksātāji, un tas noteica to, ka valdnieki saglabāja un deva noteiktas tiesības musulmaņiem. Musulmaņiem bija lielāks nodokļu slogs, kā arī nācās maksāt par savu aizsardzību.²⁷² Musulmaņi palika karaļa un augstmaņu aizsardzībā, būtībā, lai varētu turpināt gūt ienākumus no viņu nodokļiem, un lai nodrošinātu darbaspēku savās zemēs.

Pilsētās musulmaņi, tāpat kā citas minoritātes, bija pakļauti rātes noteikumiem²⁷³ Pilsētās vairāk tika ierobežota musulmaņu dzīve, piemēram, centās regulēt musulmaņu ģērbšanās veidu un ierobežota reliģiskā dzīve. Musulmaņu sievietēm tika noteikts valkāt garu apģērbu, bez greznumlietām, bet vīriešiem ataudzēt matus un bārdas.²⁷⁴ To pieprasīja, lai izvairītos no iespējamās sajaukšanās starp musulmaņiem un kristiešiem. Musulmaņi dzīvoja

²⁶⁶ Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474*. P.248. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 17.05.2011.]; Charater of Jaca. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources* P.122.-125.

²⁶⁷ Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo (1086- 1118) *Medieval Towns: a Reader*. P.25.-27.

²⁶⁸ O'Callaghan, J. F. *A History of Medieval Spain*. P.459. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

²⁶⁹ Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474*.P.248. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 17.05.2011.]

²⁷⁰ Champman, C. E. *A History of Spain*. P.158.

²⁷¹ O'Callaghan, J. F. *A History of Medieval Spain*. P.728. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

²⁷² Champman, C. E. *A History of Spain*. P.97.

²⁷³ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.85.

²⁷⁴ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.; Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

atsevišķos kvartālos un maksāja augstākus nodokļus, to skaitā desmito tiesu baznīcai²⁷⁵ Ikdienas dzīve ciešāk noritēja pilsētās, tomēr tieši pilsētās novērojama stingrāka nodalīšanas starp dažādu reliģiju pārstāvjiem.²⁷⁶ Sajaukšanās starp kristiešiem un musulmaņiem, un arī jūdiem, par kuru ļoti satraucās baznīca, aktīvāk notika lauku reģionos, vai arī dažādu ticību sabiedrības apakšslānī.²⁷⁷

Lauku reģionos pārsvarā dominēja musulmaņi.²⁷⁸ Musulmaņi turpināja dzīvot cilts jeb klanu sistēmā.²⁷⁹ Laukos musulmaņi baudīja lielāku neatkarību nekā pilsētās, to skaitā, iespēju pilnīgi brīvi praktizēt islāmu.²⁸⁰ Lauksaimniecībā būtisks aspekts bija kalifāta laikos veidotā irigācijas sistēma. Tā noteica, ka, lai nodrošinātu efektīvu lauksaimniecību, dažādām saimniecībām bija nepieciešams sadarboties.²⁸¹ Attiecībā uz irigācijas sistēmām tika saglabāti musulmaņu likumi, kā arī agrārās pārvaldes institūcijas.²⁸² Tomēr, par spīti tam, ka laukos musulmaņi tika mazāk ierobežoti, pakāpeniski daudzi musulmaņi izvēlējās dzīvi pilsētās. Tas liecina, ka laukos musulmaņi biežāk cieta no nesankcionētiem iedzīvotāju un vietējo varas iestāžu uzbrukumiem.²⁸³

Līdz ar jaunu teritoriju iekarošanu, kristieši sāka veidot reliģisko dzīvi saskaņā ar kristietību.²⁸⁴ Pilsētu mošejas bieži tika izvietotas baznīcas.²⁸⁵ Daļu mošeju ļāva paturēt, bet neļāva būvēt jaunas mošejas.²⁸⁶ Tomēr jau minētie kapitulācijas un miera līgumi bieži noteica to, ka musulmaņiem tika dota ticības brīvība un atļauja turēties pie saviem islāma likumiem.²⁸⁷

Kā liecina avoti, tad vēl 13.gadsimtā kādās pilsētās bija dzirdami musulmaņu aicinājumi uz lūgšanām. Šis jautājums satrauca Pāvestu Klements IV, kurš uzskatīja, ka musulmaņi kaitē svētceļniekiem ceļā uz Santjāgo. Tas mudināja viņu sūtīt aicinājumu Jakobam I ierobežot musulmaņu un jūdu reliģisko dzīvi. Tomēr pārsvarā valdnieki ļāva musulmaņiem dzīvot

²⁷⁵ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.142.

²⁷⁶ Turpat. P.193.

²⁷⁷ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

²⁷⁸ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.83.

²⁷⁹ Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*.P.228.-231.

²⁸⁰ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. P.87.-92.

²⁸¹ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.96.-98.

²⁸² Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.213.-215.; Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.228.-231.

²⁸³ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.P.87.-92.,142.

²⁸⁴ Ibnu Hayyab on Warfare in Spain. *The Crusades: a Reader*. P.20.-24.

²⁸⁵ Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.220.-222.

²⁸⁶ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. P.142.

²⁸⁷ Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*.P.127.-130.

saskaņā ar islāma likumiem, to skaitā mācīt savus bērnus saskaņā ar tiem.²⁸⁸ Ar laiku musulmaņiem tika aizliegtas publiskas lūgšanas vietās, kur vairākums iedzīvotāju bija kristieši.²⁸⁹ Pilsētās tika aizliegti musulmaņu saucieni uz lūgšanām.²⁹⁰ Būtībā musulmaņi varēja praktizēt savu ticību, kamēr tā netraucēja kristiešiem. Teorētiski kristiešiem bija intensīvi jā rūpējas par musulmaņu konvertēšanu kristietībā. Tomēr, lai nodrošinātu mieru savos valdījumos, kristieši ilgstoši neiestājās pret musulmaņu reliģisko dzīvi, kamēr vien tā nekonfrontēja ar kristietību.

Kristiešu pārvaldes rezultātā, musulmaņu vidū veidojās sociāli neaizsargātas grupas, kas norāda uz kristiešu pārvaldes negatīvo ietekmi uz musulmaņu sociālo stāvokli. Viena no šādām grupām bija musulmaņu sievietes. Likumi paredzēja, ka, ja kristietis pārgulēja ar musulmaņu sievieti, tad viņam par to nepienācās sods, toties, musulmaņu sievieti par laulības pārkāpšanu, saskaņā ar islāma likumiem, bija jānomētā ar akmeņiem. Tas vicināja to, ka musulmaņu sievietes tika iesaistītas prostitūcijā. 14.gadsimtā prostitūcija bija legalizēta un ienesa nodokļus. Tika veidoti pat karalim piederoši bordeļi. Veidojās sava veida bizness uz musulmaņu sieviešu rēķina.²⁹¹ Kā jau tika minēts, daudzi musulmaņi kļuva par vergiem un vergi musulmaņi bija ierasta parādība kristiešu namos.²⁹² Lai gan jebkurā sabiedrībā veidojas sociāli mazāk pasargātas grupas, bet pateicoties kristiešu likumiem, musulmaņiem iespēja nonākt kādā no šīm grupām, bija lielāka.

Ilgstoši kristiešu attieksme, kura ir galvenais faktors, kurš noteica musulmaņu sociālo stāvokli, turpināja būt iecietīga, bet ne labvēlīga attiecībā uz musulmaņiem.²⁹³ Tika uzskatīts, ka musulmaņi var miermīlīgi dzīvot kristiešu zemēs un ka valdniekiem nevajadzētu bez īpašiem iemesliem padzīt musulmaņus no saviem valdījumiem, kā arī ļaunprātīgi kaitēt viņiem.²⁹⁴ Tika noteikts, ka pret musulmaņu vergiem nedrīkst izturēties ar lieku nežēlību: „jādod maize un ūdens, jo viņš ir dzīvs cilvēks un nedrīkstētu ciest badu kā zvērs.”²⁹⁵ Kristieši uzskatīja, ka parāda lielu žēlastību musulmaņiem, ļaujot viņiem palikt savos valdījumos.²⁹⁶

²⁸⁸ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.138.- 139.

²⁸⁹ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.P.142.

²⁹⁰ Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

²⁹¹ Confessions of a Muslim Prostitute (1491). *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.340.-342.

²⁹² A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.

²⁹³ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.142.

²⁹⁴ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.138.- 139.

²⁹⁵ Charater of Jaca. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources* P.122.- 125.

²⁹⁶ James I of Aragon Chronicle. The Christian Conquest of Valencia (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 209.-212.

Kristieši lielā mērā nicināja musulmaņus, uzskatīja par neizglītotiem un neuzticējās.²⁹⁷ Tomēr no otras puses likumi un kristiešu attieksme nepārprotami parādīja, ka kristieši ir pārāki par musulmaņiem.²⁹⁸ Likumi skaidri parādīja, ka nevienam musulmaņiem nedrīkst būt nekāda veida autoritāte pār kristiešiem. Kristieši nedrīkstēja būt kalpi musulmaņu namos, vai arī veikt kādu darbu musulmaņu labā. Tāpat kristieši nedrīkst būt musulmaņu namos, vai pieņemt ko ēdamu no musulmaņiem.²⁹⁹ Kristiešu pārākums izpaudās arī, piemēram, likumdošanā, kur bija virkne noziegumu par kuriem musulmaņi tika sodīti bargāk nekā kristieši un tajā, ka musulmaņiem bija grūtāk veikt tiesas prāvas pret kristiešiem.³⁰⁰ Kristieši skaidri parādīja, ka vēlas nodalīt musulmaņu sabiedrību no savējās. Tāpēc, piemēram, musulmaņu sievietēm tika noteikts valkāt garu apģērbu, bez greznumlietām, bet vīriešiem ataudzēt matus un bārdas.³⁰¹ Tāpat tika izdoti stingri likumi pret seksuālām attiecībām starp kristiešiem un musulmaņiem.³⁰² Līdz ar to musulmaņiem, kuru tiesiskais stāvoklis bija ierobežots, un viņiem pavērās daudz mazākas iespējas uzlabot savu sociālo stāvokli.

2.2. Baznīcas centieni pievērst musulmaņus kristietībai un musulmaņu stāvokļa pasliktināšanās 15.gadsimtā.

Kā jau tika minēts, kristiešiem bija iztikti negatīvs skatījums uz musulmaņiem un islāmu. Kristieši uzskatīja, ka Muhameds ir cēlies no Ismaēla. Līdz ar to, musulmaņi visi ir atkrituši no patiesā Dieva. Kristieši nepiekrita daudzām islāma dogmām, piemēram, islāma skatījumam uz paradīzi.³⁰³ Līdzīgi kristietība konfrontēja ar islāmā pieļauto daudzsievību.³⁰⁴ Līdztekus tam kristiešu vidū pastāvēja daudzi mīti un neizpratne par islāmu un tā likumiem. Piemēram, pastāvēja pat uzskats, ka musulmaņi pielūdz pat trīs dievus.³⁰⁵ Būtībā kristieši uzskatīja, ka islāma ticība ir bez tikumiem un skaidriem likumiem. Muhameds tika uzskatīts

²⁹⁷ A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.; Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.89.

²⁹⁸ Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo (1086- 1118) *Medieval Towns: a Reader*. P.25.-27.

²⁹⁹ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.; Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

³⁰⁰ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.85.

³⁰¹ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.; Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

³⁰² The Laws of Valladolid, 1432. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.

³⁰³ Mozarabic Refutation of Islam (ca. 1140.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.143.- 147.

³⁰⁴ Matthew of Paris on Islamic teachings on marriage. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.502.-505.

³⁰⁵ Goddard ,H. *A History of Christian-Muslim Relations*. P.93.- 96.

par laulības pārkāpēju.³⁰⁶ Un tika uzsvērts, ka islāms tika izplatīts ar fizisku spēku, kamēr kristietība izplatījies sludinātā vārda spēkā, un, ka tas vien jau norāda uz islāma maldīgo dabu.³⁰⁷ Atsevišķu kristiešu domātāju acīs, islāma nākšana tika saskatīta kā antikrista atnākšana.³⁰⁸ Lielā nepatika pret musulmaņiem un pat sava veida bailes atspoguļojas militāro ordeņu rituālos, kuros tika noteiks kā kristietim sevi jāšķīsta, ja karotājs bijis gūstā pie musulmaņiem.³⁰⁹ Musulmaņi tika uzskatīti par kristietības ienaidniekiem, un labākajā gadījumā viņus var pieciest, ja viņi mierīgi dzīvo zem kristiešu varas.³¹⁰ Līdz ar to, kristietim par pāriešanu islāmā draudēja nāve.³¹¹ Tāpat tika sodīti jebkādi musulmaņu mēģinājumi pievērst kristiešus islāmam. Musulmanis nedrīkstēja nekādā veidā aizskart kristiešu Dievu, vai Jaunavu Mariju, vai kādu no kristiešu svētajiem.³¹² Specifiski bija tas, ka islāms nenoliedza Jaunavu Mariju un Korāns atzina Jēzu Kristu par pravieti. Lai gan ne visi kristieši zināja, šo islāma nostāju, tomēr tas samazināja iespēju, ka starp kristiešiem un musulmaņiem rastos konflikti par Kristus dievišķumu.³¹³

Jau 11.gadsimta beigās, līdztekus krusta karu idejām, pastāvēja ideja, ka, lai konvertētu musulmaņus kristietībā, ir rūpīgi jāpārzina viņu reliģija un raksti, lai caur vārdiem varētu pārlecināt par kristietības patiesumu. Viens no aktīvākajiem šīs idejas aizstāvjiem bija Klinī klostera abats Pēteris Godājamais, kurš darbojās Toledo. Viņa ietekmē Roberts no Ketonas 1143.gadā pārtulkoja Korānu latīņu valodā, aizsākot padziļinātas islāma studijas kristīgajā pasaulē. Pēteris Godājamais nonāca pie secinājuma, ka islāms, pateicoties tā līdzībām ar Bībeles stāstiem, uzskatāms par herētisku mācību.³¹⁴ Arī Ibērijas pussalā dominēja uzskats, ka musulmaņi pievēršami kristietībai ar vārdiem, nevis ar spēku.³¹⁵ Lai gan

³⁰⁶ The Conquest of Lisabon, 1147. *The Crusades: a Reader*. P.304.-308.

³⁰⁷ Mozarabic Refutation of Islam (ca. 1140.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.143.- 147.

³⁰⁸ Goddard ,H. *A History of Christian-Muslim Relations*. P. 82.

³⁰⁹ Constitutions of the Order of Merced. Christian Laws. *The Crusades: a reader / ed. by S. J. Allen and E. Amt. Peterborough, Ont. [etc.]: Broadview Press, 2003. P.326.-331.*

³¹⁰ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.137.

³¹¹ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

³¹² Turpat.

³¹³ Goddard ,H. *A History of Christian-Muslim Relations*. P.80.

³¹⁴ Turpat. 93.- 96.lpp.

³¹⁵ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.; Ramon Llull, Blanquerna. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.280.-284.

bija sastopami gadījumi, kad musulmaņi tika spiesti kristīties, īpaši tas attiecas uz vergiem³¹⁶ Cītkārt, musulmaņu vergi, kuriem bija šāda iespēja, pārgāja kristietībā, lai iegūtu brīvību.³¹⁷

Pirmie centieni aizstāvēt kristietību musulmaņu vidū nāca no mozarābiešiem jeb vietējiem kristiešiem, kuri bija dzīvojuši pussalā jau kalifāta laikā un pārzināja arābu valodu. Kristieši centās skaidrot trīsvienību un citas kristietības pamata dogmas, reizē norādot uz kļūdām Korānā. Diezgan agri kristiešu vidū parādās tendence censties pārliecināt musulmaņus par kristietības patiesumu, pamatojoties uz Korānu, apgalvojot, ka viņu pašu svētie raksti, liecina, par kristietības patiesumu.³¹⁸ Tomēr Ibērijas pussalas kristieši ilgstoši neizrādīja lielu interesi par musulmaņu pievēršanu kristietībai. Lielāku interesi par musulmaņu konvertēšanu kristietībā izrādīja misionāri no ziemeļiem, īpaši Francijas, un pāvests.³¹⁹ Viens no veidiem, kā darbojās šie misionāri bija piespiedu svētrunas. Likumi noteica, ka musulmaņiem bija jāuzņem kristiešu misionāri savās mošejās.³²⁰ Viens no nozīmīgākajiem sludinātājiem, kurš pievērsās musulmaņu misionēšanai bija Ramons Lulls.³²¹ Viņš uzskatīja, ka svarīgi ir sludināt musulmaņiem viņiem saprotamajā arābu valodā un ka baznīcai jāpievērš īpaša uzmanība šim jautājumam. Ramons Lulls, kurš pats bija apguvis arābu valodu, aicināja pāvestu veidot īpašus klosteru, kuros tiktu apgūta arābu valoda, un islāma raksti, lai caur vārdiem, un nevis spēku tiktu pierādīta kristietības patiesības.³²² Līdzās šai idejai sludinātājs izteica vēlmi mācīt musulmaņiem latīņu valodu, lai viņi spētu izprast kristiešu svētos rakstus, kas bija pats nozīmīgākais elements, lai musulmaņi konvertētos kristietībā.³²³ Ramons pārliecināja Jakobu II no Aragonas dibināt klosteri ar 30 franciskāņu mūkiem, kuri studētu arābu valodu, ar mērķi pārliecināt neticīgos, kuru sponsorēja karalis. Pats viņš pasniedz lekcijas un apmācīja savs sekotājus, kā sludināt un pārliecināt musulmaņus pāriet kristietībā.³²⁴ Tomēr trūkst liecību, lai apgalvotu, ka svētrunas un misionāru darbība bija efektīva musulmaņu kristianizēšanā.

³¹⁶ O'Callaghan, J. F. *A history of medieval Spain*. New York: Cornell University Press, 1983. P.463. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

³¹⁷ Turpat.

³¹⁸ Mozarabic Refutation of Islam (ca. 1140.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.143.- 147.

³¹⁹ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.10.

³²⁰ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.139.

³²¹ A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.

³²² A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.;

Ramon Lull's plans to convert the muslims. *The Crusades: a Reader*. P.371.- 375.; Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.89.

³²³ Ramon Llull, Blanquerna. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.280.- 284.; Ramon Lull's plans to convert the muslims. *The Crusades: a Reader*. P.371.- 375.

³²⁴ Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.89.

Visticamāk tā tikai veicināja nesaskaņas starp musulmaņiem un kristiešiem, izraisot reliģiskus konfliktus, kuri būtiskāk ietekmēja musulmaņu sociālo stāvokli.

Valdnieki centās ierobežot iespējamās reliģiska rakstura nesaskaņas starp kristiešiem un reliģiskajām minoritātēm, piemēram, aizliedzot publiski apvainot un izsmiet citas reliģijas.³²⁵ Tas parāda, ka konflikti radās tieši reliģisku jautājumu dēļ. Īpaši saspringts laiks bija Lieldienu laiks, kur līdztekus uzbrukumiem jūdiem, nereti uzbruka arī musulmaņiem. Piemēram, ir gadījumi, kad neliels incidents *Chorpus Christi*³²⁶ procesijas laikā, pārauga lielākos uzbrukumos musulmaņiem.³²⁷ Uzbrukumi musulmaņiem bija regulāri, un, ņemot vērā musulmaņu tiesisko stāvokli, musulmaņiem bija grūtāk sevi pasargāt no pēkšņiem kristiešu agresijas uzplūdiem. Bet no otras puses, ilgstoši, līdz 15.gadsimtam, nav aktuāli masveida uzbrukumi musulmaņiem.³²⁸ Lai gan par ieganstu uzbrukumiem ierasti kalpoja reliģiski jautājumi, līdzīgi kā gadījumos ar jūdiem, uzbrukumu pamatā bija sadzīves jautājumi un zināmā mērā kristiešu māņticība.

No vienas puses musulmaņi pussalā dzīvoja samērā nošķirti no kristiešiem, ko parāda tas, ka vēl 14.gadsimtā pastāv zināma valodas barjera starp kristiešiem un musulmaņiem. Atsevišķu kristiešu sludinātāju aicinājumi mācīties arābu valodu, lai sludinātu Ibērijas pussalā, parāda to, ka musulmaņi aktīvi lietoja arābu valodu.³²⁹ Visticamāk, ka vairums musulmaņu zināja arī vietējās valodas, bet ne latīņu valodu.³³⁰ No otras puses vēl 5.gadsimta beigās saskarsme bija ikdienišķa un nebija retums publiskās vietās, ka sastopas kristieši un musulmaņi, lai gan attiecības viegli pārgāja konfliktos.³³¹ Līdz ar to, lai gan ilgstoši musulmaņi baudīja iecietīgu attieksmi no kristiešu puses, viņu sociālais stāvoklis patstāvīgi bija apdraudēts.

³²⁵ Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.127.-130.

³²⁶ Tā Kunga Vissvētās Miesas un Asiņu svētku. Romas Katoļu baznīcas svētki, kas tiek atzīmēti 60. dienā pēc Lieldienu svētdienas

³²⁷ Socializing and Violence on Corpus Christi Day. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.338.-340.

³²⁸ O'Callaghan, J. F. *A history of medieval Spain*. New York: Cornell University Press, 1983. P.728. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

³²⁹ A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.; Ramon Llull, Blanquerna. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.280.-284.

³³⁰ Ramon Llull, Blanquerna. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.280.-284.

³³¹ Socializing and Violence on Corpus Christi Day. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.338.-340.

Musulmaņu stāvokli Ibērijas pussalā ietekmēja Granada, pēdējā musulmaņu pārvaldē esošā valsts. Granada bija vieta, kur patvērās daudzi musulmaņi jau rekonkistas laikā.³³² Granadai nebija lielas politiskās nozīmes, lai gan tā aptvēra ievērojamu teritoriju, bija labi apdzīvota un samērā bagāta.³³³ Granadas pastāvēšana nodrošināja patstāvīgu islāma klātbūtni pussalā. Kamēr pastāvēja Granada, musulmaņi, kuri nevēlējās dzīvot kristiešu pārvaldē varēja doties turp. Granada bija arī vienīgā vērā ņemamā Ibērijas pussalas kristiešu pārvaldīto zemju musulmaņu saikne ar islāma pasauli. Jau rekonkistas laikā, pēc almohīdu varas krišanas, bija samazinājies Ziemeļāfrikas islāma valstu atbalsts pussalas musulmaņiem.³³⁴

Būtisks pavērsiens Ibērijas pussalas musulmaņu dzīvē bija 1492.gads, kad 2. janvārī Ferdinands un Izabella, Kastīlijas un Aragonas valdnieki, ieņēma Granadu.³³⁵ Ar Granadas valdnieku Muhamedu XII Boabdilu tika noslēgts miera līgums.³³⁶ Miera līgums deva plašas garantijas Granadas musulmaņiem. Tas paredzēja, ka tiks pasargāti visi musulmaņu īpašumi un viņu tiesības tajos dzīvot, ka tiks saglabāti esošie likumi, netiks palielināti nodokļi, un tiks saglabāta musulmaņu reliģiskā brīvība.³³⁷ Būtībā caur miera līgumu, musulmaņi, zinot to kādā stāvoklī atradās musulmaņi kristiešu pārvaldītajās zemēs, centās pasargāt sevi. Daudzi musulmaņi izvēlējās pamest pussalu un doties uz citām islāma zemēm, nevēlēdamies dzīvot kristiešu pakļautībā.³³⁸ Tomēr, ņemot vērā tā laika reliģisko noskaņojumu līgums darbojās tika dažus gadus. 1499.gadā Granadas garīdzniecība sāka ar spēku piespiest musulmaņus kristīties, jo bija neapmierināti ar musulmaņu lēno konvertēšanos kristietībā, kas būtībā nenotika. Reaģējot uz uzbrukumiem, musulmaņi rīkoja sacelšanos, kuru kristieši apspieda.³³⁹ Sacelšanās rezultātā Ferdinands un Izabella uzskatīja, ka musulmaņi ir pārkāpuši miera līgumu un vērsās pret musulmaņiem. Daudzi musulmaņi no Granadas devās uz Ziemeļāfriku, daudzi tika nogalināti, vai arī ārēji pieņēma kristietību.³⁴⁰ Visā pussalā sākās uzbrukumi musulmaņiem, piespiežot daudzus musulmaņus kristīties. Tam sekoja vairāki dekrēti, sākot ar Valensiju 1502.gadā, kuri lika musulmaņiem vai nu konvertēties kristietībā vai pamest pussalu. Lai gan daļa musulmaņu devās uz Ziemeļāfriku, lielākā daļa palika pussalā, ārēji

³³² Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. P.421.

³³³ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.135.

³³⁴ Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.220.-222.; The Conquest of Lisabon, 1147. *The Crusades: a Reader*. P.304.-308.

³³⁵ Lowney, C. A *Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.240.

³³⁶ Harvey, L.P., *Islamic Spain, 1250 to 1500*. P. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=td3tcLWvSNkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 13.05.2011.]

³³⁷ Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

³³⁸ Lowney, C. A *Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.240.

³³⁹ Chapman, C. E. *A History of Spain*.. P.236.

³⁴⁰ Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

pieņemot kristietību.³⁴¹ Līdz ar to musulmaņi pussalā veidoja jaunu kristiešu slāni, kurš ārēji pieņēma kristietību, bet slepenībā turpināja praktizēt islāmu. Musulmaņi izvēlējās šo variantu saskaņā ar šīitu *taqiyyah* praksi, kura noteica, ka musulmanis var pārkāpt kādus islāma likumus un pildīt citas ticības rituālus, ja viņš atrodas briesmās un ir apdraudēta viņa dzīvība.³⁴² Vairums musulmaņu formāli bija pārgājuši kristietībā, lai gan kristieši neuzņēma un ar aizdomām raudzījās uz jauno musulmaņu kristiešu slāni.³⁴³ Šie musulmaņi nonāca aktīvā inkvizīcijas redzeslokā.³⁴⁴ Līdz ar to, pēc Granadas krišanas kristiešu rokās, pakāpeniski būtiski pasliktinājās visas pussalas musulmaņu sociālais stāvoklis.

Oficiāli musulmaņu padzīšana no Ibērijas pussalas noslēdzās 1614.gadā, kad tika dota pavēle visiem musulmaņiem pamest Kastīlijas karalisti. Tomēr līdz tam laikam bija bijuši jau vairāki līdzīgi padzīšanas akti, gan Kastīlijā, gan citviet Ibērijas pussalā. Bet tiek uzskatīts, ka liels skaits musulmaņu, precīzāk sakot musulmaņu izcelsmes kristieši, kuri daļēji saglabāja musulmaņu tradīcijas, palika pussalā, pakļaujoties katoļu baznīcai.³⁴⁵

Musulmaņu sociālo stāvokli sākotnēja ietekmēja tas, ka kristiešu valdniekiem primārais bija nodrošināt un noturēt varu pār iekarotajām teritorijām, un risināt pārvaldes un finansiālās problēmas. Musulmaņi tika padzīti no vairākām teritorijām, kuras bija iespējams papildīt ar kristiešu iedzīvotājiem un no stratēģiski svarīgākajām pilsētām. Sākotnēji musulmaņu tiesisko stāvokli noteica kapitulācija un miera līgumi, kuri varēja garantēt musulmaņiem drošību un iespēju paturēt īpašumus. Tomēr pārsvarā musulmaņu tiesiskais stāvoklis tika ierobežots, negatīvi ietekmējot musulmaņu sociālo stāvokli.

Kristiešu pārvalde ierobežoja musulmaņu ekonomiskās dzīves iespējas. Musulmaņu sociālo stāvokli negatīvi ietekmēja tas, ka īpašumi pārsvarā pārgāja kristiešu rokās un

³⁴¹ O'Callaghan, J. F. *A History of medieval Spain*. P.728. Pieejams : <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

³⁴² Harvey, L.P., *Islamic Spain, 1250 to 1500*. P. Pieejams : <http://books.google.com/books?id=td3tcLWvSNkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 13.05.2011.]

³⁴³ Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474*. P.248. Pieejams : <http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 07.05.2011.]

³⁴⁴ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.200.-206.

³⁴⁵ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.201.

musulmaņi kļuva par vergiem, vai arī varēja palikt kā šo zemju īrnieki. Tomēr musulmaņi turpināja darboties daudzās sfērās- lauksaimniecībā, amatniecībā, plaši iesaistījās tirdzniecībā, u.c. Tomēr musulmaņi pārsvarā netika iesaistīti valsts pārvaldē. Musulmaņi lielā mērā tika pasargāti pateicoties nodokļu maksājumiem un tam, ka valdniekiem un augstmaņiem vajadzēja nodrošināt darbaspēku savos īpašumos. Musulmaņi dominēja lauku reģionos, kur varēja baudīt lielāku neatkarību un ticības brīvību. Tomēr daudzi musulmaņi pārcēlās dzīvot pilsētās, jo laukos regulāri tika apdraudēta musulmaņu drošība un biežāk bija novērojami patvaļīgi uzbrukumi musulmaņiem. Pilsētās, lai gan tiesiski musulmaņi bija vairāk ierobežoti, piemēram, ar noteiktām atšķirības zīmēm apģērbā, pavērs lielākas ekonomiskās iespējas un bija drošāk.

Kristiešu likumi skaidri noteica, ka musulmaņiem nedrīkst būt nekāda veida autoritātes pār kristiešiem, skaidri parādot, ka kristieši ir augstāki par musulmaņiem. Musulmaņi varēja arī turpināt sekot islāmam, kamēr tas nekonfrontēja ar kristietību un nekaitēja kristiešu sabiedrībai. Ilgstoši kristiešu attieksme attiecībā uz musulmaņiem bija iecietīga, bet ne labvēlīga. Tas noteica to, ka musulmaņiem bija mazāk iespēju uzlabot savu sociālo stāvokli. Kristiešu pārvaldes negatīvo iespaidu uz musulmaņu sociālo stāvokli parāda tas, ka veidojās sociāli neaizsargātas musulmaņu grupas, piemēram, musulmaņu sievietes, kuras tika iesaistītas prostitūcijā.

Musulmaņi patstāvīgi bija pakļauti iespējamiem kristiešu uzbrukumiem. Musulmaņiem nācās arī pakļauties kristiešu misionēšanas centieniem. Pirmie, kuri centās konvertēt musulmaņus kristietībā bija mozarābieši. Tomēr ilgstoši Ibērijas pussalas valdnieki un garīdzniecība nopietni nepievērsās šim jautājumam. lielākie misionēšanas centieni nāca no Ibērijas pussalas Ziemeļu kaimiņiem. Būtisku lomu šajos centienos spēlēja atsevišķi sludinātāji. Tomēr šie centieni nenesa vērā ņemamus konvertēšanās rezultātus, bet palielināja reliģisko konfliktu iespējamību. Reliģiskie jautājumi, īpaši kristiešu Lieldienu laikā, izsauca kristiešu agresiju pret musulmaņiem, apdraudot musulmaņu sociālo stāvokli. Lai gan par ieganstu uzbrukumiem ierasti kalpoja reliģiski jautājumi, līdzīgi kā gadījumos ar jūdiem, uzbrukumu pamatā bija sadzīves jautājumi un zināmā mērā kristiešu mānīcība.

Pavērsiens Ibērijas pussalas musulmaņu dzīvē bija 1492.gads, kad kristieši ieņēma Granadu, kura līdz tam nodrošināja patstāvīgu islāma klātbūtni pussalā. Pēc Granadas krišanas kristiešu rokās, pasliktinājās visas pussalas musulmaņu sociālais stāvoklis. Sākās uzbrukumi musulmaņiem, piespiežot daudzus musulmaņus kristīties. Tam sekoja vairāki

dekrēti, kuri lika musulmaņiem vai nu konvertēties kristietībā vai pamest pussalu. Lai gan daļa musulmaņu pameta pussalu, lielākā daļa ārēji pārgāja kristietībā. Veidojās jaunu kristiešu slāni, kurš ārēji pieņēma kristietību, bet slepenībā turpināja praktizēt islāmu, un līdz ar to cieta no inkvizīcijas.

3. Jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa un tā izmaiņu salīdzinājums.

Analizējot un salīdzinot jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli Ibērijas pussalā, jāņem vērā divi aspekti. Pirmkārt, atšķirās kristietības teoloģiskais skatījums uz abām reliģijām. No kristiešu viedokļa abas reliģijas bija maldīgas. Bet savā būtībā jūdaisms bija mazāk kļūdainis, jo jūdi balstījās uz tiem pašiem rakstiem, kuri veidoja kristiešu Veco Derību. Līdz ar to jūdi bija tuvāk patiesībai, nekā musulmaņi, kuru ticība bija pilnībā maldīga.³⁴⁶ Bet no otras puses, jūdi bija pirmie kristietības pretinieki, kā arī Jaunajā Derībā, un līdz ar to kristiešu sludināšanā, dominēja negatīvs skatījums uz jūdiem. Savā ziņā kristīgajā domāšanā daudz vairāk dominēja jūdu jautājums, nekā islāma un musulmaņu jautājums, kurš saistījās pārsvarā tikai ar krusta kariem. Otrkārt, jāņem vērā, ka atšķirās jūdu un musulmaņu saskarsme ar kristiešiem ārpus Ibērijas pussalas. Jūdu kopienas bija sastopamas daudzviet Eiropā. Līdz ar to jūdu jautājums bija aktuāls visā kristīgajā Eiropā, kamēr musulmaņus lielā skaitā Eiropā varēja sastapt tikai Ibērijas pussalā.³⁴⁷ Tas noteica to, ka Ibērijas pussalas jūdu kopienas dzīvi lielākā mērā ietekmēja pārējā kristīgajā Eiropā notiekošais, nekā musulmaņus.

3.1. Jūdu un musulmaņu tiesiskā un ekonomiskā stāvokļa attīstības salīdzinājums.

Kristiešu varas attieksme pret musulmaņiem un pret jūdiem atkarotajās zemēs atšķirās. Atšķirības iezīmējās jau rekonkistas laikā, kad musulmaņi nepārprotami bija galvenais kristiešu ienaidnieki Ibērijas pussalā, bet jūdi veidoja minoritāti, kurai kristieši, varēja uzticēties, jo viņi nebija ieinteresēti tiešā veidā saglabāt islāma varu.³⁴⁸ Iekarojumu rezultātā musulmaņi tika padzīti no vairākām teritorijām, tikmēr jūdu padzīšanas bija sastopamas reti, izņemot atsevišķus gadījumus, piemēram, Seviļņu 1248. gadā.³⁴⁹

Pēc kristiešu varas nostiprināšanās, atšķirīgi veidojās jūdu un musulmaņu tiesiskais stāvoklis. Sākotnēji jūdu tiesisko, un līdz ar to sociālo stāvokli, būtiski ietekmēja valdnieku izdotie privilēģiju raksti, bet musulmaņu stāvokli- kapitulācijas un miera līgumi. Valdnieku privilēģiju raksti pozitīvi ietekmēja jūdu sociālo stāvokli, jo to mērķis bija piesaistīt jūdu iedzīvotājus pilsētām un nodrošināt jūdu lojalitāti atkarotajās teritorijās.³⁵⁰ Līdz ar to tika

³⁴⁶ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.95.

³⁴⁷ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.125.

³⁴⁸ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.95.

³⁴⁹ Primera chronica general de Espana. The Christian Conquest of Seville (1248). *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 217.- 220.

³⁵⁰ King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 72.

nodrošināta jūdu un viņu īpašumu drošība, piešķirti pilsētās kvartāli, kuros apmeties, piešķirtas nodokļu privilēģijas, kā arī tiesības uz savām iekšējām tiesām.³⁵¹ Jūdi tika iesaistīti valsts pārvaldē, to skaitā kā nodokļu iekasētāji, un viņiem radās iespējas ieņemt augstus amatus valdnieku galmos.³⁵² Paralēli tam, jūdu salīdzinoši augstāks izglītības līmenis noteica to, ka jūdi specializējās kā ārsti, finansisti un tulki, un bija spējīgi sasniegt prestižus amatus.³⁵³ Tikmēr kapitulācijas un miera līgumi starp kristiešiem un musulmaņiem drīzāk negatīvi ietekmēja musulmaņu sociālo stāvokli. Lai gan sākotnēji daudzviet musulmaņiem ļāva vismaz daļēji saglabāt vietējās pārvaldes institūcijas un nodrošināja musulmaņu drošību³⁵⁴, tomēr pārsvarā musulmaņu īpašumi pārgāja kristiešu rokās un daudzi musulmaņi kļuva par vergiem.³⁵⁵ Musulmaņi tika pakļauti kristiešu ierobežojošajiem likumiem un pārsvarā netika iesaistīti valsts pārvaldē, jo nebija lojāli kristiešu varai.³⁵⁶

Gan jūdi, gan musulmaņi tika klasificēti kā valdnieka īpašums un bija pakļauti tieši viņam.³⁵⁷ Jūdu un musulmaņu atšķirīgais tiesiskais stāvoklis iezīmējās arī kristiešu izdotajos likumos. Abas minoritātes kristiešu likumi ierobežoja, bet reizē zināmā mērā pasargāja.³⁵⁸ Likumi attiecībā uz musulmaņiem pārsvarā bija stingrāki.³⁵⁹ Piemēram, attiecībā uz jūdiem tika izdots likums, ka tiesās jūdiem jāzvēr uz Toras, kā arī tika aizliegts jūdus turēt apcietinājumā un tiesāt jūdu sabbatā vai kādā citā jūdaismā noteiktā svētku dienā.³⁶⁰ Tik plaša brīvība nekad netika dota musulmaņiem. Līdzīgi nereti jūdiem tika garantēts, ka nevienam musulmanim nevar būt autoritāte pār jūdiem.³⁶¹ Tas, ka musulmaņi tika vairāk ierobežoti labi parādās jautājumā par atpazīšanās zīmēm, kuras kristieši uzspieda. Saskaņā ar 4.Laterānas

³⁵¹ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.; Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241.-1271. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots: 24.03.2011.]; King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 72.; Raymonds Berenguers IV provision for the Jews of Tortosa, 1149. In: Chazan, R. *Church, State and Jewin the Middle Ages*.P.71.;

³⁵² Goodich, M. *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.35

³⁵³ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.228.

³⁵⁴ Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.127.-130.; Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.213.-215.; Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo (1086- 1118) *Medieval Towns: a Reader*. P.25.-27.

³⁵⁵ Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Reg. Jame I, 261, Reg.11, fol.152v. (1259) *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.216.; Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.228.-231.

³⁵⁶ O'Callaghan, J. F. *A History of Medieval Spain*. New York: Cornell University Press, 1983. P.728. Pieejams: <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

³⁵⁷ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P. 229.

³⁵⁸ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

³⁵⁹ King Alfonso I of Aragon, provision to city of Tudela, 1115. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.69.

³⁶⁰ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.

³⁶¹ Count Raymond Berebguer IV of Barcelona, 1149. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P 70.

koncilu, gan musulmaņiem, gan jūdiem bija jāvalkā noteiktas atpazīšanās zīmes.³⁶² Attiecībā uz jūdiem Ibērijas pussalā šī norma ilgstoši netika ievērota, kamēr attiecībā uz musulmaņiem tika noteiktas šādas normas. Tomēr kristiešu attieksmē pret jūdiem un musulmaņiem bija arī virkne kopīgu elementu. 3. Laterānas koncils noteica, ka „jūdiem un saracēņiem aizliegts turēt kristiešu kalpus savās mājās, ar mērķi auklēt viņu bērnus, vai lai veiktu mājas darbus, vai kāda cita iemesla dēļ. Tie, kuri uzdrošināsies dzīvot jūdu vai saracēņu mājās, tiks nodoti ekskomunikācijai.”³⁶³ Tika noteikts, ka ne vienam, no kristiešu skatu punkta, neticīgajam nevar būt nekāda veida autoritāte pār kristiešiem. Tas atspoguļojās arī Ibērijas pussalā izdotajos likumos. Piemēram, ne musulmaņiem, ne jūdiem nedrīkstēja piederēt vergi vai kalpi, kuri bija kristieši.³⁶⁴

Līdz ar to var secināt, ka gan jūdu, gan musulmaņu sociālo stāvokli ietekmēja tas, ka kristiešiem bija nepieciešams risināt iekaroto teritoriju pārvaldes jautājums un jārisina apdzīvotības problēmas. Lai nodrošinātu savu varu un kontroli pār teritorijām, kristiešiem bija jārēķinās ar vietējiem iedzīvotājiem, un tas noteica, ka kristieši deva noteiktas tiesības un privilēģijas. Bet jau sākotnēji jūdi atradās labākā stāvoklī nekā musulmaņi. To galvenokārt noteica tas, ka jūdi bija lojālāki kristiešu varai, un, lai nodrošinātu lojalitāti, kristieši deva jūdiem plašākas privilēģijas un brīvības. Tālāk šīs atšķirības kristiešu attieksmē atspoguļojās izdotajos likumos. Līdz ar to tiesiski jūdi atradās labākā sociālajā stāvoklī nekā musulmaņi, lai gan abas minoritātes bija pakļautas kristiešu autoritātei un zināmā mērā ierobežotas.

Pēc kristiešu varas nostiprināšanās gan jūdi, gan musulmaņi turpināja iesaistīties pussalas ekonomiskajā dzīvē. Jūdi un musulmaņi nodarbojās ar amatniecību, tirdzniecību un plaši iesaistījās arī citās sfērās. Svarīga loma bija tam, ka jūdi nodarbojās ar augļošanu, lai gan arī musulmaņi iesaistījās šajā nodarbē.³⁶⁵ Būtiska atšķirība jūdu un musulmaņu darbībā Ibērijas pussalā bija tā, ka musulmaņi pārsvarā dominēja laukos,³⁶⁶ bet, saskaņā ar avotiem, jūdi pārsvarā dzīvoja pilsētās. Jūdi un musulmaņi bija nozīmīgi nodokļu maksātāji. Tas noteica to, ka valdnieki bieži centās tiesiski, un arī fiziski, pasargāt jūdus un musulmaņus, aizstāvēt savas finansiālās intereses. Bet, spriežot pēc avotiem, jūdi valdniekiem bija ekonomiski nozīmīgāki, un, ka bez viņu nodokļu maksājumiem, valdnieki nopietni finansiāli

³⁶² Forth Lateran Concil, 1215. Canon 68. <http://www.trosch.org/lin/lateran-jews.htm> [aplūkots:04:04.2011]

³⁶³ Third Latheran Concil, 1179. <http://www.piar.hu/councils/ecum11.htm> [aplūkots: 13.04.2011]

³⁶⁴ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.; The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.

³⁶⁵ Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474*. P.248. Pieejams:

<http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 17.05.2011.]

³⁶⁶ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.83.

ciestu.³⁶⁷ To parāda arī tas, ka valdnieki intensīvāk centās pasargāt jūdus no dažādiem uzbrukumiem.³⁶⁸ Jūdu tiesiskā stabilitāte noteica to, ka viņiem bija plašākas iespējas, nekā musulmaņiem.³⁶⁹

Redzams, ka sākotnēji jūdi atradās labākā tiesiskā un ekonomiskā stāvoklī un līdz ar to arī labākā sociālajā stāvoklī nekā musulmaņi. Tomēr, nostiprinoties kristiešu valdnieku varai un kristiešu sabiedrībai pakāpeniski radikalizējoties, un 14.gadsimta krīzes ietekmē gan jūdu, gan musulmaņu sociālais stāvoklis pasliktinājās. Tomēr vairāk no šīm izmaiņām cieta jūdi. Jau 14.gadsimtā, sabiedrības krīzes rezultātā, var redzēt, ka jūdu ietekme sabiedrībā ir mazinājusies.³⁷⁰ Tika ierobežotas jūdu tiesiskās privilēģijas. Piemēram, tika noteikts, ka arī jūdiem valkāt atpazīšanās zīmes.³⁷¹ Ar laiku jūdus vairs neiesaistīja valsts pārvaldē un neļāva nodarboties ar augļošanu.³⁷² Jūdu kopienas stāvoklis pasliktinājās arī ekonomiski. Bija pieaudzis jūdiem uzlikto nodokļu slogs.³⁷³ To papildināja pieaugošie uzbrukumi jūdiem un viņu kvartāliem.³⁷⁴ Lai gan arī musulmaņi tika stingrāk ierobežoti un cieta no uzbrukumiem, tomēr musulmaņu stāvoklis strauji pasliktinājās tikai pēc Granadas krišanas 1492.gadā.³⁷⁵

Gan jūdu, gan musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais, un līdz ar to arī sociālais stāvoklis pasliktinājās, jo zuda iepriekšējie apstākļi, kuri nodrošināja to, ka valdnieki piešķīra noteiktas tiesības jūdiem vai musulmaņiem. Tomēr jūdu stāvoklis pasliktinājās agrāk un straujāk divu apstākļu dēļ. Pirmkārt, jūdi bija sasniguši vairāk, bija bagātāki un ekonomiski aktīvāki, tāpēc vairāk cieta no sabiedrības nepatikas un skaudības. Otrkārt, Ibērijas pussalas jūdus ietekmēja arī tas, kas notika citviet kristīgajā Eiropā, kur neiecietība pret jūdiem pieauga.

3.2. Ikdienas kontakti starp kristiešiem, jūdiem un musulmaņiem kristiešu pārvaldītajās zemēs 11.- 13.gadsimtā.

³⁶⁷ King Ferdinand III of Castile to the Archbishop of Toledo 1219. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.179.

³⁶⁸ Argonas karaļa Jakoba II raksts Saragozas pilsētas varas iestādēm. *Klosteris, pils un pilsēta*. 229.lpp.

³⁶⁹ Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. P.123.

³⁷⁰ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

³⁷¹ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.

³⁷² Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.229.

³⁷³ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel.

<http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

³⁷⁴ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.106.

³⁷⁵ Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

Lai gan atšķirīgi aspekti ietekmēja jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa attīstību Ibērijas pussalā, tomēr viņi apdzīvoja pārsvarā vienas un tās pašas teritorijas. Pussalas ciemos iedzīvotāju skaits reti kad pārsniedza, bet parasti bija zemāks par 1000 iedzīvotājiem, līdz ar to savstarpējs kontakts starp dažādu ticību pārstāvjiem bija neizbēgams.³⁷⁶ Ir svarīgi apskatīt pussalas iedzīvotāju ikdienas kontaktus, jo tieši ikdienas kontaktos atspoguļojas tas cik sarežģīta un pretrunīga veidojās Ibērijas pussalas sabiedrība, un to kā šīs pretrunas ietekmēja gan jūdu, gan musulmaņu sociālo stāvokli.

Kristiešu likumi norāda uz to, ka jūdu, musulmaņu un kristiešu ikdienas kontakti bija diezgan intensīvi: „daudzi noziegumi un pārkāpumi notiek, jo jūdi, saracēņi un kristieši dzīvo vienās pilsētās un ģērbjas līdzīgi.”³⁷⁷ Kristiešu likumos atspoguļojas arī tas, ka, dzīvojot līdās, nācās risināt daudzus sadzīviskus jautājumus, piemēram, noteikt, kurās dienās, kuras ticības pārstāvji apmeklēs pilsētas pirti.³⁷⁸ Vai citos gadījumos regulēt, kā tiks organizēts darbs pilsētas maizes ceptuvēs, vai, piemēram, ciema dzirnavās.³⁷⁹ Laukos aktuāls jautājums bija irigācijas sistēmas un lauku apūdeņošana. Šo jautājumu risināšanai tika veidotas padomes, kurās jau sākotnēji sadarbojās visu trīs reliģiju iedzīvotāji.³⁸⁰ Ievērojami kontakti, protams, veidojās tirdzniecībā. Interesanti, ka dažādu ticību pārstāvji veidoja kopīgus uzņēmumus, lai varētu apkalpot vairāk pircējus, darbojoties arī citu reliģiju sabata dienās.³⁸¹ Piemēram, ir zināmas vairākas tavernas, kuras vadīja kristieši kopā ar musulmaņiem. Kā arī musulmaņi un kristieši uzturējās viens otra tavernās. Citkārt kontaktus noteica tas, ka kāds ticības pārstāvji, piemēram jūdi, specializējās kādā jomā. Daudzi jūdi bija ārsti, un ir gadījumi, kad jūdu ārsti kalpoja kristiešu klosterī, piemēram, Las Huelgas sieviešu klosterī.³⁸² Šie piemēri parāda to, ka bieži nebija barjeru starp dažādu reliģiju pārstāvjiem, lai veidotu kontaktus, un pat sadarbību. Kaut gan musulmaņu tiesiskais stāvoklis tika ierobežots, tas netraucēja viņiem, tāpat kā jūdiem, plaši iesaistīties pussalas ekonomiskajā dzīvē. Ikdienas kontaktos atspoguļojas tas, kāpēc kristiešiem, pēc teritoriju atkarošanas, bija jārēķinās ar vietējiem iedzīvotājiem un jānodrošina viņiem zināmas tiesības un aizsardzība.

Bet no otras puses pārsvarā tā bija ikdiena un ikdienas vajadzības, kuras saveda kopā ciešākā komunikācijā jūdus, kristiešus un musulmaņus, kuri atsevišķi nemeklēja kontaktus ar

³⁷⁶ Lowney, C. *A Vanished World : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.202.- 203.

³⁷⁷ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

³⁷⁸ Siete Partidas, Christian Laws. *The Crusades: a reader* / ed. by S. J. Allen and E. Amt. Peterborough, Ont. [etc.]: Broadview Press, 2003. P.324

³⁷⁹ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.203.

³⁸⁰ Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. P.96.-98.

³⁸¹ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P.205.

³⁸² Turpat. 206.lpp.

citū reliģiju pārstāvjiem.³⁸³ Katra reliģiskā kopiena labprātāk veidoja savu homogēno sabiedrību, neveidojot nekādas viduslaikiem neraksturīgas diskusijas par reliģisko vienotību.³⁸⁴ Jau tas vien, ka vajadzēja izdot noteikumus attiecībā uz darba kārtību pilsētas maizes ceptuvē, norāda, ka kontakti starp dažādu reliģiju pārstāvjiem bija nepieciešamība, nevis vēlme. Dzīvojot cieši līdzās, īpaši sabiedrības apakšslāņos, notika sajaukšanās starp dažādu reliģiju pārstāvjiem.³⁸⁵ Kristieši, kuri bija valdnieki šajās zemēs, bija skaidri noteikuši, ka jebkāda veida sajaukšanās starp kristiešiem un jūdiem vai musulmaņiem ir nevēlama, un līdz ar to, tika izdoti likumi, kuru mērķis bija izvairīties no tā.³⁸⁶ Piemēram, liekot valkāt atpazīšanās zīmes.³⁸⁷ Kristieši centās ierobežot jūdu un musulmaņu kontaktus. Piemēram, aizliedzot ne tikai kristiešiem ēst kopā ar jūdiem un musulmaņiem, bet aizliedzot arī musulmaņiem un jūdiem ēst kopā, baidoties, ka musulmanis varētu tikt pievērsts jūdaismam vai otrādi.³⁸⁸ Baznīcu īpaši satrauca jautājums par kontaktiem, īpaši seksuāla rakstura sakariem, starp kristiešiem un ne kristiešiem.³⁸⁹ Līdz ar to ciešie kontakti veicināja saspīlējumu un neiecietību Ibērijas pussalas sabiedrībā. Īpaši tas sāka izpausties pēc 14.gadsimta krīzes, kad arī ir novērojams jūdu, un arī musulmaņu, sociālā stāvokļa pasliktināšanās.

Pēc rekonkistas kristiešu pārvaldītajās zemēs veidojās sava veida līdzsvars un līdzāspastāvēšana starp jūdiem, musulmaņiem un kristiešiem, kas atspoguļojas pussalas iedzīvotāju ciešajos ikdienas kontaktos. Tomēr pārsvarā šie kontakti veidojās finansiālu un praktisku apsvērumu dēļ. Līdz ar to, nostiprinoties kristiešu varai, kontakti tika limitēti, ierobežojot gan jūdu, gan musulmaņu dzīvi, atstājot negatīvu iespaidu uz abu minoritāšu sociālo stāvokli. Ciešie kontakti noteica arī to, ka kristieši nemitīgi apdraudēja musulmaņu un jūdu sociālo stāvokli.

³⁸³ Power, D. *The Central Middle Ages*. P. 147.-148.

³⁸⁴ Turpat. 208.lpp.

³⁸⁵ Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. P.207.

³⁸⁶ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

³⁸⁷ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.

³⁸⁸ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.139.

³⁸⁹ The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. P.470.- 471.

3.3. Jūdu un musulmaņu sociālā stāvokļa apdraudējumu analīze.

Jūdu un musulmaņu sociālais stāvoklis kristiešu sabiedrībā nemitīgi tika apdraudēts. Bija virkne kopīgu un atšķirīgu faktoru, kuri veidoja apdraudējumus jūdiem vai musulmaņiem. Sākotnēji tā bija rekonkista, kura radīja šos apdraudējumus. Ibērijas pussalā krusta karotāji atkarotajās zemēs tiešā veidā vērsās pret musulmaņiem gan viņus padzenot³⁹⁰, gan citkārt masveidā nogalinot, gan ierobežojot viņu tiesības.³⁹¹ Lai gan krusta karu fānātisms pret musulmaņiem, nereti pavērsās arī pret jūdiem,³⁹² kristiešu varas nostiprināšanās sākotnēji radīja bīstamāku situāciju musulmaņiem, nekā jūdiem.

Arī citi faktori, kuri apdraudēja jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli, izrietēja no kristiešu sabiedrības un pārvaldes. Visus viduslaikus kristiešu pārvaldītajās zemēs redzami kristiešu uzbrukumi reliģiskajām minoritātēm. Vietējo varas iestāžu patvaļa un kristiešu uzbrukumi ilgstoši mudināja musulmaņus pārcelties no dzīves laukos uz pilsētām.³⁹³ Arī jūdi regulāri cieta no pēkšņiem kristiešu uzbrukumiem un dažādām apsūdzībām.³⁹⁴ Var novērot, ka gan jūdus, gan musulmaņus ik pa laikam skar stihiski kristiešu uzbrukumi. Uzbrukumu pamatā pārsvarā bija baumas un mānīšana, īpaši attiecībā uz jūdiem, kā arī ikdienas konflikti vai kāre pēc laupījuma.³⁹⁵ Tomēr kristiešu valdnieki, kā arī baznīca, centās pasargāt jūdus un musulmaņus no stihiskiem sabiedrības uzbrukumiem, piemēram, aizliedzot publiski apvainot un izsmiet citas reliģijas.³⁹⁶ Valdnieki šādi aizsargāja savas finansiālās intereses, pasargājot savus nodokļu maksātāju. Kā arī kopā ar baznīcu centās saglabāt kārtību valdījumos. Tomēr var novērot, ka aktīvāk valdnieki rūpējas par jūdu aizsardzību, jo jūdu nodokļu maksājumi un ekonomiskā aktivitāte bija nozīmīgāka priekš valdniekiem. Jūdu iekšējā organizācija noteica arī to, ka viņi aktīvāk nekā musulmaņi centās pasargāt sevi, piemēram, veidojot kopienas iekšējo nodokļu sistēmu.³⁹⁷

³⁹⁰ Primera chronica general de Espana. The Christian Conquest of Seville (1248). *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P. 217.- 220.; Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.220.-222.

³⁹¹ Ibnu Hayyab on Warfare in Spain. *The Crusades: a Reader*. P.20.-24.; The Conquest of Lisabon, 1147. *The Crusades: a Reader* . P.304.-308.;

³⁹² Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.92.

³⁹³ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.87.-92.,142.

³⁹⁴ Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams:

<http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

³⁹⁵ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 214.

³⁹⁶ Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.127.-130.; Pope Alexander II to all the bishops of Spain. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.99.

³⁹⁷ Synod of Castilian Jews,1432. Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html> [aplūkots 03.04.2011]

Kristiešu vidū pastāvēja uzskats, ka gan jūdi, gan musulmaņi var mierīgi dzīvot kristiešu vidū, kamēr viņi nekaitē kristiešiem.³⁹⁸ Tāpat tika noteikts, ka gan jūdi, gan musulmaņi var turēties pie savas ticības tik tālu, kamēr tā tiešā veidā nekonfrontēja ar kristietību.³⁹⁹ Tāpēc, pēc kristiešu varas nostiprināšanās, pārsvarā tika ļauts paturēt mošejas un sinagogas, taču bez valdnieka atļaujas neļāva būvēt jaunas.⁴⁰⁰ Kristiešu likumi noteica, ka ne jūdi, ne musulmaņi nedrīkst nekādā veidā zaimot Kristu, katoļu baznīcu vai kādu no svētajiem, bet par zaimošanu vai kāda kristieša aizvilināšanu prom no ticības, draudēja nāvessods.⁴⁰¹ Jūdiem un musulmaņiem, kuri konvertējās kristietībā, tika nodrošināta tiesiska aizsardzība.⁴⁰² Caur šiem likumiem kristieši vēlējās pasargāt sevi, kā arī parādīt savu autoritāti. Tomēr šie likumi bija viegli interpretējami un reliģiskie jautājumi bieži kalpoja par ieganstu kristiešu uzbrukumiem jūdiem un musulmaņiem, apdraudot viņu sociālo stāvokli.

Baznīca bija būtisks elements, kurš veidoja sabiedrības domāšanu un noskaņojumu. Tāpēc būtisks faktors, kurš ietekmēja gan jūdus, gan musulmaņus bija baznīcas centieni pievērst abas reliģiskās minoritātes kristietībai. Šie centieni ietekmēja musulmaņu, un, lielākā mērā, jūdu sociālo stāvokli. Gan attiecībā uz jūdiem, gan attiecībā uz musulmaņiem pastāvēja uzskats, ka viņi kristietībai jāpievērš ar vārdiem, nevis spēku.⁴⁰³ 13.gadsimtā nostiprinājās vairāku sludinātāju vidū nostiprinājās uzskats, ka, lai to veiksmīgi darītu, ir jāpārzina jūdu, vai attiecīgi islāma, svētie raksti.⁴⁰⁴ Jūdu un musulmaņu misionēšanas centienos būtisku lomu spēlēja atsevišķi sludinātāji, un lielā mērā centieni pievērst ne kristiešus kristietībai nenāca no Ibērijas pussalas, bet ārpus tās.⁴⁰⁵ Lielu lomu attiecībā uz jūdiem spēlēja sludinātāji, kuri bija konvertējušies kristietībā no jūdaisma.⁴⁰⁶ Gan jūdiem, gan musulmaņiem tika uzspiestas piespiedu svētrunas, un nācās uzņemt sludinātājus savos dievnamos.⁴⁰⁷ Tālāk misionēšanas

³⁹⁸ Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.137.

³⁹⁹ King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.73.; Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241-1271. <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots. 02.04.2011.]; Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. P.334.-339.

⁴⁰⁰ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P.142

⁴⁰¹ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

⁴⁰² King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.255.; Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

⁴⁰³ Las Siete Partidas, Christian Laws. *Readings in Medieval history*. P.803.- 812.

⁴⁰⁴ A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.276.-379.; Ramon Lull's plans to convert the muslims. *The Crusades: a Reader*. P.371.- 375.; Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. P.89.

⁴⁰⁵ O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. P.10.

⁴⁰⁶ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.100.- 102.

⁴⁰⁷ King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P.255. ; Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. P.139.

centienos iezīmējas būtiskas atšķirības starp kristiešu un jūdu, un kristiešu un musulmaņu attiecībām, un to kādu iespaidu tas atstāja uz jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli.

Kā jau tika minēts, reliģiskie jautājumi radīja konfliktus starp kristiešiem un reliģiskajām minoritātēm.⁴⁰⁸ Jūdiem tika uzspiesti disputi, kuri palielināja saspīlējumu starp jūdiem un kristiešiem. Musulmaņiem šādi disputi netika uzspiesti, jo tika uzskatīts, ka ar jūdiem var diskutēt balstoties Vecās Derības rakstos, taču musulmaņi bija pilnībā nomaldījušies, tāpēc ar viņiem nav vērts diskutēt.⁴⁰⁹ Bija vairāki jautājumi, pateicoties, kuriem starp jūdiem un kristiešiem radās lielāks saspīlējums. Piemēram, jūdi bija vainojami Kristus krustā sišanā, kā arī pilnībā noliedza Kristus dievišķumu un Dieva trīsvienīgumu. Trauslā situācija starp jūdiem un kristiešiem īpaši spilgti izpaudās Lieldienu laikā, kad regulāri notika uzbrukumi jūdu kvartāliem.⁴¹⁰ Lai gan arī musulmaņiem mēdza uzbrukt Lieldienu laikā⁴¹¹, uzbrukumi jūdiem bija plašāki un biežāki. Sludināšana pret jūdiem bija dedzīgāka nekā pret musulmaņiem, pateicoties arī kopējam kristīgās Eiropas noskaņojumam, kurš krusta karu un mēra atnesto nelaimju rezultātā attiecībā uz jūdiem radikalizējās. To, ka kristiešu attieksme pret jūdiem kļuva neiecietīgāka, noteica arī tas, ka jūdu kopiena bija bagāta un labi integrēta sabiedrībā, tāpēc kristiešus bieži motivēja skaudība pret jūdu materiālo stāvokli, un nepatika pret augļošanu, ne tikai reliģiskā pārliecība.⁴¹²

Kristiešu agresija pret jūdiem pārauga masveida uzbrukumos. Piemēram, 1391.gada uzbrukumos, pēc kuriem liela daļa pussalas jūdu, vismaz formāli, pārgāja kristietībā.⁴¹³ Bet kamēr kristieši pret jūdiem sāka izturēties aizvien agresīvāk, musulmaņi palika karaļa aizsardzībā un nav liecību par to, ka kristiešu sludināšanas rezultātā, būtu notikuši liela mēroga uzbrukumi musulmaņiem. Musulmaņi lielā skaitā pārgāja kristietībā tikai pēc Granadas krišanas 1492.gadā, lai gan visticamāk agrākie notikumi ar jūdiem atstāja iespaidu arī uz musulmaņiem. Dažus gadus pēc tam, kad Granādu ieņēma kristieši, sākās uzbrukumi musulmaņiem, piespiežot viņus vai nu pieņemt kristietību, vai nu pamest pussalu.⁴¹⁴ Kristiešu

⁴⁰⁸ Avotos netika sastapti reliģiski konflikti starp jūdiem un musulmaņiem.

⁴⁰⁹ Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. P.95.

⁴¹⁰ King Peter IV of Aragon. Third letter according Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. P. 130.; Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE. Pieejams : <http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html> [aplūkots 09.04.2011]

⁴¹¹ Socializing and Violence on Corpus Christi Day. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. P.338.-340.

⁴¹² Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 214.

⁴¹³ Lowney, C. A *Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain* . P. 229.

⁴¹⁴ O'Callaghan, J. F. *A history of medieval Spain*. P.728. Pieejams : <http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]

uzbrukumu rezultātā gan liels skaits jūdu, gan liels skaits musulmaņu pārgāja kristietībā, radot jauno kristiešu slāni. Tomēr neviena no abām jauno kristiešu grupām netika pilnībā iekļauta kristiešu sabiedrībā, jo kristieši turpināja ar aizdomām un nepatiku raudzīties uz jūdiem vai musulmaņiem.⁴¹⁵ Līdz ar to, arī pēc konvertēšanās gan jūdu, gan musulmaņu sociālais stāvoklis palika apdraudēts. Abas grupas nonāca inkvizīcijas redzeslokā, jo daudzi jūdi un daudzi musulmaņi pieņēma kristietību formāli, turpinot slepenībā praktizēt savu ticību, bet tiem, kuri pārgāja kristietībā, grūtības sagādāja iekļaušanās baznīcas dzīvē un atteikties no iepriekšējām paražām.⁴¹⁶

Būtisks pagrieziens gan jūdu, gan musulmaņu kopienu dzīvē Ibērijas pussalā bija Granadas krišana 1492. gadā, tomēr rezultāti bija atšķirīgi.⁴¹⁷ Musulmaņiem Granādas krišana nozīmēja sociālā stāvokļa strauju pasliktināšanos, jo kristieši masveidā sāka uzbrukt musulmaņiem spiežot pāriet kristietībā. Būtībā musulmaņus sāka skart procesi, kuri ietekmēja jūdu stāvokli simts gadus agrāk. Jūdu kopiena pēc Granadas krišanas tika padzīta no Ibērijas pussalas, valdnieku politisko un finansiālo ambīciju dēļ, kā nobeigums izlstošiem kristiešu agresijas uzliesmojumiem.⁴¹⁸

Var secināt, ka gan jūdu, gan musulmaņu sociālo stāvokli ietekmēja tas, ka kristiešiem bija nepieciešams risināt iekaroto teritoriju pārvaldes jautājums un jārisina apdzīvotības problēmas. Sākotnēji jūdi atradās labākā stāvoklī nekā musulmaņi. To galvenokārt noteica tas, ka jūdi bija lojālāki kristiešu varai, un, lai nodrošinātu lojalitāti, kristieši deva jūdiem plašākas privilēģijas un brīvības. Līdz ar to tiesiski jūdi atradās labākā stāvoklī nekā musulmaņi, lai gan abas minoritātes bija pakļautas kristiešu autoritātei un zināmā mērā ierobežotas. Pēc kristiešu varas nostiprināšanās gan jūdi, gan musulmaņi turpināja iesaistīties pussalas ekonomiskajā dzīvē, tomēr tiesiskā stabilitāte un labākais izglītības līmenis noteica to, ka jūdiem bija plašākas iespējas. Līdz ar to arī labākā sociālajā stāvoklī nekā musulmaņi.

⁴¹⁵ Chapman, C. E. *A History of Spain*. P. 214.

⁴¹⁶ Turpat.

⁴¹⁷ Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. P.113.-114.

⁴¹⁸ Edict Response to the King and Queen of Spain by Isaac Abravanel. Pieejams:

<http://www.kahalbraira.org/mendes/response.html> [aplūkots: 20.04.2011.]

Kristiešu pārvaldītajās zemēs veidojās sava veida līdzsvars un līdzāspastāvēšana starp jūdiem, musulmaņiem un kristiešiem, kas atspoguļojas pussalas iedzīvotāju ciešajos ikdienas kontaktos. Tomēr pārsvarā šie kontakti veidojās finansiālu un praktisku apsvērumu dēļ. Līdz ar to, nostiprinoties kristiešu varai, kontakti tika limitēti, ierobežojot gan jūdu, gan musulmaņu dzīvi, atstājot negatīvu iespaidu uz abu minoritāšu sociālo stāvokli. Ciešie kontakti noteica arī to, ka kristieši nemitīgi apdraudēja musulmaņu un jūdu sociālo stāvokli.

Pakāpeniski gan jūdu, gan musulmaņu tiesiskais un ekonomiskais, un līdz ar to arī sociālais stāvoklis pasliktinājās. Zuda iepriekšējie apstākļi, kuri nodrošināja to, ka valdnieki piešķīra noteiktas tiesības jūdiem vai musulmaņiem. Tomēr jūdu stāvoklis pasliktinājās agrāk un straujāk. Pirmkārt, jūdi bija sasnieguši vairāk, bija bagātāki un ekonomiski aktīvāki, tāpēc vairāk cieta no sabiedrības nepatikas un skaudības. Otrkārt, Ibērijas pussalas jūdus ietekmēja arī tas, kas notika citviet kristīgajā Eiropā, kur neiecietība pret jūdiem pieauga. Var secināt, ka no vienas puses bija virkne apstākļu, kuri apdraudēja gan jūdu, gan musulmaņu sociālo stāvokli, piemēram, pēkšņi māņticības vadīti kristiešu uzbrukumi. Bet no otras puses - apdraudējumi un to intensitāte bija atšķirīgi. Sākotnēji, rekonkista radīja vairāk apdraudējumus musulmaņiem, kaut gan apdraudēja arī jūdus. Tomēr pakāpeniski, īpaši pēc 14.gadsimta krīzes, vairāk apdraudējumu pastāvēja attiecībā uz jūdiem. Var secināt, ka jūdus lielākā mērā ietekmēja tas, kas notika ar jūdiem ārpus Ibērijas pussalas.

Secinājumi

Darba rezultātā tika secināts, ka jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli ietekmēja daudzi un dažādi apstākļi un notikumi- rekonkistas gaita, kristiešu valdnieku intereses un iespējas, pussalas saimnieciskā dzīve, finansiālie apstākļi, sabiedrības attieksme, baznīcas nostāja un darbība, atsevišķi notikumi, piemēram, mēris 14.gadsimtā, kā arī norises pārējā kristīgajā Eiropā. To ietekme uz jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli bija dažāda, un daudzi no šiem procesiem norisinājās paralēli. Tomēr kopumā var secināt, ka viens no galvenajiem apstākļiem, kurš noteica jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli, bija kristiešu vara un valdnieki, kuri noteica jūdu un musulmaņu tiesisko stāvokli, ietekmēja ekonomisko darbību, aizsargāja, vai arī gluži pretēji uzbruka jūdiem un musulmaņiem. Jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli ietekmēja kristiešu varas stabilitāte (vai tieši tās trūkums), taču jāņem vērā, ka kristiešu valdnieki nebija atrauta no norisēm sabiedrībā un baznīcā. Galvenie aspekti, kuri pasargāja jūdus un musulmaņus bija viņu ekonomiskā nozīme, bet apdraudēja- konfrontācija ar kristiešu sabiedrību, sākot no reliģiskajiem jautājumiem, līdz ikdienas konfliktiem.

Gan jūdi, gan musulmaņi piedzīvoja periodus, kad viņu sociālais stāvoklis bija samērā stabils. Ibērijas pussalas specifiskā vēsturiskā attīstība noteica to, ka bija iespējams jeb drīzāk nācās līdzāspastāvēt un dzīvot salīdzinošas tolerances apstākļos triju dažādu reliģiju grupām, kuras pārsvarā ārpus Ibērijas pussalas konfliktēja. Bet reizē jūdu un musulmaņu sociālais stāvoklis lielākā, vai mazākā mērā nemitīgi tika apdraudēts. Darba rezultātā tika secināts, ka sākotnēji jūdu sociālais stāvoklis izvērtās labāks, un ar lielākām iespējām to uzlabot, salīdzinājumā ar musulmaņiem. Bet tai pat laikā, pēc uzplaukuma, jūdu kopiena smagāk cieta no kristiešu uzbrukumiem- gan no tiesību un iespēju ierobežojumiem, gan no fiziskiem uzbrukumiem-, un jūdu kopiena agrāk piedzīvoja padzīšanu no pussalas. Lai gan musulmaņi, nostiprinoties kristiešu varai, cieta vairāk, piemēram, tiekot padzīti no vairākām teritorijām, vēlāk musulmaņu sociālais stāvoklis palika nemainīgs, līdz pat 15.gadsimta beigām, kad kristiešu valdnieki sāka vērsties pret musulmaņiem.

Darba rezultātā tika secināts, ka aplūkojot jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli un tā attīstību, ir novērojamas daudzas pretrunas. Pretrunas ir gan jūdu un musulmaņu sociālajā stāvoklī, gan kristiešu attieksmē pret jūdiem un musulmaņiem, gan citos apstākļos, kuri ietekmēja jūdu un musulmaņu sociālo stāvokli. Tas tikai apliecina cik komplicēta un dažāda veidojās viduslaiku Ibērijas sabiedrība.

Izmantoto avotu un literatūras saraksts.

Izmantotie avoti.

- 1) A Business Partnership agreement between a Jew and Christian in Barcelona, 1235.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1242barcelonabusagreement.html>
[aplūkots: 20.03.2011.]
- 2) A Hebrew report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R.(ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P.269.- 276.
- 3) A Latin report on disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R.(ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P.265.-269.
- 4) A Lawsuit between a Jew and Christian in Barcelona, 1242.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1242barcelonabusagreement.html>
[aplūkots: 20.03.2011.]
- 5) A life of Ramon Llull. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.276.-379.
- 6) Abu Abdilla Mohammed on Expulsion of the Muslims. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.334.-339.
- 7) Abū al-Bagā al Rundī, Lament for the Fall of Seville. (1267) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.). 1997. P.220.-222.
- 8) Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Cacilleria Real. Pergumos de Jame I, 734. (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.212.-213.
- 9) Archive of the Crown of Aragon, Barcelona, Reg. Jame I, 261, Reg.11, fol.152v. (1259) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.216.
- 10) Archive of the Kingdom of Valencia, Bailiff general, Real Patrimonio, fol 238. (1238.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.213.-215.

- 11) Argonas karaļa Jakoba II raksts Saragozas pilsētas varas iestādēm. Misāns, I., Šnē, A. *Klosteris, pils un pilsēta*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004. 229.lpp.
- 12) Barcelonas Jewish Court Documents: A Daughter's Inheritance, 1293.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1293belladona.html> [aplūkots: 18.04.2011.]
- 13) Barcelonas Jewish Court Documents: A Jewish Widow and her Daughter, 1261.-1262.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1262cruxia.html> [aplūkots: 18.04.2011.]
- 14) Charater of Jaca. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.122.- 125.
- 15) Confessions of a Muslim Prostitute (1491). *Medieval Iberia: readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.340.-342.
- 16) Constitutions of the Order of Merced. Christian Laws. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.326.-331.
- 17) Count Raymond Berebguer IV of Barcelona, 1149. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980.P 70.
- 18) Description of Autos de Fe, 1486. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.331.- 333.
- 19) Edict of the Expulsion of the Jews, 1492. Pieejams: <http://www.sephardicstudies.org/decreed.html> [aplūkots: 16.04.2011.]
- 20) Forth Lateran Concil, 1215.Canon 68. Pieejams: <http://www.trosch.org/lin/latran-jews.htm> [aplūkots: 04.04.2011]
- 21) Grant of Privileges to the Castilians, Mozarabs, and Franks of Toledo, 1188. *Medieval Towns: a Reader*. Kowaleski. M. (ed.) Toronto: University of Toronto Press, 2008. P.25.-27.
- 22) Ibnu Hayyab on Warfare in Spain. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.20.-24.
- 23) In support of the Trinity. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.149.-151.

- 24) James I of Aragon Chronicle. The Christian Conquest of Valencia (1238) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 209.-212.
- 25) Jewish Community of Barcelona: The Book of Document Forms.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/13Cbookdocuments.html>
[aplūkots:18.04.2011.]
- 26) Jewish Views of Royal Monetary Policy in Aragon, 13th Century. Pieejams:
<http://www.fordham.edu/halsall/source/13cjewishviews-monpolicy.html> [aplūkots
11.04.2011.]
- 27) Judah Abravanel, Poem to His Son. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.357.
- 28) Judah ha-Levi, from the Cairo, letters. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 131.-132.
- 29) King Alfonso I of Aragon, provision to city of Tudela, 1115. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P.69.
- 30) King Ferdinand III of Castile to the Archbishop of Toledo 1219. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P. 179.
- 31) King James I of Aragon edict, 1242. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P.255.
- 32) King James I of Aragon, 1239. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P.73.
- 33) King Peter IV of Aragon. Second letter acording Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P. 130.
- 34) King Peter IV of Aragon. First letter acording Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P. 129.
- 35) King Peter IV of Aragon. Third letter acording Jews. *Church, State and Jews in the Middle Ages*./ ed. Chazan, R. Springfiels: Behrman House, Inc. 1980. P. 130.
- 36) King Sancho I Ramirez of Aragon and Navarre (1063.-94.) in O'Callaghan, J. *F. Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2003. P.8.

- 37) King Sancho VI of Navarre, 1170. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P. 72.
- 38) Las Siete Partidas, Christian Laws. Geary, Patric J. (ed.) *Readings in Medieval history*. Peterborough: Broadview Press, 2003. P.803.- 812.
- 39) Libros de reparimiento (1291.- 1491.) *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.228.-231.
- 40) Matthew of Paris on Islamic teachings on marriage. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. Murray, J. Peterborough: Broadview Press, 2001. P.502.-505.
- 41) Mozarabic Refutation of Islam ,1140. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.143.- 147.
- 42) Muslim-Christian Treaty. *The Crusades: a Reader*. S. J. Allen and E. Amt. (ed.) Peterborough, Ont. [etc.]: Broadview Press, 2003. P.314.- 316.
- 43) Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354 CE
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.html>
[aplūkots: 18.04.2011.]
- 44) Pope Alexander II to all the bishops of Spain. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.99.
- 45) Primera chronica general de Espana. The Christian Conquest of Seville (1248). *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P. 217.- 220
- 46) Rabbi Judah ben Yehiel Asheri of Toledo (1349.) Testament. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval Society*. Goodich, M. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998. P.33.
- 47) Rabbi Moses report of disputation in Barcelona 1263. *Church, State and Jews in the Middle Ages*. Chazan, R. (ed.) Springfield: Behrman House, Inc. 1980. P.258.
- 48) Ramon Llull, Blanquerna. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R.(ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.280.-284.
- 49) Ramon Llull, De vita sua. 1311./ 1312. In *Other Middle Ages: Witnesses at the Margins of Medieval society*. Goodich, M. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1998. P.89.

- 50) Ramon Lull's plans to convert the muslims. *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.371.- 375.
- 51) Royal Grants to the Jewish Community of Barcelona, 1241.-1271.
Pieejams: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1271royalgrant.html> [aplūkots: 24.03.2011.]
- 52) Socializing and Violence on Corpus Christi Day. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.338.-340.
- 53) Synod of Castilian Jews, 1432. Pieejams:
<http://www.fordham.edu/halsall/source/1432synod-castile-jews.html>
[aplūkots:03.04.2011.]
- 54) The Conquest of Lisabon, 1147 *The Crusades: a Reader*. Allen, S. J., Amt, E. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2003. P.304.-308.
- 55) The Expulsion from Spain in 1492. Pieejams:
<http://www.fordham.edu/halsall/jewish/1492-jews-spain1.html> [aplūkots 20.03.2011.]
- 56) The Laws of Valladolid, 1412. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. Murray, J. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2001. P.470.- 471.
- 57) The Laws of Valladolid, 1432. *Love, Marriage and Family in the Middle Ages: A Reader*. Murray, J. (ed.) Peterborough: Broadview Press, 2001. P.471.- 472.
- 58) Third Latheran Concil, 1179. Canon 24, 26. Pieejams:
<http://www.piar.hu/councils/ecum11.htm> [aplūkots: 05.04.2011]
- 59) Ustage of Barcelona. *Medieval Iberia: Readings from Christian, Muslim, and Jewish sources*. Constable, O.R. (ed.) Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997. P.127.-130

Izmantotā literatūra.

- 1) Backman, C. R. *The Worlds of Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 462.
- 2) Carr, R. (ed.) *Spain: A History*. New York: Oxford University Press, 2000. P. 318.
- 3) Chapman, C. E. *A History of Spain*. Whitefish, MT: Kessinger Publishing, 2007. P.559.
- 4) Chazan, R. *The Jews of Medieval Western Christendom : 1000-1500*. New York: Cambridge University Press, 2006. P.343.

- 5) Daniel, N. *Islam and the West: the Making of an Image*. Oxford : Oneworld Publ., 2009. P.467.
- 6) Goddard ,H. *A history of Christian-Muslim Relations*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2000. P.212.
- 7) Harvey, L.P. *Islamic Spain, 1250 to 1500*. Chicago: University of Chicago Press, 1992. P. 370. Pieejams:
<http://books.google.com/books?id=td3tcLWvSNkC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 13.05.2011.]
- 8) Linehan, P. *Spain, 1157- 1300: A Partible Inheritance*. Malden, MA : Blackwell Publishing, 2008. P. 284.
- 9) Lowney, C. *A Vanished world : Muslims, Christians, and Jews in Medieval Spain*. New York: Oxford University Press, 2006. P.321.
- 10) Marshall, G. *Oxford Dictionary of Sociology*. New York: Oxford University Press,1998. P.710.
- 11) Noble, T. F.X., Smith, Julia M.H. *Early medieval christianities, c. 600-c. 1100*. New York : Cambridge University Press, 2008. P.846.
- 12) O'Callaghan, J. F. *A history of Medieval Spain*. New York: Cornell University Press, 1983. P.728. Pieejams:
<http://books.google.com/books?id=yA3p6v3UxyIC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 08.05.2011.]
- 13) O'Callaghan, J. F. *Reconquest and Crusade in Medieval Spain*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2003. P.322.
- 14) Power, D. *The Central Middle Ages*. New York: Oxford University Press, 2009. P.304
- 15) Rubenis, A. *Viduslaiku dzīve un kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne, 1994. 127.lpp
- 16) Ruiz, T.F. *Spain's Centuries of Crisis: 1300 – 1474.*. Chichester: Blackwell Publishing, 2011. P.248. Pieejams:
<http://books.google.com/books?id=nGvT6jJQVCMC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> [aplūkots: 07.05.2011.]
- 17) Sachar, A. L. *A History of the Jews*. New York: Knopf, 1965. P.478.
- 18) Šteimans, J. *Ebreju tautas vēsture*. Rīga: Nordik, 2007. 550.lpp.
- 19) Winks, R.W. *Medieval Europe and The World*. Oxford: Oxford University Press, 2005. P.302.
- 20) Zepa, B., Zobena, A. *Socioloģijas skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Socioloģijas katedra, 1997. 152.lpp.